

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

1 ¹Yái cuyàluta icàlidaca Jesucristo yàawirináimi ípidená. Yái Jesucristoca yácata nataquérinámi, yái rey David, Abraham nacái.

²Abraham ìiri ípidenáté Isaac. Isaac ìiri ípidenáté Jacob. Jacob ìiri ípidenáté Judá. Judá, nía nacái yéenanái once namanùbaca, níacata israelitanái yàawirináimi. ³Judá yéenibe asianái náipidenáté Fares, Zara nacái. Náatúa úipidenáté Tamar. Fares ìiri ípidenáté Esrom. Esrom ìiri ípidenáté Aram. ⁴Aram ìiri ípidenáté Aminadab. Aminadab ìiri ípidenáté Naasón. Naasón ìiri ípidenáté Salmón. ⁵Salmón ìiri ípidenáté Booz. Booz yáatúa úipidenáté Rahab. Booz ìiri ípidenáté Obed. Obed yáatúa úipidenáté Rut. Obed ìiri ípidenáté Isaí. ⁶Isaí ìiri ípidenáté rey David. Rey David ìiri ípidenáté Salomón. Salomón yáatúa, úacata Urías yàacawéetúami quéechatécáwa.

⁷Salomón ìiri ípidenáté Roboam. Roboam ìiri ípidenáté Abías. Abías ìiri ípidenáté Asa. ⁸Asa ìiri ípidenáté Josafat. Josafat ìiri ípidenáté Joram. Joram ìiri ípidenáté Uzías. ⁹Uzías ìiri ípidenáté Jotam. Jotam ìiri ípidenáté Acaz. Acaz ìiri ípidenáté Ezequías. ¹⁰Ezequías ìiri ípidenáté Manasés. Manasés ìiri ípidenáté Amón. Amón ìiri ípidenáté Josías. ¹¹Abéeri néená Josías yéenibeca asianái ípidenáté Jeconías, yáté camuí Babilonia yàasu cáli néeséeyéi náibàacaalíté israelitanái natécaténá nía presoíri iyú Babilonia néré.

¹²Néeseté idècunitàacá israelitanái ìyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ìinata, Jeconías idènàcaté ìiriwa ípidenéeri Salatiel. Salatiel ìiri ípidenáté Zorobabel. ¹³Zorobabel ìiri ípidenáté Abiud. Abiud ìiri ípidenáté Eliaquim. Eliaquim ìiri ípidenáté Azor. ¹⁴Azor ìiri ípidenáté Sadoc. Sadoc ìiri ípidenáté Aquim. Aquim ìiri ípidenáté Eliud. ¹⁵Eliud

ìiri ípidenáté Eleazar. Eleazar ìiri ípidenáté Matán. Matán ìiri ípidenáté Jacob. ¹⁶Jacob ìiri ípidenáté José. Yáí José yeedácaté íríwa María, úái Jesús yáatúaca. Wáimaca Jesús ìwali Mesíascani, ímáanáca wacuèrinásàiri Dios ibànùericaté walí, wía israelitaca, icùacaténá wía.

¹⁷Iná waputàaca catorce namanùbaca Abraham itaquénáinámi ìyèeyéicaté Abraham yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta rey David imusúacatalétaté iicá èeri. Néese rey David idénáami, nàyacaté catorce namanùbaca David itaquénáinámi ìyèeyéicaté David yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta Babilonia yàasu cáli néeséeyéi natécatalétaté israelitanái presoíri iyú Babilonia néré. Néeseté idécanáamité israelitanái nàyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli íinata, néese Mesías yàawirináimi catorce namanùbaca nàyacaté, nadèniacaté nacái néenibewa àta Mesías imusúacatalétaté iicá èeri, yáí wacuèrinásàiri ípidenéerica Jesucristo.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸Siúcade nucàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali yáí imusúanácaté iicá èeri: Yáatúa María idècunitàacá ucùaca ucásàanápínátéwa José yáapicha, càmfíchúaca iimá yáapicha. Quéwa, udéericuca sùmài, Espíritu Santo íiwitáise iyú. ¹⁹Néese José, cayábéerica íiwitáise, càmitaté iwàwa ibáiniadaca úa áibanái yàacuésemi. Iná íináidacawa imàacáanápíná fíchawa úa ibàacanéeri iyú càmicáiná ìiri yáí udéericuírica. Càmitaté José iwàwa icháawàaca uináwaná ìwali ùyacàle mìnánái írí ipíchanáté nanúaca úa. ²⁰Yá José íináidacatéwa imàacáanápíná fíchawa úa, quéwa abéeri ángel Dios néeséeri yàanàaca José yàatalé. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani írìcuíse. Yá ángel íimaca José írì: “José, rey David itaquérinámi, picá cáalu peedáca María piacawéetúapínáca úara, udéericucáiná sùmài Espíritu Santo íiwitáise iyú. ²¹Sùmàiquéera yáí imusuéripínácawa María fícha. Pimàni ípidená Jesús. Iipidenápiná càì yácáiná iwènúadapíná yàasu wenàiwicanái íiwitáisewa nabáyawaná fíchawa, ipíchaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalíisewa”, íimaca yáí ángelca.

²²Càité ángel icàlidaca José írìni macáita ichàbáanápínátéwa càide iyúwaté profeta icàlidáanáté Dios itàacái wenàiwicanái írì. ²³Bàaluitécáiná Dios yàasu profeta íimacaté nalí Dios inùmaliçuíse:

“Abéechúa mànacàu càmfíchúacáwaca iimá asiali yáapicha, udéericupínácawa. Imusúapínácawa uícha abéeri sùmài, namàníripíná ípidená Emanuel”,

ímacaté yái profetaca. (Yái ípidená Emanuel ímáanáca: “Dioscata wáapicha”).

²⁴Néeseté José icawàacawa, yá imànicaté càide iyúwa Dios yàasu ángel ichùullianáni. Yáté èerica yeedácaté úái Maríaca yàacawéetúapínacawa. ²⁵Càmíiritàacá quéwa José iimá úapicha àta uìri imusúacatalétaté iicá èeri yái idàbáanéerica uìrica. Yá José imànicaté ípidená Jesús.

La visita de los sabios de Oriente

2 ¹Jesús imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli íinata, rey Herodes icùacaalíté yái cálica. Néenialíté abénaméeyéi asianái cáalíacáiyéi nàanàaca Jerusalén ìyacàlená irìculé. Déecuíséeyéi nàanàaca, Oriente yàasu cáli néeséeyéi, yéewáidéeyéicawa nacái dùlupùta iwali. ²Nasutáca néemìawa Jerusalén ìyacàlená mìnanáí:

—¿Alénásica judío icuèrinápiná siùquéerica tàacáwa imusúaca iicá èeri? Wáalíacawa idéca asáicani waicácáinaté áiba dùlupùtaca ímáanáca idéca imusúaca iicá èeri, yái picuèrinápinácuéca, píacué judíoca. Iná wadéca wàanàaca wàacatená icàaluíniná —náimaca.

³Yá rey Herodes yéemìaca cáalíacáiyéi iináwaná, íná máiní cáaluca ínáidacawa, càmicáiná iwàwa áiba yeedáca íicha yái cálica. Jerusalén ìyacàlená mìnanáí nacái cáaluca nía canánama, càmicáiná nawàwa Herodes yàasu úwinái namànica úwi náipunita ìwalíise yái nacuèrinápináca wàlisáica. ⁴Néese rey Herodes ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Herodes imáidaca nía isutácaténá yéemìawa nía alénápinácaalíté Mesías imusúaca iicá èeri, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí. ⁵Yá náimaca Herodes irí:

—Belén ìyacàlená néenipináca imusúaca iicá èeri, Judea yàasu cáli íinata, yácáinaté Dios yàasu profeta itànàaca càiri tàacáisi Dios inùmaliçuise bàaluité. Dios ímacaté:

⁶‘Pía, Belén ìyacàlenáca, Judea yàasu cáli íinatéeri iyaca, caináwanáca pía áiba yàcalé íicha canánama ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, yácáiná Nacuèriná imusúapínacawa Belén ìyacàlená irìcu icuèripiná nùasu wenàiwica, níái Israel itaquénáinámicá’,

càité itànàaca tàacáisi yái profetaca Dios inùmaliçuise —náimaca.

⁷Néese Herodes imáidaca cáalíacáiyéi ibàacanéri iyú áibanái íicha. Imáida isutáca yéemìawa nía yáalíacatenáwa cayába càinácaalíté èeri idàbacaté naicáca úái dùlupùtaca uchanàacawa. ⁸Néese Herodes idécanáami yéemiacani, yá íimaca nalí:

—Piacuéwa picutáca cayábani, yáara sùmàica; néese pidécanáamicué pianàacani, yá picàlidacué nulí iináwaná, yéewanápiná nùacawa néré nubàlùacawa nùlulù ipùata iyúwa irí nùacaténá nacái icàaluíniná —meedáta càì íimaca nalí, ichìwáidacáita nía meedá Herodesca. Yá ibànùaca nía Belén ìyacàlená nérépiná.

⁹Idécanáami néemàica Herodes itàacái, yá nàacawa ícha níai cáaliacáiyéica. Yá néese, dùlupùta yàacawa napíchalépináta, úai dùlupùta naiquéechúacaté nàyacaalíté nàasu cáli néeseewa. Yá uchanàacawa yàcalé iwicáu yái sùmài ìyacatáica. ¹⁰Néese naicácáiná dùlupùta, yá casíimáica nía manuísiwata. ¹¹Yá nawàlùacatéwa capii iriculé. Naicáca sùmài néré yátúta María yáapichawa. Yá nabàlùacawa irí nàululù ipùata iyúwa nàacaténá sùmài icàaluíniná. Néese nàacùaca nàasuwa nàacaténá irí oro, incienso nacái, mirra nacái, níai cawèniyíei pumènica isàni. ¹²Néese Dios yàalàaca nía náamacani iricúisewa ipíchaná nèepùacawa Herodes yàatanabàa. Ináté nèepùacawa áiba àyapu irìcubàata Herodes ícha nàasu cáli nérépináwa.

La huida a Egipto

¹³Néese idécanáamité nàacawa níai cáaliacáiyéica, yá Dios ibànùaca ángel yàanápinátéwa José yàatalé. Yái ángel imàacaca yáawawa José iicàcani yáamacani iricúise. Yá ángel íimaca irí: “Pimichàawa, pichùnìa piasuwa pianáwa, pitéca yái sùmàica yátúta yáapichawa, piacàatétawa Egipto yàasu cáli nérépiná. Piya néréwa àta numáidacataléta píawa, Herodescáiná icutápiná inúawa yái sùmàica”, íimaca yái ángelca.

¹⁴Néese, José imichàacawa táiyápi, itécani yái sùmàica, yátúta yáapichawa. Yá yàcàatécatawa náapicha Egipto yàasu cáli nérépiná. ¹⁵Nàyacaté néré àta Herodes yéetacatalétatéwa. Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmalicúise: “Numáidaca Nuiriwa yàacaténáwa Egipto yàasu cáli ícha”, íimacaté yái Diosca.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶Néeseté Herodes yáaliacawa naináwaná ìwali níai cáaliacáiyéica càmítaté neebáida itàacái, yá calúaca báawanamani yái Herodesca. Iná Herodes ibànùaca yàasu úwináywa nanúacaténá macái sùmanái asianái Belén ìyacàlená iricuíyéica, áiba yàcalé nacái ìyèeyéica mawiénibàa Belén irí. Nanúacaté macái sùmanái asianái idènièyéica àta pucháiba camuí, níacáináaté cáaliacáiyéica nacàlidacaté Herodes iríni nadàbacaté

naicáca òlupùta pucháiba camuí ipíchawáiseté nàanàca Jerusalén iyacàlená néré. ¹⁷Càité ichàbacawa càide iyúwaté profeta Jeremías itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Jeremías ímacaté:

¹⁸“Náicháanípiná cachàini manuísíwata níái Ramá iyacàlená mìnanaíca, Raquel itaquénáinámica. Náicháanípináca, máini achúmaca nawàwa néenibe íinináwa. Canácata yáaliméeripiná isíimáidaca níawa, néenibemi yéetácáináwa náicha”,

ímacaté yái profetaca Jeremías.

¹⁹Néese idécanáamité Herodes yéetácawa, Dios ibànùaca ángel yàacaténáwa José yàatalé Egipto yàasu cáli néré. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicàcani yáamacani iríçuise. Yá ángel ímaca José irí: ²⁰“Pimichàawa, pité yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pèepùawa Israel itaquénáinámi yàasu cáli nérépiná. Nadéca néetácawa níara iwàwéeyéicaté inúacani”, ímaca yái ángelca.

²¹Yá néeseaca José imichàacatéwa, itècani yái sùmàica yáatúa yáapichawa Israel yàasu cáli nérépiná. ²²Quéwa, José yéemiaca Arquelao iináwaná ìwali icùaca judíonái yàasu cáli yáanirimi Herodes yáamirìcubàamiwa, íná cáaluca José yàacawa néré. Yá nàacawa Galilea yàasu cáli néré ángel icàlidacáiná José iríni yáamacani iríçuise nàanápináwa Galilea yàasu cáli néré. ²³Nàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá nàacawa nàyacaténá Nazaret iyacàlená irícu. Nàyacaté néré càide iyúwaté profetanái ímáanáté Jesús ìwali. Profeta ímacaté náimáanápináté Jesús ìwali Nazaret iyacàlená néeseericani.

Juan el Bautista en el desierto

3 ¹Néeseté madécaná camuí idénáami, néenialíté Juan el Bautista idàbaca icàlidaca Dios itàacái alé manacúali yùucubàa càinàwàiri iyéerica Judea yàasu cáli íinata. ²Manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé, néemiàcaténá itàacái. Yá ímaca nalí: “iPiwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapiná macáita!” ímaca yái Juanca.

³Yái Juan el Bautista, yácata yái asíalica profeta Isaías itànèericaté tàacáisi iináwaná ìwali Dios inùmaliçuise. Isaías itànàacaté yái tàacáisica:

“Abéeri asíali icàlidapiná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipiná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnàacaalí àyapu Náiwacali irípináwa,

càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábèeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacànìiri iyú càide iyúwa iwàwáaná', càipiná íimaca”,

càité itànàaca tàacáisi yái profeta Isaíasca.

⁴Yái Juan idèniacaté ibàlewa wáluma cáucuíri camello ichùna iwálumalená. Idacùacaté nacái ìwaliabàawa pirái íimamimi. Iyáa nacái iyáacaléwa wiriichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yàanèrica manacúali yùucubàa càinávàiri. ⁵Néese manùbéeyéi Jerusalén iyacàlená mìnanaí, madécaná nacái Judea yàasu cáli néeseéyéi, Jordán inanába yàasu cáli néeseéyéi nacái nàacatéwa Juan el Bautista yàatalé néemiacaténá itàacái. ⁶Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànìirica, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

⁷Quéwa Juan iicáca manùbéeyéi fariseo, saduceo nacái manùba nàanàaca yàatalé ibautizácaténá nía, yá Juan yáaliacawa càmitaté nawènúada náiwitáisewa báawéeri íicha báisiiri iyú, íná Juan yàalàaca nía cachàinìiri iyú. Ima nalí: “iPíacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàapiná mesúnamáita, yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúnáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa íicha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisiiri iyú pibáyawaná íichacuéwa. iCàmitacué nucàlida pirí càiri chìwái! ⁸Iwàwacutácué pìyaca machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisiiri iyú Dios irípiná. ⁹Picácué píima piríwa: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, iAbraham itaquénáinámicáiná wía!’ picácué càì píima. Péemiacué cayábani, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalísewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níái íbaca Abraham itaquénáinámipiná iyútá Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàamicuéwa. ¹⁰Máiní mawiénica yái yùuwichàacáisi Dios imàaquéeripináca yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemiacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéi irí iyacaná cayába weemácaténá nía quichái iricu, càita nacái Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái iricu cawinácaalí wenàiwica càmiíyéica imàni cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹Báisíta nubautizácué pía únì yáaculé, píasáidacaténácué pidéca piwènúadaca píiwitáisewa Dios irípiná,

quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca núamiricubàawa. Yátacué ibànùapiná Espíritu Santo abénaméeyéicué péená írí ibautizácáténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèripináca. Aibanáicué péená quéwa càmfíyéica yeebáida itàacái, ibautizápináca níawa quichái iyúwa, nàuwichàacáténáwa càiripináta. Máiní cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèripináca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmfíri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani. ¹²Péemiacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica natécaalí nàasu palawa nacáapi írìcuwa masacàacáténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacáténá nacái trigo iwíralèmi, càita nacái yái yàanèripináca núamiricubàa yàanàaca iwàlisàidacáténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacáténá nacái nía náicha áibanái càmfíyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuúri capíi írìculé ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèripináca iwacáidapiná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituínási iwíralèmi manuúri quichái írìcu, càita nacái yái yàanèripináca yùuwichàidapiná macáita càmfíyéica yàasu wenàiwica quichái írìcu, càmfírica ichacàwa càiripinéerita iyaca”, íimaca yái Juanca.

Jesús es bautizado

¹³Néeseté Jesús yàacatéwa Galilea yàasu cáli íicha yàanàacáténá Juan yàatalé Jordán inanába néré, yéewacáténá Juan ibautizácani, yái Jesúsca. ¹⁴Néese quéechatécáwa càmita Juan iwàwa ibautizáca Jesús, báicáiná iicáca yáawawa Jesús iwéré. Yá Juan íimaca Jesús írí:

—Nuwàwacutáca pibànùaca nulí Espíritu Santo ibautizácáténá nuíwitáise. Càmita cayába nubautizá pía úni yáaculé meedá, máinicáiná cachàinica nuícha pía —íimaca yái Juanca, yáalíacáinatéwa canáca Jesús ibáyawaná. ¹⁵Quéwa Jesús íimaca írí:

—Siúcade iwàwacutáca pibautizáca núa, cayábacáiná wamànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianá, yéewanápiná macáita náalíacawa nuebáidaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Ináté Juan ibautizácani. ¹⁶Néeseté idécanáami Jesús ibautizácawa, yá imichàacawa úni yáacuise. Yáta capíraléeri cáli yàacùacawa, yá Jesús iicáca Espíritu Santo írìcùacawa ìwali Dios yàatanáise càide iyúwa unùcu írìcùanáwa. ¹⁷Néese néemíaca Dios itàacái chènuníise. Dios íimaca: “Yácata Nuíri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácaní”, íimaca yái Diosca.

Jesús es puesto a prueba

4 ¹Néeseté Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càinàwàiri yéewacaténá Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa, quéwa Jesús càmita yeebá Satanás irí. ²Jesús ìyacaté néré cuarenta èeri, catá nacái. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa. Yá máapicani. ³Néese Satanás yàacawa Jesús yàatalé yáalimáidacaténá Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Yá íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, yá pichùullà níái íbaca nawènúanápináwa pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca. ⁴Quéwa Jesús íimaca irí:

—Càmírita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacási ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutácué weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáinaté iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

⁵Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén ìyacàlená néré, yái yàcalé cáininéerica Dios iicáca. Yá Satanás imicháidaca Jesús templo ipùata íinatalé chènuníiri náicha canánama. ⁶Néese Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, pipisiawa templo íicha cáli íinatalépiná, yácáiná Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái piináwaná ìwali. Profeta íimacaté:

‘Dios ichùullápináca yàasu ángelnáywa nacúanápiná pía.

Namicháidápiná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúa píawawa íba iwéré’,

càité profeta itànàaca Dios itàacái piináwaná ìwali —íimaca yái Satanásca.

⁷Néese Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca nacái walí: ‘Picá píalimáida piicáwa Picuèriná Dioswa asáisi icùacaalí pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁸Néese àniwa Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli íinatalé. Yá Satanás yásáidaca Jesús iicá macái cáli èeri irícuýéi, nachàini yáapicha nacái, nàasu cawèníiri nacái. ⁹Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùápináca píriwa macáitani pibàlùacaalíwa nulí piùlù ipùata iyúwa píacaténá nucàaluíniná —íimaca yái Satanásca. ¹⁰Jesús íimaca irí:

—¡Càmíiri! Píawa nuícha, Satanás. Càmita nùa picàaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Iwàwacutá píaca

Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái piaca abéerita Dios iyéininá', càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca. ¹¹Ináté Satanás yàacawa Jesús íicha, yá abénaméeyéi ángelnái yàanàaca néré nayúudàacaténá Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹²Jesús yéemíacaté áibanái náucacaté Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé, íná Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli nérépiná. ¹³Quéwa càmita iyamáawa Nazaret iyacàlená írìcu, néese yàacatéwa iyacaténá Capernaum iyacàlená írìcu, iyéerica Galilea icalisaniná idùlepiré, Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yàasu cáli nacái. ¹⁴Jesús imànicaté càì yéewacaténá macáita ichàbacawa càide iyúwa profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná iwali. Isaías íimacaté Dios inùmalícuíse:

¹⁵“Píacué israelita iyéeyéica Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yáapicha, yái cáli iyéerica abémàalé Jordán inanába íicha, Galilea icalisaniná idùlepiré, alé càmiíyéi israelita iyacataléca, Galilea yàasu cáli.

¹⁶Píacué catéeyéica íiwitáise, càmiíyéica yáalía Dios iwali, áiba yàanàapínacué pìatalé amalácaténácué imànica píiwitáise. Yéewáidapínacué pía, pìyacaténácué Dios icamaláná írìcu, píacué canéeyéica ícauca càmiíri imáalàawa, iyéeyéica siùcade iyúwa yéetáními”

íimacaté yái Isaíasca. ¹⁷Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía. Iimaca nalí: “Pìwènúadacué píiwitáisewa Dios írìpiná, mesúnamáicáináta Dios icùapíná macáita”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁸Néeseté Jesús yèepunícawa Galilea icalisaniná icàinalená íinatabàa. Yá iicáca pucháiba asianái. Ibèeri íipidená Simón, áibaalí íipidená Pedro nacái. Iméeréeri íipidená Andrés. Cubái inuérinánáica nía needácaténá nalíwa nàasu platawa. Náucaca nàacawa nàasu tarayawa nèepunícawa calisáacubàa. ¹⁹Jesús íimaca nalí:

—Aquialécué síisaara, píacuéwa núapicha iyúwa nuéwáidacalénái. Pidécuéca píibaidaca píibàacaténácué cubái, quéwa siùcáise de nùacuéca pírí wàlisài píibaidacalépiná pìwacáidáanápínacué nulí wenàiwica yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca. ²⁰Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa Jesús yáapicha.

²¹Néese nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicáca áibanái asianái pucháiba: Ibèeri ípidená Santiago, iméeréeri ípidená Juan. Zebedeo yéenibeca nía. Nachùnìaca nàyaca nàasu chinchorowa barca irìcu nániri yáapichawa. Yá Jesús imáidaca nía, nàanápínáwa yáapicha, iyúwa yéewáidacalénái. ²²Yá caquialéta namàacaca barca, nániri nacáíwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

Jesús enseña a mucha gente

²³Jesús ipáchiaca yèepunícawa macái Galilea yàasu cáli íinatabàa. Macái yàcalé irìcu nacái yéewáida yèepunícawa judíonái yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí yái tàacáisi cayábéerica náaliacaténáwa cànínacaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Yúucaca náicha nacái macái uláicái íiwitáaná. ²⁴Macái Siria yàasu cáli néeséeyéi néemiaca Jesús iináwaná, yá natéca néenánáíwa Jesús yàatalé, macái yùuwichèeyéicawa uláicái iyú, cáiwíiri iyú nacái. Natéca nacái wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise, naté nacái áibanái idènièyéica tèwacáimi nacái, máapinéeyéi nacái. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita.

²⁵Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáapicha: Galilea yàasu cáli néeséeyéi, áibanái nacái yàanèyéica diez namanùbaca yàcalé néese Decápolis yàasu cáli íinatéyéica iyaca, áibanái nacái Jerusalén iyacàlená mìnánái, Judea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áibanái nacái iyéeyéica abéemàalé Jordán inanába íicha.

El sermón del monte

5 ¹Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa yàatalé néemiàcaténá itàacái, yá yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa néré. Yéewáidacalénái nàacawa yàatalé. ²Yá idàbaca yéewáidaca nía. Imaca nalí:

La verdadera dicha del hombre

³“Cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica cachàini iicáca yáawawa, yáaliéyéi nacáíwa nawàwacutáaná Dios iyúudàaca nía, casímáica nía Dios icùacáiná nía.

⁴“Cawinácaalí wenàiwica achúméeyéica iwàwa ibáyawaná ìwaliwa siùcade, èeri mìnánái ibáyawaná ìwali nacái, casímáipináca nía yácáiná Dios isímáidapiná nía.

⁵“Cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica cáimacái iicáca yáawawa, itàaníyéi nacái casalíníiri tàacáisi iyú éeréeri iyú nacái, casímáipináca nía, yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha èeri irìcuíri macáita.

6“Cawinácaalí wenàiwica máinfiyéica iwàwa imànica abéerita cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, casímáica nía, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita yái cayábéerica nawàwéerica imànica nalí.

7“Cawinácaalí wenàiwica iiquéeyéica áibanái ipualé, casímáica nía, yácáiná Dios iicápiná napualé nacái.

8“Cawinácaalí wenàiwica masaquèyéica íiwitáise, casímáica nía, níacáiná iicápiná Dios natuí iyúwa.

9“Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéeyéica áibanái íiwitáise nalíwáaca nàyacaténá matuíbanáiri iyú náapichawáaca, casímáica nía, Dios yéenibecáiná nía.

10“Cawinácaalí wenàiwica yùuwichèeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái, casímáica nía yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha macáita.

11“Píacué nuéwáidacalénáica, áibanái icuísacaalícué pía peebáidacáinácué nutàacái, yá namànicaalícué pirí báawéeri nùwalíise, yá nacháawàacaalícué piináwaná ìwali macái íiwitáaná nachíwa báawéeri iyúwa, peebáidacáinácué nutàacái, néese casímáipinácuéca píawa. 12Casímáicué piwàwa, piyanídacué nacáíwa manuísíwata, yácáiná Dios imàacapinácué pirí cawèníiri manuísíwata pìanàapínacaalícué chènuniré. Casímáicué piwàwa, nàawirináimicáiná namànicaté báawéeri Dios yàasu wenàiwica profetanái irí, níái pipíchaléeyémicuéca íibaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Sal y luz del mundo

13Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa iwidùma cháí èeri irícu. Yái iwidùma puìwaca imànica yàacàsi, yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puìwa iwidùmaca, yá càmita idé puìwaca àniwani, yái iwidùmaca. Yá canápinéerica meedáni. Wáucacani bàacháwalé, néese wenàiwica nàipínáníca íinatabàami. Càitacué nacái iwàwacutá pìyaca machacàníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíiri tàacáisica.

14“Péemíacué áiba comparación: Càicuéca píade iyúwa camalási cháí èeri irícu. Càide iyúwa camalási icànacaalí catéeri irículé, càita nacáicué iwàwacutá picàlidaca yái báisíiri tàacáisica èeri mìnanáí irí amalácaténá náiwitáise, níái catéeyéica íiwitáise, cà míiyéica yáalía Dios ìwali. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa manuírí yàcalé iyéerica dúli ipùatalícu. Càide iyúwa macáita náalimácaalí naicáca manuírí

yàcalé, càita nacái iwàwacutácué pimàacaca áibanái iicáca pìyaca machacànìiri iyú càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. ¹⁵Péemiácué áiba comparación: Watùcuniacaalí lámpara, càmita wabàani yàalusi iriculé. Néese wamàacaca icànaca chènunibàa, yá icànaca nàwali macáita ìyéeyéica capìi irìcu. ¹⁶Càita nacái iwàwacutácué pimàacaca picamalá icànaca áibanái íiwitalìcu: pìyacué machacànìiri iyú macái wenàiwica iicápiná, náalíacaténáwa ìwali yái cayábéerica pimàníricuécá, yéewanápiná nacái nàaca icàaluíniná, Píaniri Diosca chènuníiséerica”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷Jesús íimaca: “Picácué píináidawa nùanàaca numáalàidacaténá tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuíse, nía nacái profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Picácué càì píináidacawa nùwali. Càmita nùanàa numáalàidacaténá yái tàacáisica. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa ímáanáca yái tàacáisica icàlidéerica nuináwaná ìwali. ¹⁸Péemiácué cayábani: Máiní cachàiníricani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliçuíse. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aiba èriwa Dios imáalàidapíná capìraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Quéwa canácatáita yúucawa yái itàacái bàaluisàimica, ibatàa abéeri letra achúméeríina piná, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínáwa càiwade iyúwaté Dios itàacái ímáaná. ¹⁹Máinícáiná cachàinírìca macái tàacáisi natànèericaté Dios inùmaliçuíse, íná iwàwacutá wenàiwica neebáidaca macáitani. Canácata canéeri iwèni tàacáisi. Aibacaalí càmiiri yeebáida abéeri tàacáisi natànèericaté, càmicaalí nacái yéewáida áibanái neebáidáanápíná yái tàacáisica, yá canáca yéewanáwa iwàlùacawa Dios iyacàle iriculé icùacatalé macáita chènuniré. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica yái tàacáisi Moisés, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmaliçuíse, yá yéewáidacaalí wenàiwica neebáidáanápínáni, yásí máinírìpiná cáimiétacanéeri yái wenàiwicaca Dios iyacàle irìcu icùacataléca macáita chènuniré. ²⁰Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca nacàlidaca naináwaná ìwaliwa namàníínása macáita machacànìiri iyú càide iyúwa Dios ichùulianá namànica. Báisita namànica madécaná. Quéwa núumacué pirí: Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná máiní cachàiníwanái náicha níái yéewáidéeyéica wenàiwica

templo iricu, náicha nacái fariseonáica. Càmicaalícué pimàni máini cachàiníwanái náicha, yá càmítacué yéewa Dios yéenibeca pía, Dios icùacaténacué pía”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemíaca néewáidaca pía càide iyúwaté profeta Moisés íimáanaté Dios inùmaliçuíse. Iimacaté piawirináimi irí: ‘Picá pinúa wenàiwica. Pinúacaalí wenàiwica, yá iwàwacutá péetácawa pibáyawaná ìwalísewa’, íimacaté yái Moisésca. ²²Siúcade núumacué pírí àniwa áibacaalí calúa iicáca áiba wenàiwica, yásí yéetápinácawa ibáyawaná ìwalísewa. Aibacaalí itàani báawéeri iyú áiba wenàiwica irí, yásí Dios yùuwichàida báawanamani, càide iyúwa Junta Suprema israelita íiwacanánái nàuwichàidáaná cabáyawanéeri wenàiwica. Aibacaalí icuísca íichawa áiba wenàiwica báawéeri iyú, yásí Dios yùuwichàidacani infierno iricu, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita iyaca.

²³⁻²⁴ “Piwàwacaalí pité ofrenda altar néré piacaténá Dios icàaluíniná, yá cayábéeriquéi pimàníináca càì. Quéwa ipíchawáise piaca Dios icàaluíniná, píináidawa cayába asásí cawàwanáta pimànicaalíté báawéeri áiba wenàiwica irí. Pimànicaalíté báawéeri áiba irí, yá piacàatétawa yàatalé ipíchawáise piaca Dios icàaluíniná. Yá pisutá wenàiwica íicha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa íicha yái báawéerica pimàníiricaté irí. Néese píalimá piaca Dios icàaluíniná matufbanáiri iyú. Càmicaalí càì pimàni, yá caná iwèni Dios iicáca yái pianáca icàaluíniná.

²⁵ “Pisutá piawawa Dios íicha caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios iyaca pírí càide iyúwa piùwide. Péemíaca comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàacaténá piináwaná ìwali nacuèrinánái irí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapícha éeréta àyapulicubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha càì, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapíná píawa presoíyéi ibànalículé, nacapèedáidacaténá píawa. ²⁶Péemíaca cayábani: Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna irícuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmíta píalimá pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripináta”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el adulterio

27 Jesús íimaca: “Pidécuéca péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté: ‘Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha càmfíchúaca píinusíwa, càmfíríca nacái pinírísíwa’, càité náimaca. 28 Siúcade quéwa núumacué pirí áibacaalí iicáida inanái irí, yá capicùlecaalíni iwàwacáiná íimáca úapicha, yá idéca imànica íbáyawanáwa úapicha iwàwalicuísewa, íná cabáyawanáca Dios iicácani.

29 “Íná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí yéewápuwáiséechúa iyúwa, piicáanápiná wawàsi càmfíríca Dios iwàwa piicáca, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí fíchawa ituíwa, ipíchaná imànica íbáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmfíri ímáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuírí quicháica. 30 Càita nacái piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi yéewápuwáiséechúa iyúwa, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí fíchawa icáapiwa ipíchaná imànica íbáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmfíri ímáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuírí quicháica càmfíríca ichacàwa càiripinéerita iyaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

31 Jesús íimaca: “Pidécuéca péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté íiméerica: ‘Aibacaalí iwàwa imàacaca fíchawa ínuwa, iwàwacutá yàaca ulí cuyàluta icàlidéerica áibanái irí imàacacaté uèpunícawa fícha’, càité náimaca. 32 Quéwa siúcade núumacué pirí càmicaalí uimá áiba asiali yáapicha càmfíríca unírísíwa, càmita yéewa uníri imàacaca fíchawa úa. Quéwa yúucacaalí meedá úa, yá imàacaca umànica ubáyawanáwa idábáanéeri uníri iríwa, uedácaalí ulíwa áiba asiali uníripinácawa àniwa. Aiba asiali yeedácaalí ínupináwa abéechúa náuquéechúami, yá imànica íbáyawaná nacáiwa, íimácáiná áiba asiali ínu yáapicha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre los juramentos

33 Jesús íimaca: “Pidécuéca nacái péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté píawirináimi irí íiméerica: ‘Pimàni macáita machacàníri iyú càide

iyúwa picàlidáaná báisi báisisíwata Dios yáaliéricawa pimànfínápinása', càité náimaca. ³⁴Quéwa núumacué pirí, picácué píima: 'Báisi báisisíwata Dios yáaliéricawa'. Picácué nacái càì píimaca capìraléeri cáli ípidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. ³⁵Picácué nacái càì píimaca cáli ípidená ìwali, Dios ìyacáiná cháì èeri írìcu nacái. Picácué nacái càì píimaca Jerusalén ìyacàlená ípidená ìwali, yácáiná Wacuèriná Dios cachàiníri yàasu yàcalécani. ³⁶Picácué nacái càì píimaca píiwita ìwaliwa yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca píiwita íbáiná iwènúacawa cúulíiri iyú, cabalèeri iyú áiba. ³⁷Píimacaalícué 'báisisíta', néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Píimacaalícué 'càmita', néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Báawéeriquéi píimáanácúeca 'Báisi báisisíwata Dios yáaliéricawa' ", ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸Jesús ímaca: "Pidécúeca péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté piawirináimi irí, ímérica: 'Cawinácaalí imusúadéerica áiba wenàiwica ituí, iwàwacutácué pimusúadaca ituí, yái imànírica báawéeri áiba irí, càita nacái cawinácaalí imalèeri áiba iyéi, iwàwacutácué pimàlaaca iyéi nacái, yái imànírica báawéeri áiba irí', càité náimaca. ³⁹Quéwa siúcade núumacué pirí: Picácué pipélia ípunita cawinácaalícué imànírica pirí báawéeri. Aiba inúacaalí pinàni ìwali, yá pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. ⁴⁰Aibacaalí iwàwa icháawàaca piináwaná ìwali pimawèniacáinása ícha camisa, yá pimàaca írìni, yái camisaca. Yá pimàaca írì nacái piasu ruanawa. ⁴¹Uwináí nachùuliacaalí pitéca nàasu abéeri kilómetro idècuni, yá pité nàasu pucháiba kilómetro idècuni, nawàwacaalí càì pimànica. ⁴²Cawinácaalí isutéerica píicha wawàsi, pimàaca írìni. Picá piwènúawa ícha cawinácaalí isutéerica pianápiná ichàba wawàsi. Pia ichàbani", ímaca yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

⁴³Jesús ímaca: "Pidécúeca péemíaca tàacáisi áibanái icàlidéericaté piawirináimi irí, ímérica: 'Cáininá piicáca piacawéeyéináwa. Báawa nacái piicáca piùwidenáíwa', càité náimaca. ⁴⁴Quéwa núumacué pirí: Cáininácué nacái piicáca piùwidenáíwa. Pisutácué nalí Dios imànfínápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica piwali chàwicùli. Pimànicué cayábéeri nalí cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía. Pisutácué nalí Dios mamáalàacata cawinácaalícué icháawèeyéica piináwaná ìwali báawanama nachíwa iyúwa, cawinácaalícué nacái imàníyéica

pirí báawéeri nùwalfise, peebáidacáinácué nutàacái. ⁴⁵Càipiná pimàacacué náalíacawa Wáaniri Dios chènuníiséeri yéenibecuéca pía. Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios imàníná: Dios imàacaca èeri icànaca báawéeyéi ìwali, cayábéeyéi ìwali nacái. Imàaca nacái unía yúuwàacawa nabànacale ìwali, níái imàníyéica cayábéeri, nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa. ⁴⁶Cáininácaalícué piicáca níawamita wenàiwica cáininéeyéicuéca iicáca pía, néese Dios càmita imàacacué pirí cawènfiri chènuniré, níacáiná macái èeri mìnanáí namànica càì. Nía nacái báawéeyéica íiwitáise yeedéeyéica plata yéénanáí íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, cáinináca naicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéeyéica iicáca nía. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁷Pitàidacaalícué nacái cayábéeri iyú níawamita péénanáíwa, néese càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanáí íicha, níacáiná macái èeri mìnanáí namàni càì. Nía nacái càmfíyéica judío, càmfíyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái namànica càì. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁸Báisícaalícué Dios yéenibeca pía, néese iwàwacutácué cayábéeyéi píiwitáise náicha canánama èeri mìnanáí. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa Wáaniri Dios chènuníiséeri iyáaná, imàníríca cayábéeri nalí canánama, níái cáininéeyéica iicáca Dios, nía nacái càmfíyéica cáininá iicáca Dios”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre las buenas obras

6 ¹Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níái yéewáidacaléca: “Picácué pílbaida Dios irípiná wenàiwica iicápiná meedá nánáidacaténácué pìwali cayábanaméeyéicuéca píiwitáise. Pimànicaalícué càì, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri càmita yàapiná pirícué pìasu cawènfiri chènuniré, canásíwa.

²“Iná piyúudàacué catúulécaneeyéi, quéwa picácué picàlida áibanáí irí ìwali yái pimànínáca. Aibanáí pucháibéeyéi íiwitáise nacàlidaca naináwanáwa manùbéeyéi wenàiwica yàacuésemi, náimaca nadéca náyúudàaca catúulécaneeyéi. Aibanáí nacái nabàlùacawa bàacháwalé, yá nàaca plata catúulécaneeyéi irí macái wenàiwica iicápiná, yéewacaténá wenàiwicanáí icàlidaca naináwaná cayábéeri iyú. Péemiacué cayábani, cawinácaalí imàníyéica càì, èeri mìnanáí nacàlidapiná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú, quéwa Dios càmita imàacapiná nalí báisíiri cawènfíríca ìyéeríca chènuniré. ³Néese píacué nuéwáidacaléca, piyúudàacué catúulécaneeyéi, quéwa picácué picàlida áibanáí iríni, ibatàa irípiná yái piacawéerináca cayábéeri náicha canánama, picácué

picàlida iríni. ⁴Piyúudàacué catúulécanéeyéi ibàacanéri iyú. Yásí Wáaniri Dios, yái iiquéerica càinácaalícué pimànínáca ibàacanéri iyú, imàacapínacué pirí piasu cawèníri pianàacaalpiná chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña a orar

⁵Jesús íimaca: “Pisutácué píawawa Dios íicha, quéwa picácué pimàni càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníná. Nawàwa wenàiwicanái iicáca nía meedá idécunitàacá nasutáca Dios íicha. Iná máini nawàwa nabàlùacawa manùbéeyéi yàacuésesemi judiónái yéewáidacàalu irícu, bàacháwalé nacái wenàiwicanái yàacuésesemi nasutácaténáwa Dios íicha wenàiwicanái iicápiná meedá. Péemiacué cayába, cawinácaalí imàníyéica cà, èeri mìnanaí nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíri cawènírica iyéerica chènuniré. ⁶Néese pisutá píawawa Dios íicha, quéwa piwàlùawa picapèe imàdàaná irículéwa, yá pibàlia inùma, néese pisutá píawawa Wáaniri Dios íicha iyéerica píapicha néré. Néese Wáaniri Dios yái iiquéerica macáita pimàníríca ibàacanéri iyú, yàapíná pirí piasu cawèníri chènuniré.

⁷“Pisutá Dios íicha, quéwa picá píima canéri iwèni tàacáisi madécaná yàawiría càide iyúwa càmiyeyéi judío imàníná càmiyeyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái iyúunáidéeyéica Dios yémìaca nalí nasutácaíná íicha déecuírí iyú. ⁸Picácué píináidawa cà, Dios yáalíacáináwa píwalícué càinácaalí pímapuèrica ipíchawáise pisutácuéca íichani. ⁹Iwàwacutácué pisutáca Dios cà:

‘Pía, Wáaniri Dios chènuníiséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíná.

¹⁰ Pimàaca péenaiwaná yàanàaca caquialéta yái èerica pidàbacatáipínáta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnanaí namànica càide iyúwa piwàwáaná cháí èeri irícu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara iyéeyéica chènuniré.

¹¹ Pía wayáapíná wamápuèrica siùcade.

¹² Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, yái báawéerica wamàníríca càide iyúwa wamàacáaná wawàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalí imàníyéica walí báawéeri.

¹³ Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás íicha. Píacáiná icuèripínáca macáita, pía cachàiníríca íiwitáise

náicha canánama, icànéerica mèlumèluíri iyú càiripináta.
Báisiíta, amén’,

cài pisutácué píawawa Dios íicha.

14 “Pimàacacaalícué piwàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalícué imàniyyéica pirí báawéeri, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri imàacapínacué iwàwawa pibáyawaná íichawa. 15 Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa áibanái íbáyawaná íicha, néese càmitacué nacái Wáaniri Dios imàacapíná iwàwawa pibáyawaná íicha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el ayuno

16 Jesús íimaca: “Pimàacacaalícué píichawa piyáacaléwa pisutácaténacué píawawa Dios íicha manuísíwata, picácué cáimiétaquéeri iyú pimànica píawawa wenàiwica iicápiná meedá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníná. Nawàwa áibanái wenàiwica naicáca nía cáimiétaquéeri iyú, íná cáimiétaquéeri iyú namànica níawawa wenàiwica iicápiná meedá yéewacaténá macáita náalíacawa namàacaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios íicha. Péemíacué cayábani, cawinácaalí imàníyyéica càì, èeri mìnanaí nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisiiri cawènírica iyéerica chènuniré. 17 Quéwa pía pimàacacaalí píichawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios íicha manuísíwata, yá pipia cayába píiwita íbáináwa aceite iyú, píiba nacái pinàniwa. 18 Càita pimàni, ipíchaná áibanái náalíacawa pimàacaca píichawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios íicha. Abéerita Wáaniri Dios, yái iyéerica píapicha, yáalíacawa pimàacaca píichawa piyáacaléwa, íná Dios yàapíná pirí piasu cawèníri chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Riquezas en el cielo

19 Jesús íimaca: “Picácué píwacáida piríwa manùba cawèníri wawàsi cháì èeri írìcu. Cuwée iyáaca meedá cawèníri bàlesi. Aiba wawàsi nacái namáalàacáitacué píichawa. Cayéedéeyéi nacái nawàlùacawa needácaténacué píichani. 20 Cayába cachàini pirícuéni pimànínácuéca càide iyúwa Dios iwàwáanaí pidènacaténacué piasu báisiiri cawèníriwa iyéerica chènuniré, aléera càmicatalé cuwée iyáacué píichani, càmicatalé nacái cawèníri imáalàawa, càmita nacái cayéedéeri iwàlùhawa néré. 21 Pimàacacaalícué piwàwawa piasu ìwaliwa cháì èeri írìcuírìca, yásí píináidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Quéwa piicácaalícué iyúwa cawèníri yái cayábéeri wawàsica Dios yèeripínácuéca piríwa

chènuniré áiba èeriwa, yásí píináidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Iná pimànicué càide iyúwa Dios iwàwáaná peedácaténácué pírìwani yái cawènírica iyéerica chènuniré. Càita píináidapínácuécawa ìwali mamáalàacata”, íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

²²Jesús íimaca: “Pituí iyaca pírì càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituú, yásí amalánamaca piicáca. ²³Quéwa báawacaalí pituú, yásí catáca piicáidaca. Néese yái píináidéericawa piwàwalícúsewa iyaca càide iyúwa catuúrí íiwitáise. Iná picùca cayába piwàwawa masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios íicha, ipíchaná catáca píiwitáise. Néese báawacaalí píiwitáise, yái píináidéericawa piwàwalícúsewa, yásí imáiní catáca píiwitáise báawanama! Càmita píalápiná cayábèeri ìwali báawèeri íichaná”, íimaca yái Jesúsca.

Dios y el dinero

²⁴Jesús íimaca: “Péemiácué comparación: Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníiri iyú càide iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùulianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapíná íiwacali áiba icàaluínináwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

²⁵Jesús íimaca: “Péemiácué cayábani: Picácué achúma píináidáanicawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, piyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca píbàlepináwa, píwalicaténácué píbàlewa. Máiníiri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníiri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca, wainá nacái cawèníiri, íná wáalíacawa yàanápiná walí yái camíirica máiní cawènica cháí èeri irícu, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái. ²⁶Piicáidacué nacái nalí, níái màsibèe yáaléeyéicawa chènunibàa. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Wáaniri Dios chènuníisèeri yàaca nayáacalépiná. Néeni, imáinícuéca cawèníiyéica píá náicha níái màsibèeca! Iná

iwàwacutácué pialíacawa Dios icùanácué pía nacái. ²⁷Néese, éwitacué pínáidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmítacué pialimá cáala pimànicuéca picáucawa pidènièrica pìyacaténacué mamáalàacata cháì èri irícu, ibatàa abéeri horapíná càmítacué pialimá càì. Càmicáinacué pialimá pimànica càiri achúmèeri wawàsi, ínacué canéeri iwèni meedá pínáidáanínácawa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.

²⁸“¿Cánacué pínáidawa piwàwawa mamáalàacata ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca pibàlepináwa? Piicáidacué càinácaalí iyú íiwinási nadàwinàacawa manacúalibàa: càmíta náibaida, càmíta nacái needá sáawáli namàníripiná nabàlewa. ²⁹Quéwa núumacué pirí nadèniaca náiwínáwa cayábéeri iicacánáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinicáaníta càasuca Salomón. ³⁰Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicacánáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléena èri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri irí yái masicái waiquéerica iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué pialíacawa Dios icùanácué píawa nacái. ¿Cánacué càmíta manuí pínáidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápinacué pía? ³¹Iná picácué pínáidawa piwàwawa mamáalàacata. Picácué càì pisutá péemiawa píawáaca: ‘¿Cawiná wayáa? ¿Cawiná wabàle wàwaliiripiná?’ picácué píima. ³²Macái èri mìnanaí càmíiyéica yáalía Dios ìwali, achúmaca náináidáanícawa nawàwawa nàwali macáita yái wawàsica. Quéwa pidèniacué Wáaniri Dios chènuníiséeri yáaliéricawa càirínácaalícué wawàsi pimáapuèrica. ³³Iná pialimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulianá pimànica macái pichàini iyúwa, yásí Dios imàacacué pirí macáita yái pimáapuèrica. ³⁴Siùca èri, picácué achúma pínáidáaníwa piwàwawa mamáalàacata pipíchaléwa, táwichacáiná pidèniacué áiba èri pínáidáanápináwa táwichéeri wawàsi ìwali. Macái èri idèniaca yàasu wawàsi càulenériwa”, íimaca yái Jesúsca.

No juzgar a otros

7 ¹Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máini picháawàa áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata ipíchanacué Dios yùuwichàidaca pía. ²Piwàwacaalícué piùwichàidaca áibanái caquialéta manuísíwata, yásí Dios yùuwichàidacué píawa manuísíwata. Néese piicácaalícué áibanái ipualé, yásí Dios iicácué pipualé nacái. ³Pía idènièrica ibáyawaná manuíríwa, picá pínáidawa máini cayábaca

pía áiba wenàiwica ícha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiacué comparación: Pibáyawaná manuíri, càicanide iyúwa manuíri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí iriculé. Néese áiba achúméeríwanái ibáyawaná, càicanide iyúwa imuluísi achúméeri yúuwàacaalíwa ituí iriculé. ⁴Càmicáiná pialíawa cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píchawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiacué comparación: Manuíri àicu yúuwàacaalíwa pituí iriculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacatená imuluísi áiba wenàiwica ituí iricuísétá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá píima áiba wenàiwica írí: ‘Nuénásàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná ìwali, nuyúudàacatená pimàacaca píchawani’, picá càì píimaca írí. ⁵Píacáiná pucháibaca pííwitáise piyaca. iPidéca píimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píchawa queéchacáwa yái pibáyawanáwa manuíríca. Yásí pidéca pialàaca áiba wenàiwica imàacáanápíná íchawa ibáyawaná achúméeriwa”, íimaca yái Jesúsca.

⁶“Picácué picàlida mamáalàacata Dios itàacái mabáyawanéeri áibanái írí áuli nacáiyéi ííwitáise máiníyéica báawaca iicáca Dios. Péemiacué comparación: Wàacaalí cayábéeri wawàsi áulinái írí, yásí nawènúa naamíaca wía, namàdáida nacái wainá. Wáucacaalí nacái perla cawèniiri íba marranonái írí, yásí nabawàida meedáni nàabàli yáapiréwa. Càita nacái, picácué picàlida mamáalàacata mabáyawanéeri Dios itàacái áuli nacáiyéi ííwitáise írí, marrano nacáiyéi ííwitáise nacái, níara wenàiwica máiníyéica báawaca iicáca Dios, casaquèeyéica ííwitáise nacái, ipíchanácué máiní calúaca nía píapícha, néese namànicuéca pirí báawéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

⁷Jesús íimaca: “Pisutácué píawawa mamáalàacata Dios ícha, yásí imànicuéca piríwani. Péemiacué comparación: Picutácué mamáalàacatani, yásí pianàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capii inúma néeni, yásí yàacùacuéca piríwani. ⁸Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàpinácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capii inúma néeni, nàacùaca írí capii inúma. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica isutéerica mamáalàacata Dios ícha, Dios imànipiná íríwa càide iyúwa isutáaná.

⁹“Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué píiriwa, càmitacué pía írí íba isutácaalí píícha pan iyáapínáwa. ¹⁰Càmitacué pía iyáapíná àapi

isutácaalí pícha cubái. ¹¹Ewitacué báawéeyéicáaníta íiwitáiseca pía, càicáaníta cáininácuéca piicáca péenibewa, píalimácué nacái piaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmitasicué píalíawa cayábéeri íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníisérica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios imànínápinácué pírí cayábéeri, pisutácaalícué íicha mamáalàacata!

¹²“Iná pimànicué áibanái írí cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná namànica píricué cayábéeri. Pimànicaalícué càì, yásí pimànipinácué machacàníiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá piawirináimi Dios inùmalicuise, càide iyúwaté nacái profetanái natànàaná tàacáisi Dios inùmalicuise”, íimaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

¹³Néeseté Jesús íimaca nalí: “Píalimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nulí yéewacaténá nùasu wenàiwicacuéca pía. Càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle iriculé, càide iyúwa càulenácaalí nawàlùacawa máucuíri capíi inùma irìcubàa. Yácáiná èeri mìnanáí íiwitáise báawéeri ìyaca càide iyúwa cáucuíri capíi inùma, cáucuíri àyapu nacái, màulenácatalé manùbéeyéi wenàiwica nàacawa irìcubàa. Quéwa èeri mìnanáí íiwitáise báawéeri itéca wenàiwica yéetácáisi iriculé, aléera infierno iriculé. Màulenáca nàyaca càide iyúwa èeri mìnanáí íiwitáise ìyáaná cháí èeri irìcu, íná yéewa manùbéeyéi nàyaca èeri mìnanáí íiwitáise ìwali càide iyúwa manùbéeyéi nawàlùacaalíwa cáucuíri capíi inùma irìcubàa, cáucuíri àyapu nacái. ¹⁴Quéwa càica núade iyúwa capíi inùma máucuíri. Nutàacái nacái càicanide iyúwa máucuíri àyapu, máinicáiná càulenáca neebáidaca nulí, càulenáca nacái nàyaca càide iyúwa núumáaná nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle iriculé. Iná càmita máiní madécaná yàawa néré”, íimaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa: “Picácué píichawa áibanái cachìwéeyéica. Náimaca nàwaliwa nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalicuise. Càica níade iyúwa caluýéi cuwèesi lobo ìwaliyéica oveja íimamimi nachìwáidacaténá ovejanái nanúacaténá níái ovejaca. Níái cachìwéeyéica natàaníca càide iyúwacué pitàaníná nawàlùacaténácuéwa pèewiré, nawàwacáiná naméeráidacuéca pía Dios íicha, namáalàidacaténácué pía. ¹⁶Píalimápinácué píalíacawa cachìwéeyéica nía piicácaalícué càinácaalí namànica. Péemíacué comparación: Wáalíacawa macái

àicu ìwali waicácaalí ìyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, néese báawéericaní. Càmita weedá cayábéeri uva ìyacaná áwa yúuba ícha. Càmita nacái weedá cayábéeri higuera ìyacaná tuíri ícha. ¹⁷Macái cayábéeri àicu idèniaca ìyacanáwa cayábéeriwa, yá nacái macái báawéeri àicu idèniaca ìyacanáwa báawéerita nacái. ¹⁸Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idèniaca ìyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idèniaca ìyacanáwa cayábéeri. Càita nacái píalimácué píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué cainácaalí namànica. ¹⁹Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéica irí ìyacaná cayába, weemácaténá nía quichái irícu, càita nacái Dios yúuwichàidapíná nía quichái irícu cawinácaalí wenàiwica càmiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰Càitacué píalimápiná píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué cainácaalí namànica”, íimaca yái Jesúsca.

No todos entrarán en el reino de Dios

²¹Jesús íimaca: “Madécaná wenàiwica náimaca nulí: ‘Wáiwacali’, quéwa càmita macáita nawàlùapínáwa Dios ìyacàle irículé Dios icùacatalé macáita chènuniré. Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníiséeri iwàwáaná níawamita yáalimápiná iwàlùacawa néré. ²²Imáalàacaalípináwa yái èeriquéi, yá madécaná náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, wacàlidacaté nalí pitàacái. Wáucacaté demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali. Wamànicaté nacái píipidená ìwali madécaná wawàsi càmfíri wenàiwica idé imànica’, càipíná náimaca nulí. ²³Quéwa núumapíná nalí: ‘Càmíta núalíacué nuicáca pía. Píacuéwa núícha, píacué imàníyéica ibáyawanáwa’, càipíná núumaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

Las dos bases

²⁴Jesús íimaca: “Péemíacué comparación: Cawinácaalí wenàiwica yéemièrica nutàacái, imànicaalí nacái càide iyúwa núumáaná, yái wenàiwica ìyaca càide iyúwa cáalíacáiri asíali imàníirica icapèewa. Quéechacáwa ícaca depuíwalé. Yá asíali yàanàaca manuíri íba iyéerica depuíwalé cáli irícu ibàlùadacaténá icapèewa íinata. Yá imànica icapèewa íba íinata. ²⁵Néese unía yúuwàacawa àta inanába yéesacatalétawa. Yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capíi ìwali, yá cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Càmfíri quéwa yúuwàawa yái capíica ibàlùacáináwa íba íinata. Càide iyúwa capíi ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái

cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadèniapiná nacáucawa càmiiri imáalàawa. ²⁶Néese cawinácaalí yéemièrica nutàacái, quéwa càmita imàni càide iyúwa núumáaná, yá càicanide iyúwa máiwitáiséeri wenàiwica imàníirica icapèewa càina íinata meedá. ²⁷Yá unía yúuwàacawa. Néese inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capii ìwali, yá cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali yái caplica. Néese yúuwàacawa yái capiica, yá imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capii imáalàacaalíwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica càmiíyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca càmiiri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

²⁸Idécanáamité Jesús imáalàidaca icàlidaca nalíni, yá macáita wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa néemiaca itàacái manuísíwata yéewáidacáiná nía cáalíacáiri iyú. ²⁹Jesús yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalicuise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa néewáidáaná, níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu Dios itàacái ìwali, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté.

Jesús sana a un leproso

8 ¹Jesús iricùacatéwa dúli íinatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa yáapicha. ²Néese abéeri asiali cacháunéeri íimami lepra iyú yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewacaténá catúulécanáca Jesús iicácani. Yá íimaca Jesús irí: —Nuíwacali, núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca. ³Néese Jesús imàacaca icáapiwa cacháunéeri ìwali. Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa íicha. ⁴Jesús íimaca irí:

—Péemia cayába. Picá picàlida áibanái iríni, nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáalíacaténáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulièricaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí nachùnìacaalíwa lepra íicha, yéewacaténá macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana al criado de un capitán romano

⁵Néeseté Jesús iwàlùacawa Capernaum ìyacàlená iriculé, yá abéeri romanonái yàasu úwi íiwacalíná yàacawa Jesús yàatalé isutácaténá Jesús íicha wawàsi imànínápiná irí cayábéeri. ⁶Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nùasu wenàiwica iriawa nucapèe irìcu. Càmfiri yéewa imichàanícawa. Yùuwichàacawa manuísíwata cáiwfiri iyú —íimaca. ⁷Jesús íimaca irí:

—Uwé, wàawa. Nuchùnìacaténáni —íimaca yái Jesúsca. ⁸Quéwa úwi íiwacaliná íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canáca yéewanáwa nuedáca nùataléwa pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. Pichùuliacáita ichùnìanápínáwa pitàacái iyúwa, yáara nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. ⁹Núalíacawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulia nacái núa. Núa nacái nuchùulia nùasu úwináíwa. Nuchùuliacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàaca. Nuchùuliacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imànfínápíná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalimá pichùnìaca nùasu wenàiwica nacái pitàacái iyúwa —íimaca.

¹⁰Idécanáami Jesús yéemìacani, yá cayábaca íináidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá íimaca nalí, níái wenàiwicaca yèeyéicawa yáamiwáise:

—Péemiacué cayábani, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéenápináta, càmitàacá nùanàa càiri. ¹¹Núumacué nacái pirí, manùbaca áibanái wenàiwica íiwitáaná nàanàapíná áiba calí néese. Nàwacáidáyacacawa nawàlùacaténáwa Dios iyacàle irìculé icùacataléca macáita chènuniré. Néré nàypínáca piawirináimicué yáapichawa, níái Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. ¹²Píatacué quéwa, Dios imáidéeyéicaté quéechatécáwa, càmitacué piyapíná Dios yáapicha chènuniré, éwitacué Abraham itaquénáinámicáanítacué pía, càmicáinácué peebáida nulí. Dios yúucacué íichawa píawa catácatalé. Néré píicháanípínácuéca, píamíapínácuéca piyéiwa piùwìchàacái iyúwa —íimaca yái Jesúsca. ¹³Néese Jesús íimaca úwi íiwacaliná irí:

—Pèepùa picapèe néréwa, yácáiná idéca ichùnìacawa pìasu wenàiwicaca iyúwa peebáidáaná nulí —íimaca yái Jesúsca. Yáta idéca cayábacani, yái úwi íiwacaliná yàasu wenàiwicaca.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴Néeseté Jesús yàacawa Pedro icapèe irìculé. Iicáca néré Pedro iyéeru iculuéchúawa mecuní iyú, irièchúawa yàalubái íinatawa. ¹⁵Iná Jesús imàacaca icáapiwa ucáapi ìwali, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Yá umichàacawa, udàbaca ùaca nayáapíná.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶Néeseté catácaalí yàacawa, yáta yàcalé mìnanaí natéca néenánáíwa Jesús yàatalé, manùbéeyéí wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise. Jesús ichùuliacáita demonionáí abéeri palabra iyú nàanápínáwa wenàiwica íicha. Càita Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha. Ichùnìaca nacáí macáita níái cáuláiquéeyéica. ¹⁷Iná Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Isaías íimacaté Dios yàasu wenàiwica ìwali: “Ichùnìaca wía, wía machawàaquéeyéica, yeedáca wáicha uláicái”, íimacaté yái profeta Isaíasca.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéí wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa itéese, íná ichùuliaca yéewáidacalénáíwa itéenápínáni Galilea icalisaniná abéemàalé barca irìcu. ¹⁹Ipíchawáiseté nawàlùacawa barca irìculé, abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí pìawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —íimaca yái wenàiwicaca. ²⁰Néese Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemìa comparación: Yàlidunáí idèniaca ibànawa, cuipìranáí nacáí nadèniaca namùlubèwa, núacata quéwa, yái asìali Dios néeseéerica, càmita nudèniaca nuimácatáipínáwa —íimaca yái Jesúsca. ²¹Néese áiba néená, níái Jesús yéewáidacaléca, íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánáí yáapichawa àta núaniri yéetácatalépinátawa, néese idécanáami nubàliacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. ²²Néese Jesús íimaca irí:

—Pìawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé. Pimàaca nabàliaca níawácata, cawinácaalí ìyèeyéica matuìbanáita Dios íicha càide iyúwa yéetánimi —íimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

²³Néeseté Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénáí yáapichawa. Yá nadàbaca nàacawa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha. ²⁴Jesús íimaca íichawa barca irìcu. Yáta manuírí cáuli idàbaca ipùaca calisa

iwali. Máiníri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàcawa barca irìculé, yá úni ipuníadaca yàacawa barca. Quéwa Jesús iimáca mamáalàacata. ²⁵Iná yéewáidacalénái nacawàidacani, yái Jesúsca, yá náimaca irí:

—iWáiwacali, piyúudàa wía! iWasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. ²⁶Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cánacué máini cáaluca pía? ¿Cánacué càmita manuí piináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca nalí. Idécanáami icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa, ichùuliaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. ²⁷Néese níai yéewáidacaléca náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá nasutáca néemiawa níawáaca. Náimaca:

—¿Cawínásica yái asialica ichùulìerica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulianá nía? —náimaca nalíwáaca.

Los endemoniados de Gadara

²⁸Néeseté Jesús yàanàaca abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, Gadara yàasu cáli néré, yéewáidacalénái yáapichawa. Idécanáami yàanàaca néré, yá pucháiba asianái demonio idacuèyèi íiwitáise nàacawa yéetáními icàliculèená néese. Máiníyèi calúaca nía iyúwa caluèyèi cuwèesi, càmita nabatàa áiba wenàiwica ichàbacawa néenibàa àyapulicubàa. Yá nàacawa Jesús yàatalé. ²⁹Yá demonionái nadàbaca néemíanícawa asianái isàna iyú:

—iPicá pisàiwica walí wawàsi, Jesús, yái Dios Iirica! ¿Pianàsica piùwichàidacaténá wía ipíchawáise wéenáiwaná yàanàaca? —náimaca.

³⁰Mawiénita nalí manùbéeyèi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa néenibàa. ³¹Néese demonionái nasutáca Jesús íicha wawàsi. Náimaca:

—Piúcacaalí wía asianái íicha, yá pimàaca wàacawa marranonái idèèrìculé —náimaca. ³²Jesús íimaca nalí:

—Piacuéwa —íimaca yái Jesúsca. Yá demonionái yàacawa asianái íicha, yá nawàlùacawa marranonái idèèrìculé. Yáta macáita marranonái nadàbaca napiacawa iyúwa máiwitáiséeyèi demonio íiwitáise iyú. Napiacawa nacaláacawa quìratàli íinatáise. Yá nacaláacawa calisa yáaculé, nàisicùmamacawa macáita, níai piráica càmiyèica Dios imàaca wadèniaca, wía judíoca, casacàacáiná walí marrano iiná.

³³Néese níai icuèyèicaté marranonáimi napiacawa yàcalé nérépiná. Nàanàacaté néré, yá nadàbaca nacàlidaca yàcalé mìnánai írini, macáita yái nàyáanáca, níai asianái demonio idacuèyèicaté íiwitáise. ³⁴Iná

macáita yàcalé mìnanaí namusúacawa yàcalé ícha, yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicácani, yá nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yèpùanápínáwa nàasu cáli ícha.

Jesús sana a un paralítico

9 ¹Néeseté, Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbacawa abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha. Yá nàanàaca Capernaum ìyacàlená néré, yái Jesús ìyacàleca. ²Yá abénaméeyéi wenàiwica natéca cáuláiquéeri asìali Jesús yàatalé, abéeri máapinéeri iiná macáita, càmiírìca yáalimá imichàanicawa, irièricawa yàalubái fínatawa, iiméerica fínata. Néese Jesús yáalíacáiná náiwitáise manuica náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápínáni, íná Jesús ímaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, picá achúma piwàwa. Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

³Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàyaca néré. Néemìaca Jesús itàaníca cáuláiquéeri irí, íná nadàbaca náináidacawa Jesús ìwali càì: “Yái asìali Jesús itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábacaténá náapicha Dios”, náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalìcuísewa. ⁴Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanácawa. Iná isutáca yémìawa nía:

—¿Cánacué yéewa píináidacawa càì máiní báawéeri iyú? ⁵Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisi báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìipìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaalí wachùnìacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. ⁶Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapíná yái máapinéerica píalíacaténácuéwa Dios idéca ichùliaca núa numàacáanápíná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cháì èeri irìcu cayábacaténá náapicha Dios —íimaca yái Jesúsca. Néeseca Jesús ímaca máapinéeri irí:

—Pimichàawa, peedá pìalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yái Jesúsca. ⁷Néese yái máapinéeri imichàacawa, yá yàacawa icapèe néréwa. ⁸Níái wenàiwica ìyéeyéica néré, naicáca iyúwa ìyáaná, yá cáaluca nía. Nàaca Dios icàaluíniná imàacacáiná ichàiniwa abéeri wenàiwica irí ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi.

Jesús llama a Mateo

⁹Jesús yàacatéwa capii íicha, yá iicáca núa, núa Mateoca, yáawinéericawa aléera nuedácatalécaté plata nuénánái judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Néese Jesús íimaca nulí:

—Aquialé, piawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca nulí yái Jesúsca. Yá numichàa nùacawa Jesús yáapicha.

¹⁰Néese Jesús idècunitàacá iyáaca iyáacaléwa nucapèe irìcu, yá madécaná wenàiwica nàanàaca néré, áibanái yeedéeyéica plata néenánái judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái cabáyawanéeyéi nacái. Yá náawinacawa Jesús yáapicha, wáapicha nacái, wía Jesús yéewáidacaléca, nayáacaténá nayáacaléwa wáapicha. ¹¹Néese fariseonái naicáca nía, íná náimaca walí, wía Jesús yéewáidacaléca:

—Yái yéewáidéericuécá pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca? —náimaca. ¹²Quéwa Jesús yéemiacani, yá íimaca fariseonái irí:

—Péemiacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripiná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutácani, yái ichùnièripináca nía. Càita nacái wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripiná náiwitáise nabáyawaná íichawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyíwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri íicha. ¹³Càmítacué péewáidawa cayába Dios itàacái ìwali. Piacué péewáidacawa càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profeta itànèricaté Dios inùmalicuíse. Dios íimacaté: ‘Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipirawa iyúwa sacrificio piacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca culto pimàníiricuécá càmicaalíicáwa piicáca áibanái wenàiwica ipualé, piyúudàacaténácué nía’, íimaca yái Diosca. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica, nuicácaténá napualé. Càmicáiná nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyíwa cabáyawanáca nawènúadàanápiná náiwitáisewa nabáyawaná íichawa —íimaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁴Néeseté Juan el Bautista yéewáidacalénái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemíawa Jesús. Náimaca irí:

—Wamàacaca wáichawa wayáacaléwa manùba yàawiría, fariseonái nacái, wasutácaténá wíawawa Dios ícha manuísíwata. ¿Cáná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, níái péewáidacaléca, nasutácaténá níawawa Dios ícha? —náimaca. ¹⁵Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asianái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Idècunitàacá iyaca náapicha, càmita yéewa achúmaca nawàwa. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. Quéwa áiba èeriwa, áibanái itéca náichawani. Néese namàacapiná náichawa nayáacaléwa, níái yàacawéeyéinámica achúmacáiná nawàwa néenialípiná. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.

¹⁶“Péemìacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wamànicaalí càì, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanáidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuíca icháuná. ¹⁷Càita nacái càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi irìculé. Wamànicaalí càì, yásí uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, néese éwisàimi íimamisi icacanácawa, càmícáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. Iná wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé. Yásí wacùaca nía cayába, yái uva ituníca, íimamisi nacái. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya càide iyúwa fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

¹⁸Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá abéeri judío íiwacaliná yàanàacaté Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùtulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Néese judío íimaca Jesús irí:

—Nuídu idéca yéetácawa siùcasíwatàacáwa. Quéwa piacaalíwa ùatalé pimàacacaténá picáapiwa ùwali, yásí cáuca úa àniwa —íimaca.

¹⁹Jesús yàacawa yáapicha, wía nacái yéewáidacalénái wàacatéwa Jesús yáapicha. ²⁰Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáláicacaté úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uái inanáica ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí, manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali. ²¹Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta

meedáni, yásí báisíta cayábaca núatá”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalicuísewa. ²²Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca ulí, yá íimaca ulí:

—Picá achúma piwàwa. Pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úa uláicái íicha.

²³Néeseté Jesús yàanàaca judío íiwacaliná icapèe néré, yá iicáca áibanái ipùlièyéi íwa. Nàwacáidáyacacatéwa nabàliacaténá yéetéechúamiwa. Aibanái nacái náicháanica úíwítáiseimi, néemíanica nacáíwa cachàiníiri iyú càide iyúwa judío íiwítáise ìyáaná. ²⁴Jesús yáaliacawa icáucàidáanápínaté úái yéetéechúamicawa, íná íimaca nalí:

—Pimusúacuéwa macáita, úacáiná sùmàuca càmíichúata yéetáwa, uimácaícata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáaliacáináwa icáucàidáanápínaté úa. Néese níái wenàiwicaca naicáanica Jesús iquíniná, náaliacáináwa báisíiri iyúcani uétácatéwa. ²⁵Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capíi íicha. Néese iwàlùacawa sùmàumi iriàcatalécawa. Yá íibàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa, yá umichàacawa, cáuca úa àniwa. ²⁶Néesetécáwa macáita wenàiwica ìyéeyéica mawiénita irí yái yàcaléca néemiacaté uináwaná ìwali Jesús imichàidáanaté úa yéetácáisi íicha.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷Jesús imusúacatéwa nacapèe íicha, yá pucháiba matuíyéi nàacawa yáamíise. Yá náimaca irí cachàiníiri iyú:

—iPía rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, wía judíoca, piicá wapualé! —náimaca irí. ²⁸Jesús iwàlùacawa capíi iriculé, néese níái matuíyéica nàacawa yàatalé. Yá Jesús isutáca yéemíiawa nía:

—¿Peebáidasicué núalimá catuíca numànicuéca pía? —íimaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacali, weebáida càì —náimaca. ²⁹Néese Jesús imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yá íimaca nalí:

—Pichùnìacuéwa càide iyúwa peebáidáanácué —íimaca yái Jesúsca. ³⁰Yásí cayábaca natuí. Yá Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Iimaca nalí:

—Picácué pimàaca áibanái náaliacawa cawinácaalícué ichùnìaca pituí —íimaca yái Jesúsca.

³¹Quéwa namusúacanacáitawa capíi íicha, yáta nacàlidaca Jesús íináwaná ichùnìaca nía nalí níái nayaquewéeyéicawa.

Jesús sana a un mudo

³²Néeseté idècunitàacá matuíyéimi namusúaca nàacawa capíi íicha, yá áibanái natéca mataacáiri asíali Jesús yàatalé. Demonio idacùaca

matàacáiri íiwitáise, íná càmita yáalimá itàaníca. ³³Yá Jesús yúucaca demonio asíali iwàwalícuíse. Néese matàacáiri idàbaca itàaníca. Yá áibanái wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús írí. Yá náimaca nalíwáaca:

—ÍCanácaté waiquéericáwa càiri wawàsi cháí wàasu cáli Israel néenibàa! —náimaca. ³⁴Quéwa abénaméeyéi fariseo náimaca Jesús ìwali:

—Demonio íiwacalináquéi idacùaca íiwitáise yái asíalica Jesús. Iná yéewa yúucaca demonio wenàiwica íicha demonio íiwacaliná íiwitáise iyú —náimaca Jesús ìwali.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵Jesús yàacaté ipáchiaca macái manuíri yàcalé írículé, púbéeri yàcalé írículé nacái. Yá yéewáidaca wenàiwicanái macái judiónái imanùbaca yéewáidacàalu írìcu. Yá icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Ichùnìa nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica, cáiwíiri íicha nacái, macái íiwitáaná. ³⁶Catúulécanáca Jesús iicáca nía máinícáiná achúmaca nawàwa nàuwichàacáinátéwa madécaná yàawíría. Càica níade iyúwa ovejanái canéeyéica icuèriná, iméerèeyéicawa meedá, canácáináté abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali, níái wenàiwicaca. ³⁷Iná Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemiàcué comparación: Càica níade iyúwa bànacalé ituíná quíiréeri yéenáiwaná yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacalewa. Quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. ³⁸Iná pisutácué Dios íicha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápiná yàasu wenàiwicawa íibaidéeyéipiná írí, nacàlidacaténá wenàiwicanái írí nuináwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nulí. Yásí wàwacáidaca nía Dios yàasu wenàiwicanáipiná càide iyúwa wenàiwica needácaalí nabànacale iyacanáwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús escoge a los doce apóstoles

10 ¹Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía, wía docéeyéica imanùbaca yéewáidacaléca. Yá imàacaca walí íiwitáisewa wáucacaténá demonio wenàiwicanái íicha, wáucacaténá náicha nacái macái uláicái íiwitáaná, cáiwíiri nacái.

²Wía docéeyéica imanùbaca apóstolca íipidenéeyéica càì: quéecha Simón, íipidenéeri nacái Pedro; yá nacái iméeréeri íipidenéeri Andrés;

nía nacái Zebedeo yéenibeca, ibèeri íipidenéeri Santiago, yá nacái iméeréeri íipidenéeri Juan; ³yá nacái Felipe; Bartolomé nacái; Tomás nacái; núa nacái Mateo, núa yái yeedéericaté plata nuénánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná; yá nacái Santiago, yái Alfeo ìirica; Tadeo nacái; ⁴yá nacái Simón, íipidenéeri nacái celote; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁵Jesús ibànùacaté wía doce wamanùbaca wacàlidacaténá itàacái. Càì yàalàaca wía: “Picácué piàwa càmíiyéi judío yàasu cáli íinatalé, picácué nacái piwàlùawa yàcalé irìculé iyéeyéica Samaria yàasu cáli íinata. ⁶Piácué nàatalé níawamita Israel itaquénáinámica iyéeyéica càide iyúwa ovejanái iméerèeyéiwa, canéeyéica icuèriná, nawènúadacáiná náiwitáisewa Nacuèriná Dios íichawa, canáca nacái abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali. ⁷Piácué picàlidaca nalíni Dios icùanápíná macáita mesúnamáita. ⁸Pichùnìacué cúláiquéeyéi wenàiwica, pimichàidacué nacái yéetéeyéimiwa yéetácáisi íicha, pichùnìacué nacái cacháunéeyéi íimami lepra iyú, piúacué demonio wenàiwica íicha. Nudéca numàacacuéca pirí nuíwítáisewa mawèníiri iyú, íná picácué picobra nía cawinácaalí wenàiwica pichùnìeyéica.

⁹“Picácué pité iwèni piàsu bolsa irìcuwa, orocáníta, plata nacái, cobre nacái. ¹⁰Picácué pité saco, pucháiba bàlesi nacái; picácué peedá piríwa wàlisài costiza nacáiri, àicu nacái. Cawinácaalí wenàiwica piyúudèeyéipínácuéca iwàwacutá nàaca piyáapínácuéwa.

¹¹“Piácuéwa yàcalé irìculé, picutácué abéeri cáimiétacanéeri iwàwéerica yéemíaca picàlidáanácué nalí nutàacái. Yá piyamáacuéwa icapèe irìcu àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. ¹²Piwàlùacuéwa icapèe irìculé, yá pitàidacué wenàiwicanái iyéeyéica néré, pisutácué nalí Dios imàníinápíná nalí cayábéeri. ¹³Cayábacaalí náiwitáise níái capíi irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná íicha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipíná nalí cayábéeri. ¹⁴Quéwa, càmicaalícué nawàwa needáca nàataléwa pía, càmita nacái nawàwa néemíaca picàlidáanácué nalí nutàacái, néese pimusúacuéwa capíi irìcuíse, yàcalé irìcuíse nacái, yá pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íichawa naicápiná, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápíná nía. ¹⁵Péemíacué cayábani, èeri imáalàacaalípínáwa,

Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapiná níawa càmfíyécué yeedáca yàataléwa pía máini yáwanái Sodoma ìyacàlená mìnanáimi íicha, Gomorra ìyacàlená mìnanáimi nacái”, íimaca walí yái Jesúsca.

Persecuciones

¹⁶Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “iPéemiàcué cayába! Nubànùacué pía nèewiré níara èeri mìnanáica cuwèesi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios, báawéeyéi nacái iicáca Dios yàasu wenàiwica. Piyapínacuéca nèewibàa càide iyúwa oveja càmfíyéi yáalimá ipéliaca caluéyí cuwèesi lobo íipunita iwàwéeyéica iyáaca oveja. Iná iwàwacutácué cáalíacáica píiwitáise, piicácué píichawa piùwidenáicawa, càide iyúwa cáalíacáiri àapi iicáaná íichawa yùuwidenáíwa ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía. Quéwa iwàwacutácué mabáyawanáca pía, càmitacué nacái pimàni áibanái irí báawéeri. Piyacué càide iyúwa unùcu càmfíchúa imàni áibanái irí báawéeri. ¹⁷Picácué píichawa áibanáicáiná náibàapínacuéca píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali yàcalé íiwacanánái irí, nacapèedáidacaténácué nacái píawa judíonái yéewáidacàalu irícu. ¹⁸Yá natépinácuéca píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, náiwacanánái irí nacáíwa, níái icuèyéica cáli, peebáidacáinácué nutàacái. Càita píalimápinácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, níái èeri mìnanáí icuèrinánáica, nía nacái càmfíyéica judío. ¹⁹Náibàapínacué natéwa pía nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, quéwa picácué achúma píináidacawa piwàwawa ìwali yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí, càinácaalí iyú nacái yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa. Néeseecué péenáiwaná yàanàacaalíwa picàlidáanápiná piináwaná ìwaliwa, yásí Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú iwàwacutáaná picàlidaca nalíni. ²⁰Càmicáinácué pía yái càì icàlidéeripínacani, néese Espíritu Santo Wáaniri Dios ibànuerica imàacapínacué pitàaníca Dios inùmalicuíse.

²¹“Néenálípiná wenàiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nasèenái nacái nacháawàapíná néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íichawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. ²²Macái èeri mìnanáí báawapínacué naicáca píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, Dios

iwasaapiná níawa yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ²³Namànicaalícué pírí báawéeri abéeri yàcalé irícu, néese piyacuéwa áiba yàcalé irículé. Péemiacué cayába, núa asiali Dios néeseérica nùanàpiná ipíchawáise pimáalàidacué picàlidaca nuináwaná ìwali macái yàcalé irícu iyéeyéica Israel yàasu cáli íinata.

²⁴Péemiacué comparación: Abéeri yéewáidacalé càmita yéewa cachàinica ícha yái yéewáidéericani, càmita yéewa nacái áiba íbaidéeri cachàinica íiwacali íchawa. Càitacué nacái càmita yéewa cachàinica pía nuícha. Wenàiwica náináidacawa pìwalicué càide iyúwa náináidáanáwa nùwali. ²⁵Píacué nuéwáidacaléca, iwàwacutácué piwàwaca pìyaca càide iyúwa nùyáaná, yái yéewáidéericuéca pía, càide iyúwa yàasu wenàiwica iwàwáaná iyaca càide iyúwa íiwacali iyáaná. Aibanái càmíyéi yeebáida nutàacái náimaca nùwali Beelzebúcasa núa, yái demonio íiwacalináca. Iná nùalàacuéca pía náicha, náimáanápínacué pìwali càiri báawéeri tàacáisi nacái, pìyacáinacué càide iyúwa nucapèe irícuíyéica, nuénánáisiwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

²⁶Jesús íimacaté walí: “Iná picácué cáalu pía èeri mìnanáí ícha, càmícaíná náalimá nabàaca nabáyawanáwa càiripináta. Aiba èeriwa macáita náalíacawa ìwali. ²⁷Càita nacái, picácué pibàaca náicha nutàacái. Yái nucàlidéericuéca pírí ibàacanéri iyú, iwàwacutácué picàlidaca nalíni amalánama. Yái nucàlidéericuéca pírí ìwali méetàuculé áibanái ícha, píacué picàlidaca cachàiníri iyúni àta macái néemiacatalétani. ²⁸Picácué cáalu pía èeri mìnanáí ícha yáaliméeyéica inúacuéca pía quéwa càmítacué náalimá nanúacuéca piwàwa cáuri. Néese, iwàwacutácué cáaluca pía Dios ícha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténacué pía nacái infierno irículé, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita iyaca.

²⁹Péemiacué comparación: Aibanái nawéndaca pucháiba màsibèe púbéeyéi abéeri moneda ìwaliná càmícaíná cawèni màsibèe púbéeyéica. Quéwa éwita càmíyéicáaníta cawèni nía, càicáaníta Wáaniri Dios yáalíacawa nàwali, icùa nacái nía. Càmita yéewa abéeri màsibèe achúméri yéetácawa càmicaalícawa Dios imàacaca yéetácawa. ³⁰Càita nacái Dios icùacuéca pía. Yáalíacuéca macáita pìwali, àta càisimalénacaalícué píiwita ibáiná, yáalía nacáiwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abéerinamata; càita Dios yáalíacawa pìwalicué. ³¹Iná picácué cáalu pía wenàiwicanái ícha, cawènicáiná Dios iicácuéca

pía náicha níái màsibèe púubéeyéica manùbéeyéica”, íimaca walí yái Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

³²Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa. ³³Quéwa cawinácaalí càmíirita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús, causa de división

³⁴Jesús íimacaté walí nacái: “Picácué píináidawa wenàiwicanái nàypiná matuíbanáita náapichawáaca nudécáaníta nùanàaca. ¡Càmíirita! Néese, càmítapiná abédanama náiwitáise nùwali. ³⁵Nudéca nùanàaca, íná asianái nàuwideca namànipináca nániriwa, inanái nacái nàuwideca namànipiná náatúawa, nayéeru nacáiwa. ³⁶Càita macáita nàuwideca namànipiná néenánáisiwawa, níacáiná abénaméeyéi neebáidapiná nulí, quéwa áibanái càmita neebáida nulí.

³⁷Cawinácaalí cáininéerica iicáca nuícha yáaniri, yátúa nacáiwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Aibacaalí nacái cáininéerica iicáca nuícha ìiriwa, íidu nacáiwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁸Iwàwacutá nùasu wenàiwica matuíbanáiri iyú imàaca áibanái nàuwichàidacani nùwalíise, naicáaní nacái iquíniná, éwita nanúacaalíni cruz ìwali yeebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái imànica macáita càide iyúwa nuchùulianá. Cawinácaalí càmíirica imàni càì, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁹Aibacaalí càmíirica iwàwa yeebáida nutàacái ipíchaná yùuwichàacawa nulípiná, canáca írí icáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata nutàacái, éwita nanúacaalíni, yácata idènièripiná icáucawa càmíiri imáalàawa”, íimaca walí yái Jesúsca.

Premios

⁴⁰Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: “Cawinácaalí yeebáidéericuéca pitàacái, yeebáidapiná nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáidapiná nacái itàacái, yái Dios ibànuerica núa aléi. ⁴¹Aibacaalí wenàiwicanái yeebáida Dios yàasu profeta

itàacái, namànicaalí nacái profeta irí cayábéeri profeta icàlidacáiná nali Dios itàacái, yásí Dios yàapiná nali cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri yàasu profeta iríwa. Aibanái wenàiwica neebáidacaalí itàacái cayábéeri íiwitáise, namànicaalí nacái irí cayábéeri cayábacáiná íiwitáise, yásí Dios yàapiná nali cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri cayábéeri íiwitáise irí. ⁴²Cawinácaalí imàníirica cayábéeri nuéwáidacalénái càmíiyéi cachàini irí, nùasunáicáiná nía, Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná níái yeebáidéeyéica nutàacái. Ewita yáalimácaánita yàaca nàiraca meedá casualíníri úni, càicáaníta Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná nùasunái”, íimaca walí yái Jesúsca.

Los enviados de Juan el Bautista

11 ¹Néeseté Jesús idécanáamité yàalàaca wía docéeyéi yéewáidacaléca, yá yàacawa yéewáidacaténá wenàiwicanái áibanái ìyacàle írìcu, yáara cálica, icàlidaca nacái nali yái cayábéeri tàacáisica.

²Néenialíté Juan el Bautista, ìyéerica presoíyéi ibànalìcu, yéemiaca ìwali yái Cristo imàníirica. Néese Juan ibànùaca yéewáidacalénáiwa abénaméeyéi nàacaténáwa Jesús yàatalé. ³Juan iwàwacaté nasutáca néemiawa Jesús asáisi básícaalí Dios néeséericani, yái wenàiwica Dios ibànùeripinacaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yánii, yá iwàwacutá nacùaca áibata yàanàaca.

⁴Néese Jesús íimaca nali: “Pèepùacuéwa Juan yàatalé. Picàlidacué Juan iríni pidéénacuéca piicáca numànica, pidéénacuéca nacái péemiaca nucàlidaca wenàiwicanái irí. ⁵Picàlidacué Juan iríni matufyéimi idéca iicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacái nadéca nàipinánica, cacháunéeyéimi íimami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíiyéimi nacái nadéca néemiaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécaneeyéi nacái nadéca néemiaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan iríni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. ⁶iCasíimáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata!” íimaca yái Jesúsca.

⁷Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica yèepuníiricawa chuiri cáli íinata, yáara Juanca. Càmíiritaté machawàaca íiwitáise yái asiali piiquéricatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá. ⁸¿Càinásicué piicaté néré? Càmíiritaté asiali cawèníri ibàle

yái piquéricatécué. Píaliacuécawa cawinácaalí cawèníyéica ibàle iyéeyéica nacái càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri capii iricu càide iyúwa reynái iyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica. ⁹Néese piacuécawa bàaluité manacúali yùuculé càinàwàiri piicácaténaté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Báisíta profetacani, yái Juanca, quéwa máiníri cachàinica áibanái profeta íicha canánama. ¹⁰Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios íiméericaté Iiri iríwa. Dios íimacaté:

‘Nuchùuliapiná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápíná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa nàatalé’,

íimacaté yái Diosca. ¹¹Péemiacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníri Juan íicha nèewíise macái èeri mìnanaí. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siùcáisede, yéewanápíná Dios icùaca nía, máiní cachàinipíná nía Juan íicha, éwita càmícaáníta máiní cachàinica nía Dios iyacàle iricu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

¹²“Bàaluité Juan el Bautista idàbacaalíté icàlidaca Dios itàacái àta siùca nacáide, èeri mìnanaí namànica báawéeri Dios yàasu wenàiwicanaí irí, yá náalimáidaca namàalàidaca cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái, iwàwéeyéica Dios icùaca nía. ¹³Macái tàacáisi profetanaí icàlidéericaté Dios inùmaliçuíse, áiba tàacáisi nacái Dios ichùulièricaté profeta Moisés itànàanápíná, macáita yái tàacáisica icàlidacaté walíni càinácaalí iyú Dios icùnánápínaté yàasu wenàiwicawa. Càitè nacàlidaca Dios itàacái àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. ¹⁴Cawàwanátacué píalimá peebáidaca yái tàacáisica: Juan el Bautista, yácata profeta Elías nacáiri, yái iwàwacutéericaté yàanàaca ipíchawáise israelita icuèrinápíná yàanàaca. ¹⁵Càuwíiyéicalícué pía, péemiacué nutàacái.

¹⁶“Nucàlidacué pírí càiná píiwitáise, piacué wenàiwicaca iyéeyéica siùca. Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa: ¹⁷‘Wadéca wapùliacuéca pírí íwa, quéwa càmítacué pilabàa; néese wadéca wacántàacuéca pírí canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmítacué pícháaní’, càì náimaca. ¹⁸Càita nacái pidécuéca pimànica. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacaca íichawa iyáacaléwa isutácaténá yáawawa Dios

ícha manušíwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa pímacatécué Juan ìwali demoniosa ìyaca iwàwalìcu. ¹⁹Siùcade nudéca nùanàaca, núa asiali Dios néeseérica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese pímacuéca nùwali camùnìiricasa núa, cáanàirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casímáicasa nacái nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobièrno irípiná. Càita pímacuéca nùwali càmicáinacué piwàwa pèebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi, nutàacái nacái, náasáidaca Dios idéca imàcaca cáalíacáica nía báisiiri iyú”, ìimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

²⁰Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú níái yàcalé mìnanaíca aléera Jesús imànicatalécate batéwa macáita yái càmfírica wenàiwica idé imànica. Yàalàaca nía cachàiníiri iyú càmicáináté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Yá Jesús ìimaca nàwali: ²¹“ìMáinícué piùwichàapinácawa, píacué israelitaca ìyéeyéica Corazín ìyacàlená ìricu, Betsaida ìyacàlená ìricu nacái! Ewitacué piicácáaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmfírica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Piyúunáidacuéca máiníiyéica cayábaca pía náicha níara càmfíyéica israelitami ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená ìricu, Sidón ìyacàlená ìricu nacái, ìyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli ícha. Quéwa càmitaté máiní báawaca nía píchacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàa. Quéwa naicácalité càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caqualéta Dios irípinátá, càmicáináté máiní báawéeyéica nía iyúwacué pía, yá nacái nàwalicaté nabàlesiámiwa báawéeri iicacánáwatá, napusúa nacái nàwalísewa catáli náasáidacatenáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá. ²²Quéwa númacué píri, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácucéca máiní cachàiníwanái náicha, níara càmfíyéica israelita ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená ìricu, Sidón ìyacàlená ìricu nacái, máinícáinacué báawéeyéica náicha pía. ²³Píacué nacái Capernaum ìyacàlená mìnanaíca, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmírita! ¡Néese Dios yúucapínacué píawa ìriculé yáara utàwi máiníiri depuúwaca, máinícatalé depuúwaca náicha canánama! Ewitacué piicácáaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmfírica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa

pibáyawaná íchacuéwa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená írìcu. Quéwa càmitaté máini báawa nía píchacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàacué. Quéwa naicácaalítè càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmitaté nacái Dios imáalàidaca níatá, yá nacái nàyacàlemi Sodoma iyacaté mamáalàacatatá àta siuca nacáide, càmicáináté máini báawéeyéi nía iyúwacué pía. ²⁴Iná núumacué pirí, áiba èeriwa Dios yúuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piúwichàapínacuécawa máini cachàiníwanái náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená yàasu cáli íinata, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía”, íimaca yái Jesúsca.

Vengan a mí y descansen

²⁵Néenialítè Jesús íimaca Yáaniri Dios iríwa: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita níai iyéeyéica chènuniré, cháí èeri írìcuíyéica nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níai yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa sùmanái púubéeyéi neebáidáaná, yéewanápiná áiba èeri minanáí iyúunáidéeyéi cáalíacáica càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. ²⁶Báisita, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, íimaca yái Jesúsca.

²⁷Néese Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái Iirica. Abéerita núa, yái Iirica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, abéerita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái Iirica. ²⁸Aquialécué nùatalé, peebáidacué nutàacái, píacué macáita chamaléeyéica. Pidécuéca píibaidaca cachàiníiri iyú pimànicaténácué macáita càide iyúwa áibanái ichùulianácué pimànica càulenéeri wawàsi Dios irípiná. Píacué nacái achúméeyéica íináidacawa iwàwawa ibáyawaná ìwaliwa, aquialécué nùatalé, yá numàacacué piyamáidaca píawawa càulenéeri wawàsi íicha, numàacacué nacái nuwàwawa pibáyawaná íicha. ²⁹Peebáidacué nutàacái, pimànicué nacái càide iyúwa nuchùulianácué pía. Pimàacacué nuéwáidaca pía, piyacaténácué càide iyúwa nùyáaná, núa càmiírìca caluéri íiwitáise, núa càmiírìca cáimacái íicá yáawawa. Nùacawéeridapínacué pía, wáibaida nacái wáapichawáaca. Càitacué píalimápiná piyamáidacawa pibáyawaná íichawa, íicha nacái yái càulenéeri

wawàsi áibanái ichùulìericuéca pimànica Dios irípiná. ³⁰Càmita máiní càulenácué pícha peebáidáanápínácué nutàacái, pimànínápínácué nacái càide iyúwa nuchùllianácué pía, nùacawéeridacáinácué pía, numàacapínácué nacái casímáica pía”, íimaca yái Jesúsca.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

12 ¹Néennialíté áiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapulicubàa bànacalé yèewibàa, wáapícha wía yéewáidacaléca. Yá máapíca wía, íná weedáca achúmáanata trigo ituíná bànacalé íicha wayáapínáwa, judío ííwítáise imàacacáiná wenàiwica needáca nayáapínáwani achúmáanata ìyacaná áibanái ibànacale yéená, máapícaalí nía. ²Fariseonái naicácaté weedáca bànacalé ìyacaná, yá naicáca yái wamànírica iyúwa íibaidacalési ínáté náimaca Jesús irí: —Piicáca yái namàníináca. Péewáidacalénái náibaidaca siùca sábadu wayamáidacatáicawa. Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca irí. ³Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irícuise wàawirimi rey David ìwali, bàaluité máapícaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asíanáica. ⁴David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuírí capiima íimamisiiri iriculé, yái israelitanái isutácatáipíná Dios íicha. Yá iyáaca pan namàníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapíná. Ewita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca, càicáaníta càmitaté yùuwichàida David, nía nacái asíanái yèepuníyéicatéwa yáapícha, máapícaínáté nía, ínáté catúulécanáca Dios iicáca nía. ⁵Pidécuéca piimáichaca nacái áiba tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Moisés íimacaté sacerdotenái càmita namàni nabáyawanáwa éwita náibaidacáaníta templo irícu sábadu wayamáidacatáicawa. Máiní iwàwacutáca náibaidaca Dios irípiná templo irícu namànicaténá macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cachàinica templo sábadu íicha iwàwacutácáiná wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná èeri imanùbaca, sábadu nacái. ⁶Quéwa núumacué pírí, núa ìyéerica cháí pèewi, cachàinírica núa templo íicha. ⁷Càmitacué péemíca càinácaalí íimáaná áiba tàacáisi profeta Oseas itànèericaté Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté: ‘Ewítacué pinúacáaníta madécaná pipirawa iyúwa sacrificio píacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca yái culto pimàníricuécasa nulí càmicaalícáwa piicáca áibanái ipualé, piyúudàcaténá nía’, íimaca yái Diosca. Báisícaalícué péemíacaté càinácaalí íimáaná yái tàacáisicatá, yá càmitacué picháawàa naináwaná ìwali báawéeri iyútá,

níái nuéwáidacaléca càmfíyéica imàni ibáyawanáwa. ⁸Iná Dios idéca ichùuliaca núa, asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná, èeri imanùbaca, yái sábadò nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁹Néeseté Jesús yàacawa, yá iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu iriculé, iyéerica néré. ¹⁰Iyacaté néeni abéeri asiali icáapi ituwièricawa íicha. Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisi imànicaalípináté áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíse, fariseonái náimacáináté íibaidacalésicani yái Jesús ichùnianáca wenàiwicanái. Iná nasutáca néemiawani, náalimáidacaténá naicáwani. Yá náimaca Jesús irí:

—Wawàwa wáalíacawa càinácaalí píináidacawa. ¿Dios imàacasica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica sábadò iricu wayamáidacatáicawa? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. ¹¹Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué pipírawa oveja, néese yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa iriculé namusúadacatáise úni, ¿càmitasicué pimusúadacani caquialéta, éwita sábadò iricucáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? ¹²Néeni, máiniíri cawènica wenàiwica oveja íicha. Iná ¿cánácué càmita píalíawa Dios imàacaca wamànica cayábéeri áibanái irí siùca sábadò iricu? —íimaca yái Jesúsca. ¹³Néese Jesús íimaca irí yái asiali icáapi ituwièricawa íicha:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asiali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abéemàa icáapi. ¹⁴Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nadàbacaté nàináidacawa càinápinácaalíté iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵Néeseté Jesús yáalíacawa náiwitáise nawàwáanáaté nanúacani, yá Jesús yàacawa náicha, manùba quéwa wenàiwica yàacawa yáamiwáise. Jesús ichùnìaca macáita cáuláiquéeyéi wenàiwica yàanèyécáté yàatalé. ¹⁶Yá yàalàaca nía cachàiniíri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí ichùnianáté nía. ¹⁷Càité Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté:

¹⁸“Yácata nùasu wenàiwica íibaidéerica nulípiná, nuedéerica íibaidáanápiná nulí. Yácata cáininéerica nuicáca, yácata

casímáirica nuicáca. Yá numàacapiná irí Espíritu Santo icùacaténá íiwitáise. Yá icàlidapiná nutàacái càmíiyéi israelita irí, náalíacaténáwa nuwàwaca nàyaca machacàníiri iyú.

19 Càmita itàanípíná ùuléri tàacáisi iyú, càmita nacái yéemíanícawa. Canáca nacái yéemièri itàacái imáidáidáaná cachàiníiri iyú calle iricubàa bamuchúami yàcalé.

20 Imànìpiná cayábéeri machawàaquéeyéi irí, iicápiná nacái napualé, cawinácaalí iwàwéeyéica yéetácawa, àta imawèniadacataléta macáita báawéeri.

21 Càmíiyéi israelita yebáidapíná itàacái, yàasu wenàiwica nacái nía”,
íimaca yái Diosca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

22 Néeseté natéca matuíri asìali Jesús yàatalé, abéeri matuíri, mataacáiri, demonio idacùacáiná íiwitáise. Yá Jesús yúucaca demonio asìali íicha, íná catuíca àniwani, itàaní nacái àniwa. 23 Néese macáita wenàiwica nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá nasutáca néemiawa níawáaca: “¿Yátasica rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica wacuèrinápiná, wía judíoca?” náimaca nalíwáaca.

24 Néese fariseonái néemiacaínáni, yá náimaca nalí: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalínáca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

25 Jesús yáalíacawa nánáidáanáwa. Iná íimaca fariseonái irí: “Péemiacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí íipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Càita nacái yàcalé mìnánái, áibanái néenánái nacái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca náapichawáaca. 26 Càita nacái, canácatáita Satanás yúuca yàasu demonionáywa wenàiwica íicha. Satanás yúucacaalí demonio wenàiwica íichatá, yá ipéliaca meedá yáawatá. Yásí imáalàacawa nacái yái ichànicatá, yái Satanásca. Iná ¿cánacué càmita píalíawa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú? 27 Pidécuéca píimaca núucacasa demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú. Picháawàacaalícué nuináwaná ìwali càì mamáalàacata, yásí iwàwacutácué picàlidaca nulíni cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué náucaca demonio wenàiwicanái íicha. Píalíacuéwa càmita náuca demonio

Beelzebú íiwitáise iyú. Iná níata péewáidacalécuéca náasáidaca càmítacué picàlida nuináwaná ìwali báisíiri iyú. ²⁸Núucaca demonio wenàiwica íicha Espíritu Santo íiwitáise iyú, Iná nudéca núsáidacuéca pírí Dios icùaca abéechúanameeyéi wenàiwica pèewibàa.

²⁹“Núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwítáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás íicha. Péemiàcué áiba comparación: Càide iyúwa cayéedéeri iyáaná, càmíta cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa iriculé áiba cachàiníiri asiali icapèeca iyéedùacaténá íicha yàasu, càmícaalícáwa cayéedéeri idacùca íichawa yái cachàiníiri asialica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri imànica càì, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníiri asiali yàasu. Càita nacái nùalimá nudacùaca núichawa Satanás nuwasàacaténá íicha wenàiwica. Pidécuéca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

³⁰“Píacué càmíiyéica abédanamata íiwitáise núapícha, piùwidecuéca pimànica núa; càmítacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios írípíná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios íicha meedá.

³¹“Iná péemiàcué cayába. Dios imàacapíná iwàwawa íichéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imàníirica, itàaníirica nacái Dios ìwali báawéeri iyú, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa wenàiwica itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha. ³²Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asiali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios írípíná àniwa, yásí Dios imàacaca iwàwawa ibáyawaná íicha. Quéwa itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmíta quirínama Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha cháí èeri írìcu, càmíta nacái wàlisàipíná èeri írìcu”, íimaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

³³Jesús íimacaté fariseonái írì: “Péemiàcué comparación: Cayábéeri àicu yàaca walí cayábéeri yàacàsi. Báawéeri àicu idèniaca iyacanáwa báawéeri. Càita wáalíacawa macái àicu ìwali. Càita nacái píalimácué píalíacawa nùwali piicácáiná càinácaalí numànica. ³⁴iPíacué càiyéide iyúwa àapi iculále! Càide iyúwa àapi imusúadáaná iculálewa inùma írìcuísewa, càita nacái càmítacué píalimá pitàanica cayábéeri wawàsi ìwali báawacáinácué píiwitáise. Iná yái báawéeri tàacáisi pitàaníricuéca, pidécuéca pimusúadacani piwàwalícuísewa, yácáinácué piwàwa idéca ipuníacawa báawéeri tàacáisi iyú. ³⁵Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàanica nacái cayábéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise cayábéeri

iyaca iwàwalìcu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca báawéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise báawéeri iyaca iwàwalìcu. ³⁶Núumacué pirí, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa, yá yùuwichàidapíná nía ìwalíise macái tàacáisi canéerica iwèni náiméericaté. ³⁷Càide iyúwa pitàaníná, yásí Dios iicáanaca pía, yácáiná pitàacái yáasáidaca càinácaalí píiwitáise. Pitàanícaalí cayábéeri wawàsi ìwali, yásí cayábaca Dios iicáca pía iyúwa mabáyawanéeri, cayábacáiná píiwitáise, yá càmita Dios yùuwichàidapíná pía. Quéwa pitàanícaalí báawéeri wawàsi ìwali, yá báawaca Dios iicáca pía, cabáyawanéeri, báawacáiná píiwitáise, yá Dios yùuwichàidapíná pía”, íimaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸Néeseté abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wawàwa waicáca pimànica wawàsi càníirica wenàiwica idé imànica —náimaca. ³⁹Jesús íimaca nalí:

—Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pidécuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yái càníirica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacacáita piicáca numànínápiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté. ⁴⁰Càide iyúwaté Jonás iyamánátéwa manuírì cubái idèerìcu máisiba èeri, càita nacái núa asiali Dios néeséerica nùyapíná cáli irìcu máisiba èeri. ⁴¹Níara càníiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irìcu namichàapínácawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica. Nabàlùapínáwa Dios íipunita yéewacatená Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníiricaté. Píacué israelita iyéeyéica siùcade pimichàapínacué nacáíwa. Yásí Nínive iyacàlená mìnánáimi nacháawàacuéca piináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive mìnánái nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemiacáinaté profeta Jonás icàlidaca nalí tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Néese, éwita nùyacáaníta pèewibàa siùcade, núa cachàiníirica íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmitacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía. ⁴²Ua nacái Sur yàasu cáli íiwacalumi cànííichúa israelita umichàapínácawa yéetácáisi íicha ucháawàacatenácuéca piináwaná ìwali, píacué israelitaca èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéimi. Bàaluitécáiná ùanàca máiní déecuíse cháí wàasu cáli

íinatalépiná uémìacaténaté rey Salomón itàacái máiní cáalíacáica, úalíacáinátéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáanítacué pèewibàa, núa cachàiníirica íiwitáise rey Salomón ichàini íicha, càicáaníta càmítacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía —íimaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

⁴³Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràacawa chuiri cáli íinata, yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, yásí íimaca íináidacawa iríwa: ⁴⁴‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwica nudécatáiseca nùacawa íicha’, íimaca iríwa. Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiseeri càide iyúwa cayábéeri capíi máiseeri natunuérica, nachùnìèrica nacái cayába. ⁴⁵Néese demonio yàaca iwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiníiyéi báawaca íicha. Yá macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwaliculé, nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica irí báawéeri máiní íicha yái báawéerica idàbàanéeri demonio imàníiricaté irí quéechacáwa. Càita nacái píacué wenàiwicaca báawéeyéica piùwichàapínácuécawa máiní cachàiníiri íicha yái quéechéericaté piùwichàanácuécawa”, íimaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶Idècunitàacá Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, néese yáatúa yàanàaca néré, Jesús yéenanái yáapicha nacái, nawàwacáináté natàaníca Jesús yáapicha. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capíi íicha. ⁴⁷Iná áiba íimaca Jesús irí:

—Píatúa, péenanái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwa natàaníca píapicha —íimaca. ⁴⁸Quéwa Jesús íimaca irí yái asíali icàlidéerica irí naináwaná:

—Péemìa yái núumáanáca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwa —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹Néese Jesús iicáidaca walí wía yéewáidacaléca iyéeyéica yáapicha, yá imichàidaca icáapiwa wapualé. Yá íimaca:

—Níái wenàiwicaca nuicáca nía iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwa. ⁵⁰Yácáiná cawinácaalí wenàiwica imàníirica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníiseeri iwàwáaná, yácata nuiquéerica càide iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáiwa, núatúa nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

La parábola del sembrador

13 ¹Néeseté yáta èericaté Jesús imusúacawa capii ícha yàacaténáwa Galilea icalisaniná néré. Yá yáawinacawa càina íinata. ²Yá máiní manùbaca wenàiwicanái nàwacáidáyacacawa yàatalé, íná Jesús iwàlùacawa barca irìculé, yá yáawinacawa barca irìcu. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nayamáacawa càina íinatata.

³Néese Jesús yéewáidaca nía manùba comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Abéeri asiali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànaná ituínási, yá yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. ⁴Yàaca icasáaca yàacawa, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, yá màsibèe yàanàaca néré, yá nayáaca íimi. ⁵Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé íimi ibacácawa ráunamáita, càmicáiná ibaní néeni cáli. ⁶Néese èeri imusúacawa, yá icànaca cachàini, yeemáca yái bànacalé, yá chuìcani canácáiná ipìchu cayába cáaléeri, íná yéetácawa. ⁷Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha, quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmita ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. ⁸Quéwa áiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idènìaca iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná nadènìaca natuínáwa cien namanùbaca, áibanái yéetaná nadènìaca natuínáwa sesenta namanùbaca, áibanái nacái nadènìaca treinta namanùbaca ituíná. ⁹Càuwíyéicaalícué pía, péemiacué nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

¹⁰Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa Jesús yàatalé, yá wasutáca wéemìawani cáná yéewa icàlidaca wenàiwicanái írini comparación iyú. ¹¹Jesús ímaca walí: “Dios imàacacué píalífacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa, níái manùbéeyéi càmiíyéica yeebáida itàacái. ¹²Wenàiwica íináidacaalíwa cayába nutàacái iwali, yá nacái yéemìacaalí càinácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáalíacawa mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidawa cayába nutàacái iwali, yásí iimáicha nacái yái achúmérica yáaliéricatéwa iwali. ¹³Iná nuéwáidacáita nía comparación iyú, níacáiná éwita naicácáaníta numànica yái càmiírira wenàiwica idé imànica, càicáaníta càmita nawàwa náalíacawa nùwali, cawinácaalí núa. Ewita néemìacáaníta nutàacái nàuwí iyúwa, càicáaníta càmita

nawàwa néemiaca càinácaalí ímáaná yái nutàacáica. ¹⁴Iná nàyaca càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios ímacaté israelitanái irí:

‘Ewitacué péemiacaaná mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínacuéwa càinácaalí ímáaná. Ewitacué piicácaaná madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínáwa càinácaalí ímáaná yái piiquéericuéca’,

ímaca yái Diosca. ¹⁵Néeseté Dios ímaca israelitanái ìwali:

‘Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámi, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Màuwica nía, càmiíyèi iwàwa yéemiaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmiíyèi iwàwa yáalíacawa càinácaalí ímáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha nuwasàacatená nía nùasu yùuwichàacáisi íchawa’,

ímaca yái Diosca.

¹⁶“Quéwa píacué nuéwáidacaléca, Dios imànicuéca pirí cayábèeri manuísíwata píalíacáinácué piicáca yái piiquéericuéca pituí iyúwa, pidécué nacái péemiaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi péemièricuéca piùwi iyúwa. ¹⁷Péemiacué cayába, madécaná profetanái, áibanái nacái cayábéeyèi íiwitáise nawàwacaté naicáca núa, yái piiquéericuéca, quéwa càmitaté naicá núa. Nawàwacaté nacái néemiaca yái nutàacái péemièricuéca, quéwa càmitaté néemiáni”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹⁸Jesús ímaca walí: “Péemiacué yái ímáanáca, yái comparación ibànèeri ìwali. ¹⁹Cawinácaalí wenàiwica yéemièyèica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, quéwa càmita neebáidani, càica níade iyúwa bànacalé yúuwèericawa àyapulicubàa. Yá Satanás yàanàaca, yá imàacaca naimáichaca Dios itàacái. ²⁰Yái ituínási yúuwèericawa cáli ínata íba yèewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani casíimáiri iyú. ²¹Néeseta quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái báisíiri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipíchu cayába, íná neebáida itàacái maléená èeri, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namàníinápiná nabáyawanáwa, yásí nayamáidaca neebáidaca Dios itàacái. ²²Yái bànacaléca

yúuwèericawa tuíri yèewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu ìwaliwa, cháí èeri iricúirica. Cáininá nacái naicáca nàasu cawèñiriwa, nawàwacáiná càasuca nía. Macáita yái cháí èeri iricúirica ichìwáidaca nía, càmìta ibatàa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita cayàcanáni, càita nacái níái wenàiwicaca. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmíirita quéwa nawàwalicúsewa, íná càmìta máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²³Quéwa yái bànacaléca yúuwèericawa cayábacatái cáli ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani tàì ímèeri iyú. Yá namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí mamáalàacata iyacanáwa cayábéeri. Abenaméeyéi namànica cayábéeri manúsiwata càide iyúwa bànacalé idèniacaalí cien namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí sesenta namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí treinta namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴Néesetè Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemiacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Iyaca càide iyúwa asiali ibànacaalí yèepunicawa ibànacalewa. Ibànaca cayábanaméerita trigo ituíná. ²⁵Néese táiyápi, yái bànacalé íiwacali yúuwide yàanàca trigo ibànacalená yùuculé, yá ibànaca manùba báawéeri masicái íimi trigo nacáiri iicacánáwa, cayábéeri trigosíwa ínatabàa. Yá yèepùacawa fícha, yái yúuwideca. ²⁶Iná yéewa macáita nadàwinàacawa, néese nadèniacaalí nàyacanáwa, átata báawanaméeri masicái yáasáidaca iyacanáwa báawéeri meedá. ²⁷Néese bànacalé íiwacali yàasu wenàiwica naicáca báawéeri masicái, yá nàacawa náiwacali yàataléwa nacàlidacaténá írini yàasu bànacalé iináwaná ìwali. Náimaca írí: ‘Wáiwacali, pibànacaté cayábanaméerita ituínási. ¿Sísáaná yàanàa yái báawéeri bànacaléca imusuéricawa yèewibàa?’ náimaca. ²⁸Yá náiwacali íimaca nalí: ‘Nùuwidequéera càì ibànaca néenibàa báawanaméeri ituínási trigosíwa yèewibàa’, íimaca nalí. Néese yàasu wenàiwicanái íimaca írí: ‘¿Piwàwasica wàaca wacacàaca fícha yái báawéerica?’ náimaca írí. ²⁹⁻³⁰Quéwa náiwacali íimaca nalí: ‘Càmíirita. Picácué picacàa yái báawanaméerica, ipíchanácué picacàaca

yáapichata yái cayábéeri trigoca. Tàacá idàwinàacawa abédanamata trigo yáapicha àta weedáacatalépináta yái bànacaléca trigoca. Néese yàasu èeri tàacáwa, nuchùuliapiná nùasu wenàiwicawa yeedéeyéi bànacalé iyacaná needáanápíná yái báawéerica bànacaléca quéechacáwa, nadacùadáanápíná ibàpi iyúnama nía, yéewanápíná weemáca nía. Néese nuchùuliapínáca needáanápíná yái cayábéeri trigoca nùasu manuúri capíi iriculé, trigo ituíná yàalu', íimaca yái bànacalé íiwacalica", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³¹ Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwicanái áiba comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Péemíacué cainácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa, càicanide iyúwa mostaza íimi, asiali ibànéerica ibànacale yèewiwa. ³² Ewita achúméeríinacáaníta yái mostaza íimica, càicáaníta idécanáami idàwinàacawa, yá manuícani macái bànacalé íicha, yá idàwinàacawa manuícani iyúwa àicusíwa. Iná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

³³ Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicanáiwa càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yèewíadaca levadura máisibàawirícatái harina yèewi, àta macáita íbesi inísàacawa", íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³⁴ Jesús yéewáidaca wenàiwicanái macái wawàsi ìwali comparación iyú. Yéewáidaca níai manùbéeyéi wenàiwicaca comparación yáawami iyúta. ³⁵ Jesús yéewáidaca nía càì imànicaténá càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanáté tàacáisi Jesús inùmaliçuíse. Yáté Jesús íimaca: "Nucàlidapíná nalíwani comparación iyúwa; nucàlidapíná nalí manùba wawàsi ìwali, camíiyéicáwa wenàiwica yéemìa iináwaná ìwali, Dios idàbacatáiseté èeriquéi àta siùca nacáide", íimaca.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶ Néeseté Jesús isutáca náicha wawàsi nèepùanápínáwa nacapèe néréwa, níai manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá Jesús iwàlùacawa capíi iriculé wáapicha, wía yéewáidacaléca. Néese wàacawa Jesús yàatalé.

Wasutáca wéemìawani càinácaalí ímáaná yái tàacáisi icàlidéerica walí báawéeri masicái ìwali. ³⁷Yá Jesús ímaca walí: “Núa, asìali Dios néeséerica, núacata yái ibànéerica cayábéeri ituínási. ³⁸Yái bànacalé yàalupináca ímáanáca càicanide iyúwa cháí èeriquéi. Yái cayábéeri ituínásica ímáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu wenàiwica, yebáidéeyéica itàacái. Yái báawéeri masicáica ímáanáca càicanide iyúwa báawéeri Satanás yàasu wenàiwica. ³⁹Yái nùuwide ibànéerica báawéeri masicái, yácata Satanás. Yáta nacái èerica needácatáipináca bànacalé iyacaná, yácata èeripiná imáalàacatáipináca yái èeriquéi. Níái yeedéeyéica bànacalé iyacaná, níacata Dios yàasu ángelnái. ⁴⁰Càide iyúwa needácaalí báawéeri masicái, neemáanápíná nía quichái irícu, càipíná nacái iyaca imáalàacaalípináwa yái èeriquéi. ⁴¹Núa, asìali Dios néeséerica, nuchùllapíná nùasu ángelnáíwa nàwacáidáanápíná nùasu wenàiwicanái nèewíise macáita ichìwáidéeyéica wenàiwica namàníinápíná nabáyawanáwa, nía nacái imàníiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata. ⁴²Néese nùasu ángelnáíwa yúucapíná báawéeyéi wenàiwica manuíri quichái irículéwa. Néré wenàiwica náicháanápíná, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa. ⁴³Cawinácaalí imàníiyéica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullaná, nacànapínáwa mèlumèluíri iyú càide iyúwa èeri icamaláná Wáaniri Dios iyacàle irícuwa. Càuwíiyéicaalícué pía, péemíacué cayába nutàacái”, ímaca walí yái Jesúsca.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴Jesús yéewáidacaté wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cawèníri wawàsi, áibanái wenàiwica ibèericaté cáli irículé. Néese asìali yàanàcani, yá ibàliaca àniwani. Néese, casímáiri iyú, yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, yá iwènìaca iríwa yái cáli bànacalé yàalupináca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cacharrerosàiri, icutéerica yàacawa perla púubéeyéi íba cayábanaméeyéi cawèníiyéi. ⁴⁶Néese asìali yàanàaca perla máiní yáwanáichúa cawènica, yá yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, néese iwènìaca iríwa úái perla cawèníchúa yáwanáica”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la red

47 Néeseté Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Íimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa chinchorro náibèeri iyú cubái. Yá asianái yúucaca chinchorro manuírí úni yáaculé. Yá náibàaca macái cubái íiwitáaná. 48 Idécanáami ipuníacawa yái chinchorroca, yá asianái iwatàidacani úni yáacuise càina íinatalépiná. Yá náawinacawa nacutáca nèewíise níái cayábanaméeyéi cubáica. Needáca cayábanaméeyéi cubái nàalu irìculéwa. Quéwa náucaca náichawa méetàuculé níái báawanaméeyéica cubáica. 49 Càita nacái èeri imáalàacaalípináwa, yásí ángelnái namusúacawa chènuníise naseríacaténá báawanaméeyéi wenàiwica cayábéeyéi wenàiwica íicha. 50 Yá náucapíná báawéeyéi wenàiwica manuírí quichái irìculé. Néré wenàiwica náicháanípináca, naamíapíná nacái nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

Tesoros nuevos y viejos

51 Néeseté Jesús isutáca yéemíawa wía:

—¿Péemiasicué càinácaalí íimáaná yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí? —íimaca walí yái Jesúsca. Néese wáimaca irí:

—Báísíta, Wáiwacali, wáalíacawa càinácaalí íimáaná —wáimaca irí. 52 Néese Jesús íimaca walí:

—Péemiacué comparación: Abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu, idécanáami yéewáidacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, càide iyúwa nucàlidáaná, yásí yáalimá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái bàaluisàimi iyú, wàlisài iyú nacái, càide iyúwa capli íiwacali imusúadacaalí yàasu cawèníriwa icuèrica icapèe irícuwa, yái cawèníri bàaluisàimica, yá nacái cawèníri wàlisàica —íimaca yái Jesúsca.

Jesús en Nazaret

53 Néeseté Jesús idécanáamité icàlidaca níái comparaciónca, yá yàacawa. 54 Yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacàlenáca. Néese idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái judiónái yéewáidacàalu irícu, iyéerica Nazaret iyacàlená irícu. Níái wenàiwicaca nánáidacawa manuísíwata néemíaca icàlidáaná nalíni. Yá náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Càmita báísí imàni yái càμίrica wenàiwica idé imànica. 55 Yácata ìirimi meedá yámide yàalubáisi

imàníirinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níái Santiago, José nacái, Simón nacái, Judas nacái. ⁵⁶Yéénánái inanái nàyaca wèewibàa meedá. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa cayába —náimaca. ⁵⁷Ináté càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Níawamita yàasu cáli néeséeyéi, yéénánái nacái, icapèe irìcuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nucapèe irìcuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca. ⁵⁸Càmitaté Jesús imàni néré madecaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càmicáináaté neebáida itàacái.

La muerte de Juan el Bautista

14 ¹Néenialíté rey Herodes, yái romanosàiri icuèricaté Galilea yàasu cáli, yéemíaca wenàiwicanái icàlidaca Jesús iináwaná iwali. ²Yá Herodes íimaca yáapichéeyéi iríwa: “Yácata Juan el Bautistami, Juancáiná idéca imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná yéewa yáalimá imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica”, íimaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamiani, yái Jesúsca.

³Càica Herodes íimaca ichùlìacáináaté yàasu úwináywa náibàanápínaté Juan nadacùacaténáni cadena iyú, yá natéca náucacani presoíyéi ibànaliculé. Herodes imànicaté càì isímáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, caluéchúa iicáca Juan. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéénásàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéénásàiri íichawa. ⁴Ináté Juan yàalàaca rey Herodes. Juan íimacaté: “Báawéeriquéi peedáanáca péenásàiri yàacawéetúawa”, íimaca yái Juanca.

⁵Yá rey Herodes iwàwacaté inúaca Juan isímáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, quéwa cáaluca Herodes iicáca wenàiwicanái iiquéeyéicaté Juan iyúwa profeta itàaníirica Dios inùmaliçuise. ⁶Quéwa áiba èerité rey Herodes imànica manuírí fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá Herodías íidu iwàlùacawa asianái iyàacàalu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianái yàacuésesemi naicáténá úa, níái asianái rey Herodes imáidéeyéica fiesta néré. Herodes iicáciná ulabàaca, yá usímáidaca Herodes iwàwa manuísíwata. ⁷Iná Herodes íimaca ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápínaté ulí càinácaalí wawàsi usutéerica íicha. ⁸Néese ùacawa utànica úatúa

Herodías yáapichawa quéechacáwa. Néese úái mànacàuca uèpùacawa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pìa nulí Juan el Bautista íiwita quirápieli irícu —úumaca, úacáiná úatúa Herodías uwàwacaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíiri iyúcani idéca yéetácawa, yái Juanca.

⁹Yá achúmaca rey Herodes iwàwa, quéwa iwàwacutácaté imànica càide iyúwa ímáanaté mànacàu irí, níacáiná yáapichéeyéi néemiàcaté ímáaná ulí báisí báisísiwatasa Dios yáliéricawa. Yá Herodes ichùuliaca úwinái nanúanápináté Juan nàacaténaté ulí íiwitami. ¹⁰Herodes ichùulíacaté abéeri úwi yàaca iwichùaca Juan íicha íiwita presoíyéi ibànalícu. Càité Juan yéetácawa. ¹¹Yá natéca Juan íiwitami quirápieli irícu. Yá nàaca ulíni úái mànacàuca. Néese utécani úatúa yàataléwa.

¹²Néese Juan yéewáidacalénáimi yàanàaca presoíyéi ibàna néré natécaténá Juan ichéecami. Yá nabàliacani. Néeseté nàaca nacàlidaca Jesús iríni.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³Idécanáamité Jesús yéemiaca Herodes iyúunáidaca Juan el Bautistamicani, yái Jesúsca, yá Jesús yàacawa barca irícu abéemàalé Galilea icalisaniná íicha. Wía yéewáidacaléca wàacawa nacái yáapicha áibalé canácatalé wenàiwica. Quéwa madécaná wenàiwica yáaliacawa Jesús iináwaná ìwali yàanáwa néré, íná nàacawa cáli íinatabàa nérépiná manùba yàcalé íicha. ¹⁴Néese Jesús imichàacawa barca íicha, yá iicáca madécaná wenàiwica néré. Catúulécanáca iicáca nía, yá ichùnìaca cáuláiqueeyéi wenàiwica natéeyéica yàatalé. ¹⁵Catáca yàacawa wàwali íná wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácataíca yàcalé. Iná pichùulia nèepúanápináwa nawènìacaténá nayáapínáwa yàcalé irícu —wáimaca irí. ¹⁶Jesús íimaca walí:

—Càmita iwàwacutá nèepùacawa. Píatacué yàa nayáapíná —íimaca walí. ¹⁷Néese wáimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadèniaca cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná meedá —wáimaca irí. ¹⁸Jesús íimaca walí:

—Pitécué nulí nía —íimaca walí.

¹⁹Yá néese Jesús ichùuliaca náawinacawa masicái íinata macáita níái wenàiwicaca manùbéeyéi. Néese yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irículéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Néese iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani,

yàaca walíni wía yéewáidacaléca, yái yàacàsica. Néese wawacùaca nalíni, níái wenàiwicaca. ²⁰Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá weedáca doce mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa. ²¹Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cinco mil namanùbaca asianái. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa náapicha.

Jesús camina sobre el agua

²²Néeseté Jesús ichùuliaca wawàlùanápínáwa barca iriculé wía yéewáidacaléca, wachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha. Iwàwacaté wàacawa ipíchalépiná idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùanápínáwa íicha. ²³Néese idécanáamité ibànùaca íichawa nía, yá yàacawa dúli íinatalé abéerita isutátaténá yáawawa Dios íicha. Catácanáami ìwali, yá iyamáacawa abéerita néré. ²⁴Quéwa wía yéewáidacaléca wàyaca barca irícu déeculé cáli íicha. Màladàca yàacawa wàasu barca iwéré cachàini, cáulicáiná ipùa wáipunita. ²⁵Néese táiyápíwanái, amalácaalí yàacawa wawicáu, Jesús yàacawa mawiénita walí, yèepuníiriwa úni inàniacubàa. ²⁶Néese wía yéewáidacaléca waicáca yàacawa úni inàniacubàa, yá cáaluca wía báawanama, càmicáinaté wáalía waicácani, yá wéemíanícawa wacalùniwa:

—Iwàwanásimica! —wáimaca. ²⁷Yáta Jesús itàanáca walí. Iimaca walí:

—iCayábacani, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca. ²⁸Néese Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, báisícaalí píacani, yá pimáida núa nùacaténáwa pìatalé úni inàniacubàa —íimaca yái Pedroca. ²⁹Néese Jesús íimaca irí:

—Aquialé —íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro imusúacawa barca irícuíse, yá idàbaca yàacawa yèepunícawa úni inàniacubàa Jesús yàatalépiná. ³⁰Quéwa ipíchawáiseté Pedro yàanàaca Jesús yàatalé, yá iicáca cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali, íná cáaluca Pedro íináidacawa iwàwawa. Cáalucanacáitani, yá idàbaca isawíacawa. Iná yéemíanícawa icalùniwa Jesús irí:

—iNuíwacali, piyúudàa núa! —íimaca yái Pedroca. ³¹Yáta Jesús iducúa icáapiwa Pedro irí, yá íibàaca Pedro icáapi ìwali, imichàidacani úniácuíse. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Cáná càmita píibàa piwàwawa nuwéré tàì íiméeri iyú? Pidàbacanacáitaté píináidacawa piwàwawa càmínápínaté nuyúudàa pía, yáta pidàbacaté pisawíacawa —íimaca yái Jesúsca.

³²Nawàlùacanacáitawa barca iriculé, yáta wiúca cáuli canánama, Jesúscáiná iwàlùacatéwa wàatalé barca iriculé. ³³Néese wía iyéeyéica barca irícu, wabàlùacawa wàululè ipùata iyúwa Jesús irí, wàacaténa icàaluíniná. Wáimaca irí:

—¡Báisíta Dios Iirica pía! —wáimaca irí.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴Wachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná fícha, yá wàanàaca Genesaret yàasu cáli néré. ³⁵Genesaret yàasu cáli néeseéeyéi náalía naicáca Jesús, íná nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali macái néenánái iríwa iyéeyéica macái yàcalé irícu Genesaret yàasu cáli. Yá natéca macái cáuláiquéeyéi wenàiwica Jesús yàatalé. ³⁶Yá nasutáca fícha wawàsi imàacáanápíná nadunùacáita ibàle ipùata ìwali nachùnìacaténa. Yá macáita idunuèyéica ibàle ìwali, yá cayábaca nía uláicái fícha.

Lo que hace impuro al hombre

15 ¹Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa fariseonái yáapícha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemiawani. Náimaca Jesús irí:

²—¿Cáná péewáidacalénái càmìta namàni càide iyúwa wàawirináimi judío yéewáidáaná? Càmìta namàni culto nacáiri náibacaténa nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise ímáaná ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa íná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. ³Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta càmìta namàni yáara canéeri iwèni wawàsi càide iyúwaté plawirináimicué yéewáidáaná, càmíirica Dios ichùuliaca wamànica. Quéwa pimànicuéca áiba wawàsi báawéeri cachàiníwanái: Pidécuéca pimàacaca pífichawa Dios itàacái pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise ímáaná. ⁴Bàaluitécáiná Dios íimaca: ‘Pia píaniri íimiétacanáwa, pátúa nacáywa’, càì íimaca yái Diosca. Yá nacái íimacaté: ‘Aibacaalí itàanica báawéeri iyú yáaniri ìwaliwa, càmicaalí nacái, yáatúa ìwaliwata, yásí iwàwacutácué pinúacani’, càì íimaca yái Diosca. ⁵Quéwa píacué fariseoca péewáidacuéca wenàiwica cayábacasa càì náimaca nániri iríwa, náatúa irí nacáywa: ‘Càmìta nùalimá nuyúudàaca pía; nudéca nucùaca Dios irípináni, yái nuèripinámica pirí, íná canáca nulí cayába nuyúudèripíná iyú pía’, càì náimaca nasèenái iríwa. ⁶Càita péewáidacuéca wenàiwica càmìtasa iwàwacutá nayúudàaca nániriwa,

náatúa nacáíwa idécanáami càì náimaca nasèenái iríwa. Iná píacué fariseoca píasáidacuéca píucaca píchawa Dios itàacái pimànicaténacué iyúwa píiwitáise íimáaná meedá. 7 ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Profeta Isaías icàlidacatécué píwali machacàníiri iyú Dios inùmaliçuíse. Dios íimacaté:

8 ‘Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíniná, quéwa càmita cáininá naicáca núa nawàwalicuísewa.

9 Caná iwèni nuicáca nàasu culto namàníricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwicanái nutàacái iyú, néese néewáidacáita nía náiwitáise iyúwa’,

càì íimaca yái Diosca —íimaca yái Jesúsca.

10 Néese Jesús imáidaca yàataléwa áibanái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Yá íimaca nalí:

—Péemiácué nutàacái, píacué macáita. Píalimáidacué píalíacawa péemiaca càinácaalí íimáaná yái númériipinácuéca pirí: 11 Càinácaalí yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inùmaliçulé, càmita yéewa casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa nanùmaliçuíse, yácata casaquèeri imànica náiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca. 12 Néese wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí.

—¿Càmitasica píalíawa máini báawaca fariseonái néemiaca yái píimáanáca? —wáimaca. 13 Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemiácué comparación: Càide iyúwa bànacalé íiwacali iwatàacaalí báawéeri yéetaná imusuéricawa ibànacale yèewi, càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yúucapiná íichawa cawinácaalí càmfíyéica itàaní Dios inùmaliçuíse báisiiri iyú, càmicáiná Dios ibànùna nía. Dios imáalàidapiná nacái nàasu tàacáisi cachìwéeri. 14 Picácué píináidawa piwàwawa fariseonái itàacái iwali. Níacata matuíyéi íiwitáise meedá, càmfíyéi yáalíawa báisiiri tàacáisi, íná càmita náalimá néewáidaca wenàiwica machacàníiri iyú Dios iwali. Néewáidacáita áibanái càmfíyéi yáalíawa, íná càica níade iyúwa matuíri itéerica áiba matuíri. Néese pucháibanama náuwàacawa utàwi iriculé. Càita nacái níara fariseoca naméeráidaca áibanái càmfíyéi yáalíawa —íimaca walí yái Jesúsca. 15 Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Picàlida walí càinácaalí íimáaná yái tàacáisica picàlidéerica yàacàsi iwali —íimaca yái Pedroca. 16 Yá Jesús íimaca walí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalía péemiaca càinácaalí íimáaná? 17 ¿Càmitasicué píalíawa macáita yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica

inùma irìculé yàanàaca idèericulé, néese imusúacawa ícha? ¹⁸Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa wenàiwica inùma irìcuíse, imusúacawa iwàwa irìcuíse. Yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha. ¹⁹Yácáiná macáita báawéeri íiwitáisesi imusúacawa wenàiwica iwàwa irìcuíse. Càita báawéeri íiwitáisesi: Nanúaca wenàiwica; naimáca áiba yáapicha càmfíichúaca náinusíwa, càmfírira nanírísíwa nacái; naimáca áibanái yáapicha ipíchawáise needáca nalíwa nía; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càmfíiná Dios ibatàa wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nachìwáidaca wenàiwica, nacàlida nacái nachìwawa; natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali. ²⁰Yái báawéeri wawàsica wenàiwicanái imànírira, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha; néese, càmicaalí wamàni culto nacáiri wáibáaná wacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise ímáaná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, càmita casacàa imànica wáiwitáise Dios ícha —íimaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

²¹Yá Jesús yàacatéwa náicha yàacatenáwa Tiro ìyacàlená yàasu cáli néré, Sidón ìyacàlená nacái. ²²Néese inanái yàanàaca néré, cananeasatúa, càmfíichúa israelita, ìyéchúa néré. Uacawa Jesús yàatalé. Yá umáidaca, úumaca Jesús irí:

—iNuíwacali, rey David itaquérinami, Dios ibànùerica israelita icuèrinápiná, piicá nupualé! iUacáiná nuíduca ùuwichàacawa demonio ìyacáiná uwàwalìcu! —úumaca. ²³Jesús quéwa masànata uíchani. Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí:

—Pichùulia úa wáicha meedá, uémíanícáiná ùacawa wáamiwáise —wáimaca. ²⁴Jesús íimaca:

—Dios idéca ibànùaca núa nuyúudàacatená níawamita Israel itaquénáinámi iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha càide iyúwa ovejanái naméeràacaalíwa náucacawa canácaalí nacuèriná. Nudéca nùanàaca numáidacatená nía, nawènúadacatená náiwitáisewa Dios irípiná —íimaca yái Jesúsca. ²⁵Quéwa úái inanáica ùacawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùululù ipùata iyúwa Jesús irí ùacatená icàaluíniná, yá úumaca irí:

—iNuíwacali, piyúudàa núa! —úumaca. ²⁶Jesús íimaca ulí:

—Péemìa comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapiná; càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmfíyéica israelita

—Íimaca ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisí uebáidacaalí Dios imànínápiná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa. ²⁷Néese úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái iyáacaalí yàacàsi yéenáimi yúuwèericawa náiwacali yàasu mesa yáapiré, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. ²⁸Néese Jesús íimaca ulí:

—iPía inanái, pidéca peebáidaca nulí manuísíwata! Yá nudéca numànica càide iyúwa pisutáaná nuícha —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úái inanái iiduca, demoniocáiná yàacatéwa uícha.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹Néeseté Jesús yàacawa náicha, yá yàanàaca Galilea icalìsaniná icàinalená néré. Néesecáwa yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa néré. ³⁰Manùba wenàiwica yàanàaca yàatalé, natéca náapichawa wenàiwica éeruúyí yàabàli, matuúyí nacái, cacháunéeyí nacái, matàacáiyí nacái, áibanái cáuláiquéeyí nacái manùbéeyí. Yá natéca nía, namàacaca nía cáli íinata Jesús íipunita. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita. ³¹Iná níái manùbéeyí wenàiwicaca náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, imànicáinaté cayábéeri wawàsi íiwitáise iyúwa. Néemiaca matàacáiyéimi itàanica cayába. Naicáca nacái cacháunéeyéimi iiná cayábaca nía; níái éeruúyéimi yàabàli nacái nàipínáanica cayába; nía nacái matuúyémica naicáidaca cayába. Yá nadàbaca nàaca Dios irí cayábéeri, yái Dios Israel itaquénáinámi yèerica icàaluíniná.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³²Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—Catúulécanáca nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha máisiba èeri, idéca nacái imáalàacawa náicha nayáacalé. Càmita nuwàwa nubànùaca nía máapíiyéica nacapèe néréwa, ipíchaná nawàwachàbacawa àyapulicubàa namáapicawa —íimaca yái Jesúsca. ³³Néese wáimaca irí:

—Quéwa, càmita wáalimá weedáca yàacàsi cayába nayáapináwa, níái manùbéeyéica cháí, canácatáica yàcalé —wáimaca. ³⁴Néese Jesús isutáca yéemiawa wía:

—¿Càisimalénacué pan ìya pirí? —íimaca walí. Néese wáimaca irí:

—Siete namanùbaca pan, máisibáanata cubái imìdecaná púbéeyéi nacái —wáimaca.

³⁵Néese Jesús ichùuliaca náawinacawa cáli íinata níái wenàiwicaca. ³⁶Néese yeedáca siete namanùbaca pan icáapi iriculéwa, cubái nacái. Yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadacani, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca. Néese wawacùaca wenàiwicanái iríni. ³⁷Néese macáita nayáaca cadénamani, yá weedáca siete mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. ³⁸Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cuatro mil namanùbaca asianáica. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa asianái yáapicha. ³⁹Néeseté Jesús imàacaca wenàiwicanái nèepùacawa íicha. Yá iwàlùacawa wáapicha barca iriculé. Néese wàacawa Magadán yàasu cálré, iyéerica abéemàalé Galilea icalisaniná íicha.

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

16 ¹Néeseté abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé saduceonái yáapicha. Yá nadàbaca natàaníca Jesús yáapicha, cà míiyéi yeebáida Dios néeséericani yái Jesúsca. Yá nawàwacaté náalimáidaca naicáwani imànicaténá áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíse. Yá nasutáca íicha imànínápiná naicá áiba wawàsi ichàini iyúwa, áiba wawàsi cà míirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisfiri iyúcani Dios néeséericatani.

²Quéwa Jesús íimaca nalí: “Péemíacué comparación: Táicacaalícué pìwali cháí Israel yàasu cáli íinata, yá píimacuéca: ‘Táwicha cayába èeri waicácáiná quíiréeri acalèe siùca èeri’, càicué píimaca. ³Néese áibaalícué amalácaalí piwicáu, yá píimacuéca: ‘Siùcata báawéeri èeri waicácáiná quíiréeri acalèe cháí Israel yàasu cáli íinata’, càicué píimaca. ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, pialíacuécawa càinácaalí íimáaná yái capiraléeri cáli iicacánáwa. Iná iwàwacutácué pialíaca nacáywa càinácaalí íimáaná yái numànínáca siùcade pèewibàa, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasa pialíacuéwa cawinácaalí núa. ⁴Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pidécuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yái cà míirica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacapínacué piicá abéerita numàníná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté”, íimaca yái Jesúsca. Néese Jesús yèepùacawa náicha.

La levadura de los fariseos

⁵Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca, watéca wàacawa Jesús Galilea icalisaniná abéemàalé, quéwa waimáichacaté watéca pan wayáapináwa. ⁶Yá Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái —íimaca yái Jesúsca. ⁷Néese wía yéewáidacaléca càmita wéemìa càinácaalí íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica walí íná wáimaca walíwáaca:

—Íidéca càì íimaca walí càmicáiná waté pan wayáapínáwa! —wáimaca. ⁸Jesús yáaliacawa wáináidáanáwa, íná íimaca walí:

—¿Cánácué píima canácasa pírí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¿Cánácué càmita píibàa piwàwawa nuwéré! ⁹¿Cánácué càmita peebáida nulí nùalimáca nùacuéca piyáapíná càinácaalícué pimáapuèrica? Iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté ìyáaná nuwacùacaalíté wenàiwicanái irí pan nayáapíná. Idécanáamité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná níái cinco mil namanùbaca asianáica, yácué pìwacáidacaté madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. ¹⁰Néese àniwa idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná níái báinúaca mil namanùbaca asianáica, yá pìwacáidacatécué madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. Iná ¿cánácué càmitaacáwa píalíawa nùalimáca nùaca piyáapíná? ¹¹¿Cánácué càmita píalíawa càmita nutàaní pan ìwali? Péemiacué comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái, ipíchanácué báawaca namànica píiuitáise nacái —íimaca yái Jesúsca.

¹²Ináté átata wáaliacawa Jesús càmita yàalàa wía pan yàasu levadura íichaná. Néese yàalàaca wía íichaná yái fariseonái yàasu tàacáisi cachìwéerica, saduceonái yéewáidáaná nacái. Yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica, càicanide iyúwa levadura. Càide iyúwa levadura imàníná ibàacanéri iyú, imàacaca macáita íbesi inísàacawa, càita nacái fariseonái, saduceonái nacái néewáidaca wenàiwica nachìwa iyúwa, quéwa ibàacanéri iyúta. Wenàiwicanái càmita nàalíawa cachìwéerica nàasu tàacáisi. Càita fariseonái iméeràidaca madécaná wenàiwica Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹³Jesús idécanáamité yàanàaca Cesarea de Filipo ìyacàlená itéese, yá isutáca yéemíawa wía, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa, núa asialí Dios néeséerica? —íimaca yái Jesúsca. ¹⁴Yá wáimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juan idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali

ibànùanápínaté àniwani. Aibanái ímaca profeta Jeremíascasa pía, imichèericasawa yéetácáisi ícha, càmicaalí nacái, náimaca áiba profetaca pía nacái, itàanírícaté Dios inùmaliçuise bàluite —wáimaca. ¹⁵Néese Jesús ímaca walí:

—Néenicué pía, ¿càinacué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —ímaca yái Jesúsca. ¹⁶Néese Simón Pedro ímaca irí:

—Mesíasca pía, yái cáuri Dios Iirica, yái icuèripiná wía, Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca —ímaca yái Pedroca. ¹⁷Néese Jesús ímaca Pedro irí:

—Dios idéca imànica pirí cayábéeri, Simón, Jonás iirica. Canácata wenàiwica yáaliméeri imàacaca pialíacawa nùwali cawinácaalí núa. Abéerita Núaniri Dios chènuníiséeri idé imàacaca pialíacawa nùwali. ¹⁸Siúcade núumaca pirí Pedrocata pípidenáca ímáanáca “achúméri íba”. Quéwa péemìa comparación: Yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa píimaca nùwali iyaca càide iyúwa cachàiníiri íba manuírí nabàlùadéeripiná íinata manuírí capíi. Cawinácaalí yebáidéeyéica nutàacái nàypiná càide iyúwa manuírí capíi ibàlùacaalíwa, abédanamapináta náiwitáise neebáidaca iyúwa píimáaná nùwali Mesíasca núa, yái Dios Iirica. Péemìa comparación: Càide iyúwa canáaná yáaliméeri imáalàidaca manuírí capíi ibàlùericawa cachàiníiri íba íinata, càita nacái canácata yáaliméeri imawèniadaca càiripináta nùasu wenàiwica yebáidéeyéica nutàacái, éwita yéetácáisi piná, canácata yáaliméeri imáalàidaca nía, canásíwata. ¹⁹Numàacapiná picàlidaca nutàacái wenàiwicanái irí, nawènúadacatená náiwitáisewa Dios irípiná, yéewanápiná nawàlùacawa Dios iyacàle iriculé Dios icùacataléca macáita chènuniré. Pialàapiná nùasu wenàiwicanái namànfínápiná cháí èeri irícu càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái iyéerica chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

²⁰Néese Jesús yàlàaca wía, wía yéewáidacaléca ipíchaná wacàlidaca áibanái irí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca.

Jesús anuncia su muerte

²¹Néenialíté Jesús idàbaca icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, iwàwacutáanaté yàcawa Jerusalén iyacàlená néré. Jesús ímaca israelita icuèrinánái, sacerdote íiwacanáiná nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàuwichàidáanápínaté manuísíwatani, yá nanúanápínáténi yái Jesúsca. Quéwa Jesús ímaca imichàanápínátéwa yéetácáisi ícha máisiba èeri irícu. ²²Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta

wáicha, yá idàbaca yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú ipíchaná icàlidaca càiri. Yá Pedro ímaca irí:

—iNuíwacali, Dios càmita iwàwa picàlidaca càiri wawàsi! iCanácatáita yéewa piùwichàacawa càì! —íimaca yái Pedroca. ²³Quéwa Jesús iwènúacawa Pedro íicha. Yá íimaca Pedro irí:

—iPiawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise, píalimáidacáiná núa, numànínapíná nubáyawanáwa! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnaná íiwitáise iyáaná —íimaca yái Jesúsca. ²⁴Néesezáwa Jesús íimaca walí macáita, wía yéewáidacaléca:

—Abéericaalí péenacué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, néese càmita yéewa pimànica yái piwàwéerica pimànica. Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùullianá pía. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanicaalí nacái piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. ²⁵Níacáiná cawinácaalí càmíiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, éwita áibanái inúacaalí nía, nadèniapíná nacáuca càmíiri imáalàawa. ²⁶Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháì èeri yàasu cawèníirica, quéwa yúuca íichawa icáuca càmíiri imáalàawa càmíicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yái cawèníirica yeedéerimica iríwa. Canácáiná áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedátaténá iríwa icáuca càmíiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani. ²⁷Núacáiná, asiali Dios néeséerica, nùanàpiná àniwa Núaniri Dios íiwitáise yáapichawa mèlumèlúiri iyú, Dios yàasu ángelnái yáapicha nacáwa. Yá nùapíná macái èeri mìnaná iwèni ìwalíise yái namàníirica. ²⁸Péemíacué cayábani, abénaméeyéicué péená iyéeyéica cháì siúcade, càmita néetápináwa ipíchawáise numàacaca núawawa naicáca núa càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

17 ¹Néeseté seis èeri natàanícadénáami càì, yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái yái Santiago iméeréerica. Yá Jesús yàacawa wáicha dúli chènuníiri íinatalépiná, itéca máisiba wéená. ²Néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca

naicápiná. Yá mèlumèluwaca inàni icànaca càide iyúwa èeri icànáná, ibàle nacái iwènúacawa cabalèewaca càide iyúwa camalási. ³Yáta níái máisiba wéenáca iyéeyéica néré naicáca profeta Moisés, profeta Elías nacái nataánica Jesús yáapicha. ⁴Néese Pedro íimaca Jesús irí:
—Wáiwacali, icayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Piwàwacaalí, yásí numànica máisiba capíi yáana wawàwalínápinácué pía, abéeri pirípiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái Pedroca.

⁵Néese idècunitàacá Pedro itàanica, yá mèlumèluíri acalèe ibàliaca nía catámèeri iyú. Yá néemiaca Dios itàacái acalèe yèewíise. Càì íimaca: “Yácata Nuíri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemiácué itàacái”, íimaca yái Diosca. ⁶Néemiacanacáitani níái yéewáidacaléca máisiba, yá náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita nàacaténá icàaluíniná. Yá cáaluca nía báawanama. ⁷Néese Jesús yàacawa nàatalé. Yá imàacaca icáapiwa nàwali. Iimaca nalí:
—Pimichàacuéwa; picácué cáalu pía —íimaca nalí. ⁸Naicáidaca néré, yá canácata naiquéeri áibanáica, abéerita Jesús naicá. ⁹Néese idècunitàacá nalicùacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía. Iimaca nalí:
—Picácué picàlida áibanái iríni yái péemièricuéca, piquéericuéca nacái, yái yéenáiwánási nacáirica àta numichàacatalépinátawa yéetácáisi íicha, núa asíali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca. ¹⁰Néese Jesús yéewáidacalénái máisiba nasutáca néemiawani. Náimaca irí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùa yàanàaca quéechacáwa aléi èeri iriculé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànùèripináca walí. ¿Cáná yéewa càì náimaca, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu? —náimaca. ¹¹Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali:

—Báísíta, iwàwacutátaté profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechatécáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemiaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànùèrica nalí. ¹²Quéwa núumacué pirí abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica, quéwa càmítaté náalía ìwali Elías nacáiricaténi. Yáté namànica irí báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná. Càita nacái núa, asíali Dios néeséerica, nùuwichàapínácawa namànicaalípiná nulí báawéeri —íimaca yái Jesúsca.

¹³Néese Jesús yéewáidacalénái náalíacatéwa Jesús icàlidaca ìyaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

14 Nàanàacaté wenàiwicanái yàatalé, yá abéeri asiali yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùlulu ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíná. Yá íimaca Jesús irí:

15—Nuíwacali, piicácawa nuiri ipualé, demoniocáiná idacùaca íiwitáise cachàiníri iyú, yá yùuwichàacawa báawanama, yái nuirica. Madécaná yàawiría yúuwàacawa quichái iriculé, úni yáaculé nacái. 16 Nudéca nutécani péewáidacalénái yàatalé nachùniacaténáni, quéwa càmita nadé náucaca íicha demonio —íimaca. 17 Néese Jesús íimaca nalí:

—iPiacué càmiyéica yeebáida Dios iwali, báawéyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pírí quiríta? Pìanàidacué cháni, yái ùuculiirica —íimaca yái Jesúsca. 18 Néese Jesús yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Yá yúucaca demonio ùuculiiri íicha. Yáta cayábaca yái ùuculiirica.

19 Néesetécáwa wía Jesús yéewáidacaléca watàanica Jesús yáapicha méetàucuta wenàiwicanái íicha. Yá wasutáca wéemìawani:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? —wáimaca. 20 Néese Jesús íimaca walí:

—Càmicáinácué peebáida Dios macái pichàini iyúwa. Péemìacué cayába, peebáidacaalícué Dios, éwita achúmácaánita càide iyúwa achúmeerfina mostaza íimi, yásí píalimácué pichùuliaca dúli isirùacawa méetàuculéta càì: ‘Pimichàawa, pìà pibàlùacawa áibacatalé’, yásí dúli yàacawa. Báisícaalícué peebáidaca Dios, yásí píalimácué pimànica macáita. 21 Quéwa máinícué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué pisutá Dios quéechacáwa, pimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, pidéénápinácué piúcacani wenàiwica íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

22 Néeseté idècunitàacá Jesús yèepunícawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Galilea yàasu cáli íinatabàa, yá icàlidaca walí yái tàacáisica. Iimaca walí:

—Aiba wenàiwica presopináca namànica núa namàacacaténá áibanái asianái inúaca núa, núa asiali Dios néeséerica. 23 Yá nanúapináca núa. Quéwa máisiba èeri irícu yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca yái

Jesúsca. Néese wéemiacanáami yái tàacáisica, yá achúmaca wawàwa manuísíwata.

El pago del impuesto para el templo

²⁴Néeseté Jesús, wía nacái yéewáidacaléca wàanàca Capernaum ìyacàlená néré. Nàyaca néré abénaméeyéi ìwacáidéeyéica plata camuí imanùbaca nachùnìacaténá judíonái yàasu templo. Yá nàacawa natàanica Pedro yáapicha. Yá nasutáca néemiawani:

—Yáara yéewáidéerica pía, ¿càmitasica ipáyaida íichawa camuí imanùbaca nachùnìacaténá templo? —náimaca.

²⁵—Báisita, ipáyaidéeri —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro iwàlùacanacáitawa capíi iriculé, yáta Jesús càì íimaca írí quéeacháwa:

—Simón, ¿càinásica píináidacawa? ¿Cawiná íicha needá plata níara icuèyéica cáli cháì èri írìcu? ¿Needásica plata néenibe íichawa, áibanái íichatasica? —íimaca yái Jesúsca. ²⁶Pedro íimaca írí:

—Aibanái íicha —íimaca. Néese Jesús íimaca írí:

—Iná néenibe càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawa. Càita nacái càmita iwàwacutá nupáyaidaca nachùnìacaténá Núaniri Dios icapèewa, yái temploc, íiricáiná núa. ²⁷Quéwa càmita wawàwa báawaca wamànica nawàwa. Píawa Galilea icalisaniná néré. Píuca néré puíwi. Peedá yái idàbáanéerica píbaláca cubáica. Yásí pìanàaca moneda cubái inùmalicu, abéechúa moneda cawèníchúa pipáyaidacaténá nalí nulípináni, píripíná nacáíwa. Pidécanaáami pìanàaca yái plataca, yá pítéca nàataléni pipáyaidacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

¿Quién es el más importante?

18 ¹Néenialíté, wía Jesús yéewáidacaléca, wàacawa Jesús yàatalé. Yá wasutáca wéemiawani:

—¿Cawináasica wéená máiní cachàinipíná náicha canánama icùacaténá macáita èri mìnanaí píapicha? —wáimaca. ²Néese Jesús imáidaca yàataléwa abéeri sùmài ibàlùacaténáwa wèewi. ³Yá Jesús íimaca walí:

—Càmitacué píináidawa machacàníiri iyú. Péemiacué cayába, càmicaalícué piwènúada pííwítáisewa àniwa píináidacaténáwa càide iyúwa sùmài íináidáanáwa, càníiri cáimacái íicáca yáawawa, néese canácatáita yéewa Dios yéenibecuéca pía, Dios icùacaténácué pía. ⁴Cawinácaalí wenáiwica iwènúadéerica ííwítáisewa íináidacaténáwa càide iyúwa yái sùmài yána íináidáanáwa, càníiri cáimacái íicáca yáawawa, yácata máiníripíná cachàini náicha canánama áiba èriwa Dios ìyacàle írìcu Dios icùacataléca

macáita chènuniré. ⁵Pimànicaalícué cayábéeri nuípidená iwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimàníríca sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁶Jesús íimaca: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púubéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yúuwichàidapíná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuírí íba icanápi iwálíise, náucacaténáni manuírí ùni yáaculé isawíacaténáwa, yásí íiisicùmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháí èeri irícu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiníwanái yúuwichàapínácawa áibanái íicha infierno irícu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. ⁷ÍMáini nàuwichàapínácawa níái èeri mìnánáica, nàyacáiná madécaná wawàsi cháí èeri irícu imàaquéerica wenàiwica íináidacawa namànínápiná nabáyawanáwa! Macái èeri imanùbaca iyaca càiri wawàsi, quéwa imáini Dios yúuwichàidapíná cawinácaalí wenàiwica yáalimáidéerica áibanái namànínápiná nabáyawanáwa!

⁸“Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, piabàli iyú nacáíwa pìanápináwa aláera càmicatalé Dios iwàwa piacawa, yá piúca piíchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa, yàabàli nacáíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa, yàabàli iyú nacáíwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca piíchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmiíri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno irículé, yái manuírí quicháica, càmiíríca ichacàwa, càiripinéerita iyaca. ⁹Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicáanápiná wawàsi càmiíríca Dios iwàwa piicáca, yá piúca piíchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca piíchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmiíri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno irículé, yái manuírí quicháica”, íimaca walí yái Jesúsca.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰Jesús íimaca walí: “Picácué piicá níái sùmanáica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni meedá, picácué nacáí pimàni nalí báawéeri. Núumacué

pirí Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí càì imànírica, níacáiná Dios yàasu ángelnái icuèyéica níái sùmanáica náalimá nàacawa Núaniri Dios chènuníiséeri yàatalé chácataínápinácaalí nawàwa naicácani, natàanicaténá Dios yáapicha. ¹¹Iwàwacutácué cawènica piicáca sùmanái, núacáiná, asìali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái iméerèeyéicawa Dios íicha.

¹²“¿Càinácué píináidacawa ìwali yái comparaciónca? Asìali idèniacaalí cien namanùbaca ipìra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa íiwacali íichawa, yásí náiwacali imàacaca ipìranáíwa noventa y nueve namanùbaca dúli inàliméeri yèewiré, yásí yàaca icutáca yái yúuquéericawa íicha. ¹³Yàanàacaalíni, yásí iyanídacawa ipìra ìwaliwa manuísíwata íicha yái iyanídáanácawa noventa y nueve namanùbaca ìwali, níái càmfíyéica iméeràawa íicha. ¹⁴Càitacué nacái Píaniri Dios chènuníiséeri cáinináca iicáca níái púubéeyéica. Càmita iwàwa áiba yúucacawa íicha, ibatàa abéeripináta”, íimaca yái Jesúsca.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵Jesús íimaca walí àniwa: “Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pìà pitàaníca yáapicha abéerita. Picàlida iríni machacàníiri iyú, yái imànírica pirí báawéeri. Yeebácaalí pitàacái, yásí abédanamata íiwitáise píapicha àniwa. ¹⁶Quéwa yái imànírica pirí báawéeri, càmicaalí yeebá pirí, yá pimáida áiba wenàiwica, cawàwanáta pucháiba wenàiwica nacái, nàacaténáwa píapicha yàatalé náalfacaténáwa ibáyawaná ìwali. ¹⁷Néese càmicaalí nacái yeebá nalí, yái imànírica pirí báawéeri, néese picàlida iináwaná nalí níái ìwacáidáyaquéeyéicawa yéemièyéica Dios itàacái. Néese càmicaalí yeebá mamáalàacata, yá iwàwacutá piicácani càiride iyúwa wenàiwica càmfíiri yeebáida Dios itàacái, càita nacái càiride iyúwa wenàiwica yeedéeri plata yéenanái judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Iná iwàwacutá càmita pìwacáidáyacacawa yáapicha.

¹⁸“Péemiàcué cayábani, càinácaalí wawàsi càmfíiricuéca pimàaca namànica cháí èeri irícu, yáta nacái Dios chènuníiséeri càmfíiri imàaca namànica. Càinácaalí wawàsi nacái pimàaquéericuéca namànica cháí èeri irícu, yáta nacái Dios chènuníiséeri imàaquéerica namànica.

¹⁹“Núumacué pirí pucháibacaalícué píá cháí èeri irícu abédanamacaalícué píiwitáise píapichawáaca pisutáanápínácué Dios íicha iyúudàanápíná píalàaca péenasàiriwa, yásí Núaniri Dios chènuníiséeri imànicué

pirí càide iyúwa pisutáanacué Dios ícha. ²⁰Ata alénacaalí nàyaca pucháiba yeebáidéeyéica nutàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa nuípidená ìwali, áibaalí nacái másiba nàwacáidáyacacawa nuípidená ìwali, yásí nùyaca néré náapicha, íná Núaniri Dios yéemiàcué pisutáaná ícha”, ímaca yái Jesúsca. ²¹Néese Pedro isutáca yéemiàwawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿càisimaléná yàawiría iwàwacutá numàacaca nuwàwawa ibáyawaná ícha càinácaalí báawéeri áiba wenàiwica imàníirica nulí? ¿Numàacacica nuwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiríasica? —Ímaca yái Pedroca. ²²Jesús ímaca írí:

—Càmita núuma pirí pimàacáanápíná piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría. Néese núuma pirí, pimàaca piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría setenta imanùbaca ímáanáca cuatrocientos noventa imanùbaca yàawiría iwàwacutá pimàacaca piwàwawa ícha càinácaalí báawéerica imàníirica pirí —Ímaca yái Jesúsca.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³Jesús ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri imàníná. Yái nacuèriná iwàwacaté yàasu wenàiwicaná ípáyaidaca íchawa imawèniacálecawa. ²⁴Néese idàbáanéeri asiali needéerica nacuèriná yàataléwa, imawèniaca icuèriná íchawa manùba millones. ²⁵Néese càmicáiná yáalimá ípáyaidaca íchawani, íná nacuèriná ichùuliaca nawéndaca asiali áibaná írí, yàacawéetúa yáapichawa nacái, yéenibe yáapichawa nacái, macáita yàasumi nacái yéewanápiná nacuèriná yeedáca írìwa àniwa achúmáanata yéená yái platami yàasu wenàiwica imawènièrica ícha. ²⁶Néese yái íbaidéerica yéemiacaalíni, yá íbàlùacawa yùlulù iyúwa yàacatená icuèriná icàaluínináwa, yéewanápiná icuèriná iicáca ipualé. Yá isutáca icuèriná íchawa manuísíwata cà: ‘Nuíwacali, picùacáwa quiríta matúbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, ímaca. ²⁷Néese catúulécanáca icuèriná iicácani. Yá iwasàacani, imàaca nacái iwàwawa asiali imawèniacále ícha, yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá ípáyaidaca íchawani. Néese icuèriná imàacaca asiali yàacawa matúbanáita.

²⁸“Yái íbaidéerica idécanáami yàacawa icuèriná íchawa, yá yàanàaca inacáiriwa íbaidéeri imawènièrica ícha achúmáanata plata. Néese idàbáanéeri asiali íbàaca inacáiriwa ícanápi ìwalíise cachàiníiri iyú, batéwa inúacani. Yá ímaca inacáiri írìwa: ‘Pia nulí nùasu plata yái pimawènièrica nuícha’, ímaca írí. ²⁹Néese yái inacáiri

ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa yàacaténá icàaluíniná, yái idàbáanéeri asialica, isutácáténá iicáanápíná ipualé. Yá ímaca: ‘Picùacáwa quiríta matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, ímaca írí. ³⁰Quéwa yái idàbáanéeri íbaidéerica càmiírira iwàwa càì, yá yúucaca inacáiriwa presoíyéi ibànaliculé àta ipáyaidacataléta íchawa yái imawènìacálecawa. ³¹Aibanái íbaidéeyéi naicácaté càinácaalí iyáaná, yá máiní achúmaca nawàwa ìwalíise. Yá nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali nacuèriná íríwa. ³²Iná nacuèriná imáidacani yàataléwani yái idàbáanéerica yàasu wenàiwicaca. Yá nacuèriná ímaca írí: ‘Pía nàasu wenàiwica báawéeri íiwitáise meedá. Numàacacaté nuwàwawa ícha macáita yái pimawènìacálemica, pisutácáinaté nuícha manuísíwata. ³³Nuicácaté pipualé, íná iwàwacutáca piicáca áibanái ipualé nacái, càide iyúwa nùyáaná’, ímaca yái nacuèrináca. ³⁴Yá máiní calúaca yái nacuèrináca, yá yúucaca asiali presoíyéi ibànaliculé nàuwichàidacaténáni mamáalàacata ipáyaidacaténá íchawa càiripínáta yái imawènìacálemicawa”, ímaca yái Jesúsca. ³⁵Néese Jesús ímaca:

—Càita nacái Núaniri Dios chènuníseeri yùuwichàidapínacué pía canánama càmicaalícué pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha báisíiri iyú, càinácaalí báawéerica áibanái imàníiricuéca pírí —ímaca walí yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

19 ¹Idécanaamité Jesús icàlidaca nalíni, yá yàacawa Galilea yàasu cáli ícha wáapícha, wía yéewáidacaléca. Yá wàanàaca Judea yàasu cáli ínatale, yái cáli iyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába ícha. ²Yá madécana wenàiwica yàacawa yáamíise, nàwacáidáyacacawa yàatalé. Yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica néré.

³Néese abéenaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani itàanínápíná báawéeri iyú yéewanápíná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíise. Yá nasutáca néemiawani:

—¿Pimàacasica asiali imàacaca íchawa ínuwa àta càinácaalí wawàsi ìwalíise iwàwéerica imàacaca úa meedá? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. ⁴Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piléeca Dios itàacái profeta itànèericaté, quéwa càmitacué piwàwa peebáidacani. Profeta itànàacaté tàacáisi íméerica Dios idàbacaté wenàiwicanái quéechatécáwa. Dios ‘idàbacaté idàbáanéeri

asiali, idàbàanéechúa inanái nacái', càì itànàaca yái profetaca. ⁵Dios ìmaca nacái: 'Iná asiali yàacawa yáaniri íchawa, yáatúa ícha nacáíwa iyacatená abédanamata ínu yáapichawa, yásí nuicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica', ìmacaté yái Diosca. ⁶Iná idécanáami asiali iimáca úapicha, yá càmita quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica. Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níái Dios imàaquéeyéica iyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —ìmaca yái Jesúsca. ⁷Néese nasutáca néemíawa Jesús àniwa:

—Quéwa, Dios imàacaca asiali yúucaca íchawa ínuwa, yácáiná profeta Moisés ichùuliacaté asiali yàanápíná cuyàluta ínu iríwa, abéeri cuyàluta icàlidéerica áibanái irí idéca yúucaca úa, náalíacatenáwa manírca úa. Yá idécanáami yàaca ulíni, yá yáalimá ibànùaca íchawa úa —náimaca. ⁸Jesús ìmaca nalí:

—Yái profeta Moisés càmitaté ichùulia náucáanápíná náichawa náinuwa, néese bàaluité imàacacué pibànùaca píchawa pínuwa máinícaalí báawaca piicáca úa, ipíchanácué pimànica ulí báawéeri cachàiníwanái mamáalàacata máinícaínácué báawaca píwítáise píacué israelitaca. Quéwa quéechatécáwa Dios idàbacaalíté wenàiwica, càmitaté ibatàa namàacaca náichawa náinuwa, íná báawacuéca Dios iicáca yái piúcáanácuéca pínuwa siúcade. ⁹Siúcade núumacué pirí, asiali imàacacaalí íchawa ínuwa cà míchúacáwa iimá áiba asiali yáapicha cà mírica unirisíwa, yá yeedácaalí áiba ínupináwa, imànica ibáyawanáwa idàbàanéechúa ínu iríwa. Aiba nacái yeedácaalí ínupináwa abéechúa náuquéechúami, imànica ibáyawaná nacáíwa, iimácáiná úapicha, úái áiba asiali ínuca —ìmaca yái Jesúsca. ¹⁰Néese wía Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa asiali yúucaca íchawa ínuwa, yá máiní càulenáca náichani. Cayába cachàini nalítáni càmicaalí needá náinupináwa —wáimaca. ¹¹Jesús ìmaca walí:

—Básíta, quéwa càmita macái wenàiwica náalimá nàyaca abéerita, níawamita Dios imàaquéeyéica iyaca càì casímáiri iyú. ¹²Abénaméeyéi càmita náalimá naduica, namusúacáináwa càì, íná càmita needá nalíwa. Aibanái nacái càmita náalimá naduica, áibanáicáiná náiríadacaté nía báawéeri iyú. Aibanái nacái nadéca náináidacawa nàyáanápíná càiripináta càide iyúwa wenàiwica cà míyeyéi yáalimá iduica yéewacatená nàyaca matufbanáiri iyú èeri ícha, náibaidáanápíná abéerita Dios irípiná. Cawinácaalí yáaliméeyéica iyaca càì abéerita casímáiri iyú

íibaidacaténá càiripináta Dios irípiná, yá cayábéeriquéi iyáanáca càì —íimaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³Néeseté áibanái natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios imàníinápíná nalí cayábéeri. Quéwa wía Jesús yéewáidacaléca, wadàbaca wacuísaca níái itéeyéica yéenibewa, wáimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. ¹⁴Néese Jesús íimaca walí:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanà nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nániri itàacáíwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios. Néeseçáwa yàacawa áibalé wáapicha wía yéewáidacaléca.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶Néeseté abéeri ùuculíiri yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemàawa Jesús:

—Pía, cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càiríinásica cayábéeri iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. ¹⁷Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yái Jesúsca, iwàwacáinaté asialí yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Piwàwacaalí pìyaca càiripináta Dios yáapicha, yá iwàwacutá pìyaca càide iyúwa profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi bàaluité Dios inùmalicuise —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸Néese yái ùuculíiri íimaca Jesús irí:

—Moisés ichùuliacaté namànica madécaná wawàsi. ¿Càiríiná wawàsi pitàaní ìwali? —íimaca yái ùuculíirica. Néese Jesús íimaca irí:

—Dios itàacái íimaca: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá píimá áiba inanái yáapicha càimíichúaca píinusíwa, áiba asialí yáapicha nacái càimírira pinirisiwa, picá piyéedua, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida áibanái. ¹⁹Néese pía píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáíwa, cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa, pimànicaténá nalí cayábéeri’, càì íimaca Dios —íimaca yái Jesúsca. ²⁰Néese ùuculíiri íimaca:

—Nudéca numànica macáita càiri wawàsi càide iyúwa Dios ichùlianá wía. ¿Càinásica áiba iwàwacutá numànica quiríta? —íimaca. ²¹Néese Jesús íimaca irí:

—Piwàwacaalí pìyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, pì piwénda macáita pìasuwa, pìacaténá iwènináami catúulécanéeyéi irí. Càita pìdèniapíná pìasu cawèniiriwa chènuniré. Néese pèepùawa pìacaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yáí Jesúsca.

²²Yáí ùculliri idécanáami yéemiacani, yá achúmaca iwàwa, càasucáináni, yá yàacawa Jesús íicha, càmicáiná té iwàwa yàaca macáita yàasuwa áibanái irí. ²³Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Péemiacué cayábani, máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni. ²⁴Núumacué pírí àniwa, càide iyúwa camello càmfíná yáalimá iwàlucawa siduwápi ituí yáapuí iricubàa, càita nacái máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni, máinicáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios íicha —íimaca yáí Jesúsca.

²⁵Wía yéewáidacaléca idécanáami wéemiacani, yá wáináidacawa manúsíwata wéemiacani, càmicáiná wáalíawa càinácaalí íimáaná. Yá wasutáca wéemiawani:

—Néeni, ¿cawinápinásica yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —wáimaca. ²⁶Néese Jesús iicáidaca walí, yá íimaca walí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía —íimaca yáí Jesúsca. ²⁷Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía. Néeni, ¿càinásica wadèniapíná chènuniré? —íimaca. ²⁸Néese Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, áiba èeriwa Dios iwàlisàidapíná macáita. Néese núa, asíali Dios néeséerica, núawinapínáwa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa, nucùacaténá macáita. Píacué nacái nuéwáidacaléca, píawinapínácuécawa doce namanùbaca yàalubáisi íinata picùacaténácué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiría. ²⁹Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íichawa nacàlidacaténá áibanái irí nutàacái. Aibanái péenácué nacái nàapínáwa néenánái íichawa, càmicaalí nacái néenánái inanái íichawa, càmicaalí nacái nàaniri íichawa, càmicaalí nacái náatúa íichawa, càmicaalí nacái néenibe béeyéi íichawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íichawa

nacàlidacaténá nutàacái. Quéwa Dios yàapinácué pírí cien imanùbaca yàawiríapiná cayábéeri wawàsi. Pidèniapinácué nacái picáucawa càmfíri imáalàawa. ³⁰Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiníyéica cachàinica siùcade, càmita máiní cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi nacái wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa càmfíyéica máiní cachàini siùcade, áiba èeriwa yásí máiní cachàiníwanái cachàinica níawa áibanái íicha —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los trabajadores

20 ¹Néseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Dios imànipiná nalí cayábéeri, cawinácaalí íibaidéeyéica írípíná. Péemiàcué yái tàacáisi comparaciónca: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa bànacalé íiwacali imàníná. Yái íiwacalica yàacawa mapisáisiwata icutácaténá wenàiwica íibaidéeyéipíná yàasu uva ibànacalená yèewiré. ²Néese idécanáami itàaníca abénaméeyéi wenàiwica yáapicha ipáyaidacaténá nía abé èeri iwènicatái, yá ibànùaca nía náibaidáanápíná yàasu uva ibànacalená yèewiré. ³Néese a las nueveta mapisáita, yàacawa àniwa, yá iicáca áibanái ibàluèyécawa bàacháwáise nacùaca nàyaca néré íibaidacalési. ⁴Yá íimaca nalí: ‘Piacué píibaidaca nacái nùasu uva ibànacalená yèewiré, yásí nupáyaidacué pía cayába càide iyúwa píibaidáaná’, íimaca nalí. Iná nàacawa náibaidaca írí. ⁵Néese machacànicaalí èeri, yá bànacalé íiwacali yàacawa àniwa. Yá itàaníca áibanái yáapicha íibaidéeyéipíná írí. Yá nàacawa náibaidaca írí bànacalé yèewiré. Yá néese a las tresta táicalé, yá itàaníca áibanái yáapicha àniwa náibaidacaténá írí bànacalé yèewiré nacái. Yá nàacawa néré. ⁶Néese a las cincota táicalé àniwa, yá yèepùa iicáca áibanái icutéeyéica íibaidacalési. Yá íimaca nalí: ‘¿Cánácué pibàlùawa èeríapinama cháí canéeyéi meedá íibaidéeri?’ íimaca nalí. ⁷Náimaca írí: ‘Wàya cháí canácáiná imáidéeri wía wáibaidacaténá’, náimaca írí. Néese íimaca nalí: ‘Piacué nacáiwa píibaidaca nulí nubànacale yèewiré’, íimaca nalí. Yá nàaca náibaidaca. ⁸“Catácaalí nàwali, yái bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica íríwa ipáyaidéerica wenàiwica: ‘Pimáida níara íibaidéeyéica, pipáyaidáaná níawa. Pipáyaida quéecha níái yàanèyéica náamiwáise macáita, néese pipáyaida níái yàanèyéicaté napíchalcáwa, àta níara idàbánèyéicaté yàanàaca’, íimaca yái íiwacalica. ⁹Néese nàanàaca néré níái idàbéeyéicaté íibaidaca a las cincota táicalé, yá ipáyaidaca nía abé èeri iwènicatái. ¹⁰Néese napáyaida nàacawa macáita àta nàanàacataléta néré níái idàbéeyéicaté

íibaidaca mapisáisiwata, yá nayúunáidaca ipáyaidapináca nía manuí yáwanáita. Càita quéwa ipáyaidaca nía macáita abé èeri iwènicatáita. ¹¹Needácanáami yái plataca, yá nadàba natàaníca báawéeri iyú bànacalé íiwacali ìwali. ¹²Náimaca irí: ‘Níacata yàanèyeyícaté a las cinco táicalé, nadéca náibaidaca abéeri hora meedá. Yá pipáyaidaca nía abédanamata wáapicha, wía yùuwichèyeyíca wá íibaidaca ùuléeri yáapiré èeríapinama’, náimaca irí. ¹³Yá bànacalé íiwacali itàaníca àniwa yáapicha abéeri néená íibaidéyeyícaté èeríapinama. Yá íimaca irí: ‘Pía, nùacawéerináca, càmita numàni pirí báawéeri. Mapisáita bàwina nutàanícaté píapicha, yá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca nupáyaidacaténá pía abé èeri iwènicatái. ¹⁴Peedá piasu platawa píacaténáwa matuíbanáita. Nuwàwa nùaca irí yái yàanèericaté a las cincota táicalé càitade iyúwa nupáyaidáaná pía. ¹⁵Núalimá numànica nùasu yáapichawa càide iyúwa nuwàwáaná. Picá báawa piicáca núa ìwalíise yái numànínáca cayábéeri áibanái irí mawèníiri iyú’, íimaca yái bànacalé íiwacalica.

¹⁶“Càita nacái, píacué idàbéyeyícaté íibaidaca nulí quéechatécáwa, áibanái nacái íibaidéyeyípiná nulí píamiwáise, numànipiná canánama irí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná numànica nalí cayábéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

¹⁷Jesús idéca idàbaca yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Iná itéca wía yéewáidacalécawa doce wamanùbaca méetàucuta áibanái fícha. Yá íimaca walí:

¹⁸—Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca namànica núawa, núa asìali Dios néeséerica, natécaténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nía nacái yéewáidéyeyíca wenàiwica templo irícu. Yá nachùuliaca áibanái nanúanápiná núa. ¹⁹Yá natépiná núa presoíri iyú càníyeyí judío yàatalé naicáanícaténá nuquíniná, yá nacapèedáidapiná núa, yá natàtàapiná núa cruz ìwali nuétácaténáwa. Quéwa máisiba èeri irícu, yá numichàapínacawa yéetácáisi fícha —íimaca walí yái Jesúsca.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

²⁰Néeseté Zebedeo yéenibe yáatúa ùacawa Jesús yàatalé uénibe yáapichawa níái Santiago, Juan nacái. Yá ubàlùacawa ùlulúi ipùata iyúwa Jesús irí usutácaténá fícha wawàsi imànínápiná ulí cayábéeri. ²¹Yá Jesús íimaca ulí:

—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese úumaca irí:

—Pimàaca nuénibe pucháiba náawinacawa píapicha nacùacaténá píapicha macái wenàiwica áiba èriwa picùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiníiri iyúwa. Pimàaca náawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáulicuise pirí nacùacaténá píapicha macái èri mìnanaí —úumaca. ²²Quéwa Jesús íimaca nalí níái Santiago, Juan nacái:

—Càmítacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéericuéca nuícha, picùanápinácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa yéewacaténácué cachàiníiyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáaliméeri wamànica —náimaca. ²³Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisítacué piùwichàapínacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínácué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáulicuise nulí, picùacaténácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Núaniri Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios íináidéeyéicatéwa náawináanápínáwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

²⁴Wía, Jesús yéewáidacaléca diez wamanùbaca, wéemíacaté yái nasutáanáca Jesús íicha wawàsi, yá calúaca wía náapicha, níái pucháiba Zebedeo yéenibeca. ²⁵Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa wía. Yá íimaca walí:

—Píalíacuécawa càinácaalí iyú càimíyíei judío imànica icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa; casímáica nacùaca wenàiwica cachàiníiri iyú. Píalíacuéwa nacái casímáica náiwacanánái nachùuliaca macái wenàiwica. ²⁶Quéwa iwàwacutácué càmita piya càide iyúwa nàýaaná. Néese cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita. ²⁷Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca áibanái íicha, iwàwacutá íibaidacuéca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáaná íiwacali iríwa. ²⁸Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asiali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalícáaná núa, càicáaná càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái

wenàiwica irípiná, numàacacaténá nacái nucáucawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái yàanèeripináca nàwali nabáyawaná ìwalísewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹Néeseté wamusúacawa Jericó ìyacàlená íicha, yá manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamíise. ³⁰Yá pucháiba matuíyéi nàyaca néeni, yáawinéeyéicawa àyapu idùlepi isutéeyéica plata náicha níái wenàiwicaca ichàbéeyéicawa néenibàa. Matuíyéi isutáca náicha plata yéewanápiná nawèniaca nayáapináwa. Náalífacáináwa Jesús iináwaná ichàbáanáwa chábài, yá namáidaca Jesús irí:

—ìWáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca.

³¹Manùbéeyéi wenàiwica nacúisaca níái matuíyéica masànanápiná nía, quéwa namáida quéwanáta mamáalàacata cachàiniiri iyú. Náimaca:

—ìWáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca. ³²Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá imáidaca níái matuíyéica. Néese isutáca yéemiawa nía:

—¿Càinásicué piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. ³³Náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwa pimàaca catuíca wía —náimaca. ³⁴Catúulécanáca Jesús iicáca nía, yá imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yáta matuíyéimi iicáidaca àniwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

Jesús entra en Jerusalén

21 ¹Wàanàacaté mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí; quéechatécáwa wàanàaca Betfagé ìyacàlená néré, ìyéerica dúli ìwali ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlیمانáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchalépináwa pucháiba wééná wía yéewáidacaléca. ²Ipíchawáise Jesús ibànùaca nía, yá íimaca nalí:

—Piacuéwa iriculé yái yàcaléca ìyéerica wapíchalé. Nérécué pìanàapináca burro nadacuèchúa néré, ibàlùèchúawa uìri yáapichawa. Piwasàacué úa, pitécué nulí níawa. ³Aibacaalícué isutá yéemiawa píawa càinácaalícué pimàni, picàlidacué iríwani nuwàwacutáca níái burroca, núa Píiwacalícuéca, nubànùnápíná nacái wenàiwica natécaténá irí nía àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca. ⁴Càité Jesús imànica càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté:

5 “Picàlidacué nalíni níai iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu, áibaalí íipidenácatalé Sión: ‘Picácué, Picuèriná yàanàaca piatalécué, càmiíri cáimacái iicáca yáawawa, cáimiétacanéeri, matufbanáiri iyú nacái, yáawinéeriwa burro wàlisài íinata, uírca abéechúa píraí itéechúa yàasusi’, càicué píimaca nalíwa”,

íimacaté yái Diosca. 6 Níai pucháiba yéewáidacaléca nàcawa, yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimáanaté nalí. 7 Natéca úái burroca, uíri nacái. Yá waliadaca wàasu ruana nacáiriwa nawaalírícubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani. Yá Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. 8 Manùbéeyéi wenàiwica iyaca néré wáapicha. Abénaméeyéi natéca nàasu ruana nacáiriwa náuquéeri nàwalísewa, yá naliadaca nía àyapulicubàa Jesús ipíchalé, burro íipìnacaténá íinatabàa càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná nacuèriná icàaluínináwa. Aibanái nacái nawichùaca wisiri nacáiri ibáiná, yá naliadaca nía àyapulicubàa Jesús ipíchalé, náasáidacaténá casíimáica naicácani. 9 Níai yèyéicawa Jesús ipíchalé, níai nacái yèyéicawa yáamiwáise namáidáidaca casíimáicáiná nía. Náimaca:

—iWàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuerica walí wacuèrinápiná! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànuerica walí, icùacaténá wía! ¡Wàaca píri cayábéeri, pía Dios chènuníseérica! —náimaca.

10 Jesús iwàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá macáita wenàiwica namusúacawa nacapèe íichawa naicácaténáni. Manùbéeyéi nasutáca néemíawa wenàiwica yèyéicawa Jesús yáapicha. Yá náimaca:

—¿Cawinásica yái wenàiwicaca? —náimaca. 11 Néese níai wenàiwicaca yèyéicawa Jesús yáapicha náimaca nalí:

—Yácata profeta Jesús, yái Nazaret iyacàlená néeseérica, yàanèrica Galilea yàasu cáli néese, itaanírica Dios inùmalicuíse —náimaca.

Jesús purifica el templo

12 Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá imusúadaca wenàiwicanái templo ibàacháwalená iricuíse, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená irícu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níai icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica níai iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéérica. 13 Yá Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca péemiaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalicuise. Dios íimacaté yàasu templo ìwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutàcàalupináca nuícha’, íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyéedùacáinacué plata wenàiwica íicha pichíwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁴Néese abénaméeyéi matuíyéi, áibanái nacái éeruúyéi yàabàli nàacawa Jesús yàatalé templo irìcu. Yá ichùnìaca nía. ¹⁵Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu báawaca naicáca Jesús imàníníaca yái cà míirica wenàiwica idé imànica, cayábacáiná wenàiwicanái iicáca náicha Jesús. Néemiaca nacái sùmanái isàna imáidéeyéica casímáiri iyú templo irìcu; sùmanái íimaca Jesús ìwali: “ÌWàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí Wacuèrinápiná!” náimaca níái sùmanáica. Iná calúaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yácáiná yái tàacáisi sùmanái icàlidéerica íimáanáca Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí. ¹⁶Néese sacerdotenái íimaca Jesús irí:

—Picá pimàaca nacàlidaca pìwali yái tàacáisica. Pichùulia masàanápiná nía, ipíchaná áibanái nayúunáidaca Mesíasca pía —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Casíimáica nuémíaca yái náimáanáca. Pidécuéca piléeca tàacáisi Dios yàasu profeta itànèericaté nuináwaná ìwali, íiméerica sùmanái nacàlidáanápínaté nuináwaná cayábéeri iyú. Profeta íimacaté:

‘Pía Wacuèriná Dios, pídeca pimàacaca púubanaméeyéi sùmanái, quírasíinái nacái nàaca pirí cayábéeri’,
cài íimacaté nùwali yái profetaca. ¿Cánacué càmita péemíaca càinácaalí íimáaná yái Dios itàacái piléericuéca? —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷Néeseté Jesús yàacawa náicha. Yá imusúacawa wáapicha Jerusalén ìyacàlená íicha, wía yéewáidacaléca. Néese macáita wàacawa Betania ìyacàlená néré, yá waimáca néré.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹⁸Néeseté mapisáináami àniwa Jesús, wía nacái yéewáidacaléca, idècunitàacá wàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná àniwa, yá máapicani, yái Jesúsca. ¹⁹Néese iicáca higuera yéetaná ibàluèricawa àyapu idùlepi. Yá Jesús yàacawa higuera yéetaná yàatalé icutátaténá ìyacaná. Quéwa canáca ìyacaná, iicá ibáiná meedá. Néese Jesús íimaca àicu irí:

—iCàmita quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá walí Dios yùuwichàidáanápínaté israelitanái. Yáta ichuìdacawa macáita yái higuera yéetanámica, yá yéetácawa. ²⁰Néese wía, Jesús yéewáidacalénái waicácáináni, yá wáináidacawa manuísíwata waicáidaca higuera yéetanámi irí. Yá wasutáca wéemíawawa Jesús:

—¿Càiná yéewaná ichuìdacawa abéericuíseta, chuìcani yái higuera yéetanámica? —wáimaca. ²¹Néese Jesús íimaca walí:

—Iwàwacutácué peebáidaca tàì íiméeri iyú Dios imàníinápínácué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéerica íicha imàníinápínácué pirí. Péemíacué cayába, píibàcaalícué piwàwawa Dios iwéré tàì íiméeri iyú, yásí píalimácué pimànica càide iyúwa númáaná higuera yéetanámi irí. Píalimápinácué nacái pimànica cachàiníwanái. Píimacaalícué yái dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuírí úni yáaculé’, càicaalícué píima, yásí yàacawa càide iyúwacué píimáaná irí, báisícaalícué peebáidaca Dios imàníinápínácué piríni. ²²Núumacué pirí nacái, macáita càinácaalí cayábéeri pisutéericuécá Dios íicha imàníinápínácué pirí, yá peebáidacaalícué tàì íiméeri iyú Dios imàníinápínácué piríni, yásí Dios imànicuécá piríwani —íimaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

²³Néeseté Jesús iwàlùacawa templo irìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemíawani:

—¿Cawiná ibànùa pía pimusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulia pía pimusúadáanápíná nía? —náimaca Jesús irí. ²⁴⁻²⁵Néese Jesús íimaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuécá nuemíawawa pía: ¿Cawiná ichùuliaté Juan ibautizáanápíná wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùulìericaté Juan ibautizáanápíná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca. Néese nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulìeriquéera Juan, yásí isutáca yéemíawawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmítatè peebáidani?’ càipíná íimaca walí. ²⁶Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulìeriquéera Juan, cáalucáiná wía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanícaté Dios inùmaliícuíse”, càì náimaca nalíwáaca. ²⁷Iná náimaca Jesús irí:

—Càmita wáaliawa —námaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmítacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadaánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los dos hijos

²⁸Jesús isutáca yéemíawa judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái:

—¿Càinácué píináidacawa ìwali yái comparaciónca? Péemíacuéni. Abéeri asiali idèniacaté yéenibewa pucháiba asíanái. Yá íimaca abéeri néená irí, yái idàbáanéerica: ‘Nuìri, siúcade pía píibaidaca nùasu uva ibànacalená yèewiré’, íimaca yái nánirica. ²⁹Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Càmita nuwàwa nuíbaidaca’, íimaca. Néeseta quéwa iwènúadaca íiwitáisewa, yá yàaca íibaidaca néré. ³⁰Néese nániri yàacawa imáidacaténá ìiri áibawa. Yá ichùuliaca íibaidaca uva ibànacalená yèewiré. Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Iyá, pápa. Yáca nùacawéera’, íimaca. Quéwa càmita yàawa néré —íimaca yái Jesúsca. ³¹Néese Jesús isutáca yéemíawa judío íiwacanánái, níái nacái sacerdote íiwacanánáica. Yá íimaca nalí:

—¿Càiríná náicha níái asiali yéenibe pucháiba imànica càide iyúwa yáaniri iwàwáaná? —íimaca yái Jesúsca. Néese námaca irí:

—Yái idàbáanéerica —námaca. Néese, Jesús yèepùà íimaca nalí:

—Péemíacué cayába yái nutàacáica. Báisíta áibanái yeedéyéicaté plata yéenánái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, níái nacái inanái íiméeyéicaté asíanái yáapicha plata ìwalínápiná, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, yá idéca Dios yàasu wenàiwicaca níái, Dios icùacaténá níái. Quéwa, píatacué càmita Dios yàasunáica. ³²Yácáiná Juan el Bautistami yàanàcaté yéewáidacaténácué pía pìyáanápinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmítacué quéwa peebáida iríni. Néese áibanái yeedéyéicaté plata yéenánái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, níái nacái inanái íiméeyéicaté asíanái yáapicha plata ìwalínápiná, níata yeebáidacaté Juan el Bautista itàacáimi. Yáté nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa píacué, éwita piicácanítacué neebáidaca, néese càmítacué quéwa piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténá càide iyúwaté Juan el Bautistami icàlidáaná Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

³³Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemíacué comparación: Abéeri asiali idèniacaté ibànacale

yàalunáwa uva yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Ichùnìaca nacái utàwi nacáichúa uva ìyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva ituní. Néese imànica chènuníiri capii naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná irí yái yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutácaté nabànùaca irí yàasu uva ìyacaná yéénápiná, yàasu èerita needácatáipináté ìyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá néese yàacawa náicha áibalépiná. ³⁴Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá ìyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa néré nacutácaténá icuèyéi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva ìyacaná yéénápiná. ³⁵Quéwa níái icuèyéica bànacalé náibàaca nía; nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúaca áibanái, néese nanúaca abénaméeyéi wenàiwica íba iyú. ³⁶Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicanáíwa áibanái, manùba yáwanái idàbáanéeri yàawiría íicha. Quéwa càita nacái níái icuèyéica bànacalé namànica nalí báawéeri mamáalàacata.

³⁷“Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìiriwa, íináidacáináwa iríwa yái bànacalé íiwacalica: ‘Báisíta nàaca nuiri íimíétacanáwa’, íimaca íináidacawa iríwa. ³⁸Quéwa níái icuèyéica bànacalé naicáca ìiri yàacawa napualé, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetácaalípináwa, yá yàaca bànacalé ìiri iríwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái’, náimaca. ³⁹Càita náibàacani, yá nawatàidacani bànacalé yèewíise, yá nanúacani.

⁴⁰“Siùcade píimacué nulí: Yái uva ibànacalená íiwacalica, yàanàacaalípiná nàatalé, ¿càinásica imànipiná nalí, níái icuèyéicaté bànacalé?” íimaca yái Jesúsca. ⁴¹Néese níái wenàiwica ìyèeyéica templo irícu náimaca Jesús irí:

—Inúapiná níái báawéeyéica, càmita nacái catúulécaná iicáca nía. Néese imàacapiná áibanái cayábéeyéi íiwitáise icuèyéipiná irí yái uva ibànacalenáca, ibànùeyéipiná irí yàasu uva ìyacaná yéénápiná needácaalí bànacalé ìyacaná —náimaca. ⁴²Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta. Pidécuéca piléeca nacái comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmaliçuise. ¿Cánacué càmita peebáida itàacái? Itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ibànùanápínáté nacuèrinápiná, níái israelitaca, quéwa báawáanápínáté naicácani. Càité profeta íimaca:

‘Níái imàníiyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníiri iwàwacutácawa

capíi irípináni yái íba náuquéricaté. Càita Dios idéca imànica, íná wàaca Dios irí cayábéeri',
 càité profeta íimaca nùwali, núa càiride iyúwa íba, núa israelita icuèrinápináca. ⁴³Iná númacuè pirí, càicuéca píade iyúwa báawéeyéi icuèyéica bànacalé. Càmitacuè picùca cayába israelitanái càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmitacuè nacái péewáida nía, íná càmita namàni cayábéeri. Siùcáisede Dios càmita quirínama ibatàacuè picùaca yàasu wenàiwica, níái israelitaca. Yá Dios imàacapíná áibanái íbaidaca irípiná, yéewáidéeyéipíná nía cayába, namànicaténá cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁴⁴Iyaca nacái áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèyèicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yùuwichàidáanápiná manuísíwata cawinácaalí càmiyéica yebáida Jesús itàacái.

⁴⁵Níái sacerdote íiwacanánáica, fariseonái nacái, idécanáami néemiaca comparación Jesús icàlidéerica, yá náalíacawa icàlidacatèni nàwali yái tàacáisica. ⁴⁶Ináté nawàwaca náibàacani náucacaténáni presoíyéi ibànaliculé. Quéwa cáaluca nía manùbéeyéi wenàiwicanái íicha, níacáiná manùbéeyéi wenàiwica neebáidaca Jesús itàaníca Dios inùmalicúise. Iná càmita nadé náibàaca Jesús.

La parábola de la fiesta de bodas

22 ¹Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: ²“Péemíacuè comparación: Yái Dios icùanáca wenàiwica càicanide iyúwa abéeri nacuèriná imàníná iwàwéerica imànica manuírí fiesta ìiri irípináwa, yàasu casamientopináwa, ìiri yeedácáiná iríwa yàacawéetúapínáwa. ³Yá nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa nàaca namáidacaténá wenàiwica nacuèriná icàlidéeyéicaté iríni quéecha. Quéwa càmita nawàwa nàwacáidáyacacawa néré. ⁴Néese nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áibanái. Ipíchawáise nàacawa, yá íimaca nalí: ‘Píacuè picàlidaca nalíni, níara numáidéeyéica, nudéca nuchùnìaca yái nayáapínáca. Nùasu wenàiwica nadéca nanúaca nupíra pacá walíibèeyéi, áiba nacái nupíra walíibèeyéi. Macáicata idécawa canánama yái nayáapínáca. Pisutácuè nàanápináwa aléi fiesta casamiento nérépiná’, íimaca yái nacuèrináca. ⁵Néese nacuèriná yàasu wenàiwica namáidaca nía àniwa quéwa caná iwèni wenàiwicanái iicáca nacuèriná itàacáíwa. Abéeri néená yàaca iicáca

ibànacalewa. Aiba yàacawa yàcalé néré iwéndacaténá yàasuwa. ⁶Yá áibanái náibàaca nacuèriná yàasu wenàiwicawa. Yá nacuíscaca nía, namànica nalí báawéeri, àta nanúacataléta nía nacái. ⁷Yá néese máiní calúacani yái nacuèrináca. Yá ibànùaca néré yàasu úwináíwa, yá úwinái nanúaca níai inuèyéicaté meedá nacuèriná yàasu wenàiwicawa, yá úwinái yeemáca nàyacàlemi. ⁸Néese àniwa nacuèriná ímaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Macáicata idéca ichùnìacanáca canánama fiesta casamientopiná quéwa níara numáidéeyéicaté quéechatécáwa, canáca yéewaná nàanàaca, càmicáináté neebá numáidáaná nía. ⁹Iná pìacué picutáca mamáalàacata wenàiwicanái bamuchúamibàa yàcalé, àyapulìcubàa nacái pimáidacaténácué nía macáita pìanèyéica’, ímaca yái nacuèrináca. ¹⁰Néese níai yàasu wenàiwicanái nàacawa bamuchúamibàa yàcalé àyapulìcubàa, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica nàanèyéica néenibàa, cayábanaméeyéi, báawanaméeyéita nacái. Iná yéewa idéca capii ipuníacawa madécana wenàiwica iyú, yái manúiri capii imàdàaná casamiento yàaluca.

¹¹“Néeseta quéwa yái nacuèriná iwàlùacawa néré itàidacaténá wenàiwicanái yàanèyéica néré nayáacaténá nayáacaléwa, yá iicáca abéeri asiali nèewi ibàlesíami yáapichawa meedá. Càmitaté ìwali ibàlewa wàlisáíwa, yái bàlesi cayábéerica nacuèriná iwacuèricaté macái wenàiwica irí, fiesta casamiento ibàlenápiná. ¹²Yá nacuèriná ímaca irí: ‘¿Néeni? ¿Cánásica yéewaná piwàlùacawa aléi, éwita càmicáaníta pìwali pibàlewa fiesta casamiento ibàlenápiná, yái bàlesica nuèrica nalí?’ ímaca yái nacuèrináca. Yá masànacani icalùniwa nacuèriná fícha, yái asialica. ¹³Néese nacuèriná ímaca yàasu wenàiwicanái iríwa, níai iwacuèyéica yàacàsi wenàiwicanái irí: ‘Caquialéta, pidacùacué yái asialica icáapi nacái, yàabàli nacái. Yá piúcacué wáichani aléera catéeri iriculé. Wenàiwicanái náicháanípiná manuíswata néré, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’, ímaca yái nacuèrináca. ¹⁴Dios imáidacáiná manùbéeyéi wenàiwica, quéwa càmita yeedá macáita yàasu wenàiwicapínáwa nía”, ímaca yái Jesúsca.

El asunto de los impuestos

¹⁵Néesetécáwa, abénaméeyéi fariseo nàwacáidáyacacawa natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa náalimáidáanápiná naicáwa Jesús icàlidacaténá áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu gobiernonái irí. ¹⁶Iná nabànùaca abénaméeyéi néenáwa Jesús yàatalé náapicha

nacái áibanái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íwítáise. Yá náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca nacái wenàiwica báisíiri iyú nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulianá nàyaca. Wáalíacawa nacái piicáca macái wenàiwica abédanamata, íná càmita pibatàa áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píiwítáise cayábéeri íicha. ¹⁷Iná picàlida walíni càinácaalí pínáidacawa: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca. ¹⁸Quéwa Jesús yáalíaca náiwítáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Yá íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íwítáise, ¿cánacué píalimáida piicáwa núa picháawàcaténá nuináwaná ìwali nutàacái ìwalíse? ¹⁹Néeni, píasáidacué nuicá moneda càichúaca nachùuliacuéca pipáyaidaca iyú nía —íimaca yái Jesúsca. Yá natéca irí denario, yái cawèníiri monedaca abé èeri iwènicatáica. ²⁰Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Cawiná yéenáíwaná ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ípidená ichanàawa ìwali? —íimaca yái Jesúsca. ²¹Yá náimaca irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáíwaná nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacalíná, icuèrica macái èeri mìnánái —náimaca. Iná Jesús íimaca nalí:

—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulianácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —íimaca yái Jesúsca. ²²Yá nánáidacawa manuísíwata néemíaca Jesús íimáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese namàacacani, yá nàacawa íicha.

La pregunta sobre la resurrección

²³Néese yáté èerica àniwa abénaméeyéi saduceo nàacawa Jesús yàatalé. Níái saduceo náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáaníca Jesús iquíniná, íná nasutáca néemíawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

²⁴—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ichùulianácué wía judíoca wamànínápiná cà: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenasàiri yeedáca íríwa yéenasàiri íinumiwa yàacawétúapínáwa yéewacaténá idèniaca

úpicha yéenibewa naiduéeyéipiná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁵Uwé, áibaalíté nàyaca wèewi siete namanùbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa ínupináwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. Méenibecáináni, íná iméeréeri yeedáca úái ibèeri ínumicawa. ²⁶Càita nacái iméeréerimi yéetácawa uícha méenibeta. Néese iméeréeri yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càitè níái sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. ²⁷Néese úanama yéetácawa náami nacái. ²⁸Uwé, báisicaalí yéetéeyéimiwa idé icáucàacawa áibaalípinátá, càide iyúwa áibanái ínáidáanáwa, néese ñcàinápinásica uníri náicha níara sietéeyémica? Càmita náalimápiná náalíacawatá macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná. ²⁹Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisiiri tàacáisi ícha càmicáinácué pialíawa càinácaalí ímáaná Dios itàacái profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise. Càmitacué nacái pialíawa Dios íiwitáise cachàiníiri ìwali imichàidáanápiná wenàiwica yéetácáisi ícha. ³⁰Aiba èeriwa yéetéeyéimiwa nacáucàapínacawa, quéwa càmita nacásàapínáwa, níái asianáica, inanái nacái, nàypínacáiná càide iyúwa chènuníiséeyéi ángel iyáaná càmiíyéica icásàawa. ³¹Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapíná wenàiwica áiba èeriwa, quéwa pidécuéca piléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, íná ñcánácué càmita péemia càinácaalí ímáaná? ³²Dios ímacaté: ‘Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càitè ímaca yái Diosca. ¡Dios càmita icúa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué pialíacawa cáuca nía Dios yápicha siúcade, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés iyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —ímaca yái Jesúsca. ³³Néese wenàiwicanái nadécanáami néemíacani, yá náináidacawa manuísíwata néemíaca Jesús yéewáidáaná nía.

El mandamiento más importante

³⁴Néeseté fariseonái idécanáami néemíaca Jesús iináwaná imawèniadacaté saduceonái yàasu tàacáisi, yá fariseonái nàwacáidáyacacawa. ³⁵Néese abéeri fariseo yéewáidéeri wenàiwica templo írìcu, ínáidacawa yáalimáidáanápiná iicáwa Jesús icàlidáanápiná áiba wawàsi báawéeri nacháawàacaténá iináwaná ìwali ìwalíise. Yá ímaca Jesús írì:

³⁶—Pía yéewáidéerica wenàiwica, nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamànínápináca. ¿Càiríná wawàsi máiníri cachàinica náicha canánama wamànínápiná? —íimaca. ³⁷⁻³⁸Néese Jesús íimaca irí:
 —Yái Dios ichùulianáca máiníríca cachàinica náicha canánama wamànínápiná càì íimaca: ‘Cáininá piicáca Picuèriná Dios macái piwàwalicúsewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái píiwitáise iyú nacáíwa’, càì íimaca. ³⁹Iyaca walí áiba inacáiri nacái, yái pucháibáanáca. Yá íimaca: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa’, càì íimaca yái Diosca. ⁴⁰Canáca áiba tàacáisi cachàiníri náicha níái pucháiba ichùuliacanáca. Macáita tàacáisi profeta Moisés itànèricaté Dios inùmaliúse, profetanái nacái icàlidéericaté Dios inùmaliúse, macáita yái tàacáisica yéewáidaca wía cáinináanápiná waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái —íimaca yái Jesúsca.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹Néese idècunitàacá fariseonái ìyaca Jesús íipunita, yá Jesús isutáca yéemíawa nía. ⁴²Iimaca nalí:

—¿Càinácué pínáidacawa Mesías ìwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànueripinácuéca pirí, píacué israelitaca? ¿Cawiná itaquérinámini? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Rey David itaquérinámicani, yái Mesíasca —náimaca. ⁴³Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta rey David itaquérinámicani yái Mesíasca. Quéwa rey Davidcaté íimaca áiba wawàsi nacái Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápináca. David icàlidacaté Espíritu Santo inùmaliúseni, yá David íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’. Càité David íimaca:

⁴⁴‘Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa
 nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita, idècunitàacá
 numawèniadaca píicha macái piùwidenáíwa, íimaca yái
 Diosca’,

càité íimaca yái Davidca. ⁴⁵Yái rey Davidca íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, íná éwita rey David itaquérinámicáánítani, yái Mesíasca, càicáanáta iwàwacutá náimaca ìwali rey David Iiwacali nacáicani — íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

⁴⁶Canácata néená yáaliéri áiba tàacáisi náaliméerica namawèniadaca iyú Jesús, ibatàa abéeri tàacáisi piná, càmita náalíawa, canásíwata. Iná cáaluca nasutáca néemíawa Jesús àniwa, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

23 ¹Néeseté Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, áibanái nacái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. ²Yá íimaca walí: “Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái fariseoca nacàlidacuéca pírí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté bàaluité Dios inùmaliçuise. Néewáidacuéca pía pialíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica. ³Iná néewáidacaalícué pía Dios itàacái iyú, néese peebáidacué yái nacàlidáanáca, pimànicué nacái macáita càide iyúwa nacàlidáaná Dios itàacái irícuise. Quéwacué picá pimàni càide iyúwa namàníná, nacàlidacáinácué pírí cayábéeri wawàsi, quéwa namànica áiba wawàsi méetàuculéeri, báawéeri meedá. ⁴Nadènìaca nàasu tàacáisi nacáíwa, méetàuculéeri Dios itàacái íicha. Iná nachùuliaca wenàiwicanái namànica wawàsi máiníri càulenáca náicha, náimacáiná Dios iwàwacasa wenàiwicanái imànicani. Quéwa càmita wenàiwica yáalimá ìidenìacani, néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica càmita nawàwa nayúudàaca nía, càmita nacái namàni càide iyúwa nachùulianá áibanái imànica. ⁵Macáita yái namàníríca, yá namànicani wenàiwicanái iicápiná meedá, yéewacaténá wenàiwica nàaca náimíetacaná meedá. Nawàwacué piyúunáidaca cáinináca naicáca Dios itàacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Iná nadacùaca nàwaliwa Dios itàacái yéená napùdàlicuwa, nàanàa ìwali nacáíwa, càide iyúwa Dios ichùulianá wamànica, wía israelitaca, quéwa nadacùacani cáucuírí iwaalíbapi iyú yéewacaténácué piicácani ráunamáita, íná piyúunáidacuéca cáinináca naicáca Dios itàacái, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Cáalaca namànica nàasu chílanásiwa nasucuéri nabàle ipùata ìwaliwa yéewacaténácué piyúunáidaca nàaca Dios icàaluíniná macái nawàwalíçuisewa. ⁶Nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa macái wenàiwicanái yàacuésemi nayáacaalí nayáacaléwa náapicha, namànicaalí culto nacái judíonái yéewáidacaalu irícu, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiníiyéica cachàinica. ⁷Nawàwa macái wenàiwica natáidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi naicáténá nía. Máiní fariseonái iwàwacué pitáidaca nía càì: Píamisícawa yéewáidéerica wía”, íimaca yái Jesúsca.

⁸Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, picácué piwàwa áibanái íimáaná pírí ‘pía, yéewáidéerica wía’, nuwàwacáinácué macáita piicáyacacawa càide iyúwa abémisana.

Núacata yái abéericata yéewáidéericuéca pía. ⁹Picácué píma áiba irí ‘Pía, Wáaniri, icuèrica wía’ cháí èeri irícu pidèniàcáinácué abéerita Píaniriwa Dios ìyéerica chènuniré. ¹⁰Picácué piwàwa áibanái ímaca pirí ‘pía, Wáiwacali, yéewáidéerica wía’, abéericáináta núa Cristo Píiwacalicué. ¹¹Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani iyúwa cachàiníirica áibanái íicha, iwàwacutácué íbaidaca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacali iríwa. ¹²Níacáiná macáita cachàiníyéica iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná báica nía, càmfíyéica nacái cachàini. Néese cawinácaalí càmfíyéica cachàini iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná cachàinica nía”, ímaca walí yái Jesúscá.

¹³Néese Jesús yàalàaca fariseonái cachàiníiri iyú, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Iimaca nalí: “iPíacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios yùuwichàidapínácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ibàlièyéica capíi inúma, néese càmita nawàlùawa capíi irículé, càmita nacái namàaca áibanái iwàlùacawa. Càitacué pía, éwitacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái íimáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidáanápínáni, càmita nacái pimàaca áibanái yeebáidacani, ipíchaná Dios yàasu wenàiwicaca nía. ¹⁴iPíacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios yùuwichàidapínácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piyéedúacáinácué náicha nacapèemi, nàasumi nacái, níái catúulécaneyéi inanáica inírimi yéetéeyéimicawa íicha. Néese, pisutácuéca Dios déecuíri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidacuéca cayábaca píiwitáise. Dios yùuwichàidapínácué píawa cachàiníiri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica.

¹⁵“iPíacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios yùuwichàidapínácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píacáinácuéwa áiba cáli néré manuírí úni abéemàalé piwènúadacaténácué abéeri wenàiwica íiwitáise yeebáidacaténá càide iyúwa péewáidáaná nía. Néese pidécanáamicué piwènúadaca íiwitáise píasu tàacáisi iyúwa, yásí péewáidacuéca imànica ibáyawanáwa pucháiba yàawiriéicatái yáwanái íicha yái báawéerica pimàníiricuéca, píacué yéeyéipináwa infierno irículé, yái quichái càmfírica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

¹⁶“iDios yùuwichàidapínácué píawa! Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píimacáinácué píwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios

ìwali. ¡Cáanáica péewáidacuéca wenàiwica chìwái iyú nachìwáidacaténá áibanái! Píacué fariseoca, pidécuéca càì píimaca nalí: ‘Píimacaalí báisí báisísíwatasa templo ípidená ìwali pimàníinápíná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá pimànicani, càmicáiná máiní cachàiníirica yái templo ípidenáca; quéwa picàlidacaalíni templo yàasu oro ípidená ìwali, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàiníirica oro templo íicha’, càì péewáidacuéca wenàiwica pichìwa iyúwa nachìwáidáanápíná áibanái. ¹⁷ ¡Píacué fariseoca, càmiyéica yáalíawa, matuíyéi nacái íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachàinica templo oro íicha? Bàalutécáiná Dios ichùuliaca wàawirináimi namàníinápínaté írípíná yái temploca, íná yéewa cachàinica templo imànica oro. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ¹⁸ Càita nacái, píacué fariseoca, pidécuéca càì píimaca altar ìwali: ‘Píimacaalí báisí báisísíwatasa altar ípidená ìwali pimàníinápíná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá càì pimànicani, càmicáiná máiní cachàiníirica altar ípidená; quéwa picàlidacaalíni ofrenda ípidená ìwali, yái píraí nanuérimica iyúwa sacrificio nàacaténá Dios icàaluíná, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàinica ofrenda altar íicha’, càì péewáidacuéca wenàiwica pichìwa iyúwa nachìwáidáanápíná áibanái, píacué fariseoca. ¹⁹ ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachàinica altar ofrenda íicha? Bàalutécáiná Dios ichùuliaca wàawirináimi namàníinápínaté írípíná yái altarca, íná yéewa cachàinica altar imànica ofrenda. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ²⁰ Píacué fariseoca. Càmitacué péewáida wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Núumacué píri cawinácaalí íiméerica ‘báisí báisísíwata altar ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca náipidená ìwali cawinácaalí ofrenda iyéerica altar íinata. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái írí. ²¹ Yá nacái cawinácaalí íiméerica ‘báisí báisísíwata templo ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca Dios ípidená ìwali, Dios imàacacáiná íiwitáise iyamáanápínáwa templo írìcu. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái írí. ²² Yá nacái cawinácaalí íiméerica ‘báisí báisísíwata capíraléeri cáli ípidená ìwali’, yá idéca

nacái càì fímaca Dios yàalubáí ípídená ìwali ìyéerica chènuniré, idéca nacái càì fímaca Dios ípídená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. Iná iwàwacutá yáí wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa fímaánaté áibanáí irí. Canáta yéewaná ichìwáidaca áibanáí càide iyúwacué péewáidáaná nía pichìwa iyúwa, píacué fariseoca.

23“ÍPíacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí, abéerinama néená níái diyéyica imanùbaca pibànacaleca púbéeyéica, níái menta, anís nacái, comino nacái, càide iyúwaté Dios ichùulíanacué pimàacaca írì bànacalé ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. Quéwa, càmitacué picùa wenàiwicanái machacàníri iyú, càmitacué nacái píicá áibanáí ípualé, càmitacué nacái píaca Dios icàaluíniná. Iwàwacutácué càì pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca píasu cawèníriwa ofrenda iyú Dios irípiná. 24ÍCàicuéca píade iyúwa matuíyéí itéeyéica áiba wenàiwica, píacué fariseoca, píimacáínacué píwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ichàbáidéerica íirapínáwa úni wáluma yèewibàa imàacacaténáwa néeni awàsa, ípíchaná íiraca íríwa casaquèri única, néese ráunamáita meedá iwetúaca manuírí camello casaquèri. Càitacué pía, pimànicáínacué cáalíacáiri iyú púbéeri wawàsica iyúwa píawirináimi íiwitáise fímaáná, quéwa matuíbanáiri iyú meedá píimáichacuéca Dios itàacái máiníríca iwàwacutáca weebáidaca.

25“ÍPíacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimànicuéca madécaná wawàsi cáalíacáiri iyú càide iyúwaté píawirináimi yéewáidáaná, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quírapieli nacái wáibéeyéica íinatabàawa. Quéwa máinícué báawaca píiwitáise piwàwalìcu càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèri iyú, peedáicáínacué píriwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yáí báawéerica pimànírícuéca. 26ÍPíacué fariseo matuíyéyica íiwitáise! Iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwalìcuísewa quéechacáwa. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios íicápiná macáita yáí pimànírícuéca.

27“ÍPíacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!

Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càlicullimi nabàdérica ínatabàa cayábawa cabalèeri iyú. Cayábéeyéi iicacánáwa ínatabàawa càlicullimica, quéwa ipuníacawa yéetáními yáapi iyú, macái íiwitáaná casaquèeri iyú nacái. ²⁸Càitacué pía nacái píacué fariseoca: Macái wenàiwica nayúunáida cayábacuéca píiwitáise, quéwa máinicué píiwitáise pucháibéeri idéca ipuníadacuéca piwàwa báawéeri iyú.

²⁹“¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pidécuéca pimànica cayábanaméeyéi capíi profetanáimi yàasu càlicullimi iwicáulé piwàwalicáinásacué níai Dios yàasu profetamica, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicuíse. Pidécuéca pichùnìaca cayábéeri iyú nacái nàasu càlicullimica áibanái cayábéeyéimica íiwitáise. ³⁰Néese pidécuéca càì píimaca: ‘Wàyacaalté bàaluité wàawirináimi yàasu èrimité, yá càmitaté wayúudàa nanúaca Dios yàasu profetanáimicatá’, càicué pidéca píimaca. ³¹Iná pidécuéca picàlidaca piináwanáwa píalíacawa piawirináimicuéca nía, níara inuéyéicaté Dios yàasu profetanáimica. ³²¡Siùca nacáide mesúnamáita pimáalàidapínacué pimànica yái báawéerica piawirináimi idàbéericaté imànica!

³³“¡Píacué àapi nacáiyéica íiwitáise! ¡Píacué caculáléeyéica íiwitáise! ¡Càmitacué píalimá pichúuliacawa íicha yái yùuwichàacáisi iyéerica infierno írìcu! ³⁴Iná nubànùapínacué pìataléwa nùasu wenàiwicawa icàlidéeyéipiná tàacáisi nunùmalicuíse, nùasunái profetanái, nùasunái cáalíacáiyéi nacái, nùasunái yéewáidéeyéi wenàiwica nacái. Quéwa, núalíacawa pinúapínacuéca abénaméeyéi néená, pitàtàapínacué abénaméeyéi néená cruz ìwali, picapèedáidapínacué abénaméeyéi nacái judíonái yéewáidacàalu írìcu, pipiàdáidapínacué nía yàcalé íicha áiba yàcalé nérépiná. ³⁵Iná Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué israelitaca, nàwalíse macáita cayábéeyéimica íiwitáise piawirináimicué inuéyéicaté, nanúacatáiseté Abel, yái cayábéerimica íiwitáise, àta nanúacatalétaté nacái Dios yàasu profeta Zacarías, yái Berequías ìirimicaté, piawirináimicué inuéricaté templo ibàacháwalená írìcubàa, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. ³⁶Péemiacué cayábani, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siùcade ìwalíse macáita yái báawéerica pimàníricuéca nalí, níai nùasu wenàiwicaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

³⁷Néese Jesús íimaca: “¡Píacué Jerusalén ìyacàlená mìnanáica, píacué inuéyéica Dios yàasu profetanái, pinúacuéca áibanái nacái íba iyú, níai

wenàiwica Dios ibànueyéica icàlidaca pirícué tàacáisi inùmaliçuíse! iManùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí ucùaca uénibewa ubáiná yáapiréwa! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía. ³⁸Iná péemiacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca, idécanáami piùwidenái imànicuéca ùwicái píipunita. ³⁹Yá núumacué nacái pirí, siùcáisede càmitacué piicá núa quirínama àta pímacatalépinátacué nùwali: ‘iCayábéericani yái yàanèrica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànueérica walí!’ càipínacué píimaca nùwali”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que el templo será destruido

24 ¹Néeseté Jesús yàacawa templo íicha. Idècunitàacá yàacawa, wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha mawiénita irí. Yá wadábaca watàaníca irí templo ìwali, nàwali nacái cayábanaméeyéi capíica iyéeyéica templo itéese. ²Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába yái núuméeyéicuéca pirí ìwali, níai capíica. Báisíta áiba èeriwa canácata capíi yàasu íba yáawinéeripínacawa áiba íba íinata. Macáita níai temploca itéeséeyéica namáalàapínata nacáíwa —íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³Néese Jesús yàacawa dúli néré ípidenéchúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús yáawinacawa néré. Néese wía yéewáidacaléca wàacawa yàatalé watàanícaténá yáapicha méetàucuta áibanái íicha. Yá wáimaca irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí chácataínacaalí ichàbapínáwa yái picàlidéerica walí templo ìwali. ¿Càinásica iyú wadépiná wáalíacawa mawiénica péenáiwaná pianàanápíná àniwa, èeri nacái imáalàanápínacawa? —wáimaca. ⁴Néese Jesús íimaca walí: “Piicácué píichawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapínacawa. ⁵Manùbacáiná wenàiwica nàanàapíná icàlidéeyéipíná ichìwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápínaca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapíná manùba wenàiwica. ⁶Nacàlidapínacué pirí madécaná ùwicái iináwaná ìwali, áibanái imànínásca úwi mawiénita, déecubàata nacái. Quéwacué, picácué cáalu píawa iwàwacutácáiná càì namànica, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi. ⁷Manùbacáiná áiba cáli

néeséeyéi ipéliapiná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipináca ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá manùbéeyéi wenàiwica néetápinácawa máapicái iyú, cáli nacái icusúapinácawa madécaná cáliwa. ⁸Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica, yátanica idàbàanéerica yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

⁹“Néese náibàapinácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali náiwacanánái iríwa peebáidacáinácué nutàacái. Yá namànipinácué pirí báawéeri, yá nanúapinácué píawa. Macái èeri mìnánái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáinácué nutàacái. ¹⁰Néenialípiná manùbéeyéi wenàiwica nawènúadapiná nuícha náiwitáisewa namànicaténá nabáyawanáwa. Yá báawapiná naicáyacacawa, nacháawàayacacawa. ¹¹Madécaná iwicùlidéeyéi cachiwéeyéi yàanàapináca icàlidéeyéi ichiwawa. Náimapiná natàanínása nacái Dios inùmalicuise, yásí nachìwáidapiná madécaná wenàiwica. ¹²Néenialípiná iyaca madécaná báawéeriwa, íná batéwa macáita càmítapiná cáininá naicáyacacawa. ¹³Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, nuwasàapiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁴Yá nàapinácawa macái cáli íinatalé nacàlidacaténá yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa yéewacaténá macái èeri mìnánái néemìacani; néese èeri imáalàapinácawa macáita.

¹⁵“Bàaluité profeta Daniel itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise icàlidéerica walí áiba báawéeri casaquèeri wawàsi iináwaná ìwali abéeri wenàiwica imànìiripináca templo irícu, aléde càmícataléca Dios ibatàa wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios íicha. Piicácaalípinácué yái báawéerica iyéeripináca templo irícu—píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemìacué cayábani—íná piicácaalípinácué yái wenàiwica iyaca néré, yásí iwàwacutácué pipiacawa Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁶Yásí cawinácaalí iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli íinata, iwàwacutá napiacawa dúli inàliméeri nérépiná. ¹⁷Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri íinatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe irìculéwa needácaténá nàasuwa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁸Cawinácaalí iyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, ibatàa needáanápiná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁹ÌNàuwichàapináwa manuísíwata cawinácaalí inanái idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica yèeyéica quìrasìi ìira ìinisi, càmícáiná náalimá napiacawa ráunamáita,

naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa! ²⁰Pisutácué Dios ícha ipíchanácué iwàwacutá pipiacawa unìabépi, máinicáinácué càulenáca piacawa, càmita nacái sábadu írìcu judiónái iyamáidacatáicawa, ipíchaná nabàliacuéca píicha yàcalé iwáiná inùma pimusúacatáisepináwa yàcalé ícha. ²¹Néenialípiná wenàiwica yùuwichàapinácawa báawanama. Canátaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siuca nacáide. Càmiripináta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeri ícha càiripinátawa cháí èeri írìcu. ²²Càmicaalí Dios imàaca maléenéeripináni yái yùuwichàacáisicatá, yásí macái èeri mìnanáí yéetápináawatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripinácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

²³“Néese néenialípiná áibanái ímapiná piríwa: ‘Aquialécué piicáca, chácata iyaca yái Mesíasca’, càipiná náimaca; áibanái nacái náimapinácué piríwa: ‘Piicácué Mesías iyaca néré, yái judío icuèrináca’, càipiná náimaca. Quéwa, picácué peebáida nalíwani. ²⁴Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàpiná, icàlidéeyéipiná ichìwawa Mesíasca nía, judío icuèrinápináca; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàaca icàlidéeyéipiná ichìwawa. Náimapiná natàanínáca Dios inùmaliucíse. Yá namànipiná yái càmirica wenàiwica idé imànica. Càita náasáidapiná nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnanáí. Náalimáidapiná nachìwáidaca nacái Dios yàasu wenàiwica, níái Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càmicaalí Dios yàasunái iicá íchawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacái. ²⁵Nudéca nùalàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapinácawa. ²⁶Iná náimacaalícué pirí: ‘Aquialécué piicáca Cristo iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri’, picácué piawa néré. Náimacaalícué nacái pirí: ‘Piicácué chácataníira Cristo iyaca capíi imàdàaná írìcu, ibàacawa’, picácué peebáidani. ²⁷Núacáiná nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnanáí naicáca nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáná macáita capíraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càicata nacái nùapinácawa néese àniwa nuénáiwana yàanàacatáwa, núa asialí Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéeri iyúwa. ²⁸Màulenéeri iyú piicápinácué chábàanacaalí nùacawa càide iyúwacué píalíanáwa alénacaalí yéetéerimiwa írìawa piicáicáinácué manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa”, ímaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁹Jesús ímaca walí: “Néenialípiná ichàbacanacáitawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri icamaláná, yá nacái quéeri

càmitapiná amalá icànaca. Dùlupùta nacái nacaláapínáwa chènuníise. Yásí cachàiniyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáíwa. ³⁰Néese macái èeri mìnanáí iicápiná abéeri wawàsi chènuníise imàaquéeripináca náalíacawa nùanàanápíná, núa asìali Dios néeséerica. Yá náicháanípiná nacalùniwa níái macáita èeri mìnanaíca. Néese naicápiná núa, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná acalèe yèewíise cachàiníri nuíwitáise iyúwa, mèlumèlúiri iyú nucùacaténá macáita. ³¹Yá nubànùapíná nùasu ángelnáíwa napùlìacaténá trompeta cachàiníri iyú nàwacáidacaténá macáita wenàiwica nuedéeyéica nùasunáipínáwa. Càipíná nùwacáidaca nulíwa nía àta alénácaalí nàyaca macái cáli imanúica cháí èeri irícu, èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacatalécawa.

³²“Péemíacué cayába comparación higuera yéetaná iwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá píalíacuécawa mawiénica camuí. ³³Càita nacái piicácaalípinácué ichàbacawa macáita yái nucàlidéericuéca pírí iwali, yásí píalíacuécawa mawiénica núa, nùanápínáwa néese àniwa, núa asìali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi inùma irícu, iwàlùanápínáwa capíi irículé. ³⁴Péemíacué cayábani, macáita yái siùquérica tàacáwa nucàlidacuéca pírí iwali, macáita ichàbáanápínáca ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéipínáca néenialíwa. ³⁵Yái capíraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapínácawa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalàapínáwa. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwa nucàlidáaná píriní.

³⁶“Quéwa canácata yáaliériwa chácataínápínácaalí yái èerica, chènuníiseyéi ángel nacái càmita náalíawa, núa nacái Dios lírica, càmita núalíawa chácataínápínácaalí èeri, hora nacái. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

³⁷“Mawiénicaalípiná nuénáíwaná nùanàacatáipínáta àniwa, núa asìali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanáí nàyapínáca càide iyúwaté èeri mìnanáí iyáanaté Noé yàasu èerité. ³⁸Bàaluité èeri ipíchawáiseté úni yéesacawa macáita cáliquéi, macái èeri mìnanáí nàyacaté matuíbanáita Dios ícha; nayáacaté nayáacaléwa, nàiracaté nacái nàiracaléwa. Needácaté nacái náinupínáwa. Càité namànica àta Noénái iwàlùacatalétatéwa arca irículé. ³⁹Càmitaté èeri mìnanáí yeebáida mawiénicani yái yùuwichàacáisica. Néeseté yáta manuúri yéesacái yàanàaca, yá macáita néetácawa càmiyéicaté iwàlùawa arca irículé Noénái yáapicha. Càita nacái yùuwichàacáisi yàanàapínáwa ráunamáita

èeri mìnanaí iwali áiba èeriwa nùanàacatáipináta àniwa, núa asiali Dios néeséerica. ⁴⁰Néennialípiná pucháiba asianaí yèepuníyéipinácawa manacúalibàa. Angelnáí itépiná abéeri asiali, abéeripiná nacái imàacawa néenita. ⁴¹Yá pucháiba inanái namulúapináca nàyaca ituínási. Angelnáí itépiná abéechúa, abéechúapiná nacái imàacawa néenita.

⁴²“Picùacáitacué nùanàaca, càmicáinacué píalíawa nuénáiwana nùanàacatáipiná, núa Píiwacalícuéca, chácataínápinácaalí nùanàaca àniwa. ⁴³Péemiacué cayába comparación: Capíi íiwacali yáalfacaalíwa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàa táiyápitá, yá càmita capíi íiwacali íimácatá, càmita nacái ibatàa nawàlùacawa icapèe irículé nayéedùacaténá yàasutá. Càmita quéwa capíi íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàa. ⁴⁴Càicata nacáicué pía. Pichùnìacué pííwítáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asiali Dios néeséerica, nùacáináwa néese àniwa càmicatáipinátacué picùa nùanàa”, íimaca walí yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

⁴⁵Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Péemiacué comparación: Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéerica nacái íiwacali itàacáíwa machacànìiri iyú. Iná yái capíi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íchawa, yá ichùullíaca yàasu wenàiwicawa icùanápiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapiná èeri imanùbaca. ⁴⁶Néesecáwa capíi íiwacali yèepùacaalípináwa néese àniwa, yá casímáica yàasu wenàiwica imànicaalíicáwa càide iyúwa íiwacali íimáanáté írí. ⁴⁷Péemiacué cayábani, capíi íiwacali imàacapiná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidacaté cayába íiwacali írípináwa, idècunitàcá canáca yái íiwacalica. ⁴⁸⁻⁵⁰Quéwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica báawacaalí ííwítáise, yá iyúunáidacaalí íiwacali idècuníacawa càiripináta, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéi, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, íiraca nacái, icámáanápiná nacái icáméeyéi yáapicha, yáta íiwacali yèepùapináca yàanàaca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, abéeri hora nacái càníiri yáalíawa iwali íiwacali yàanàanápiná. ⁵¹Yásí capíi íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica. Yá yùuwichàacawa càide iyúwa pucháibéeyéi ííwítáise nàuwichàanáwa infierno irícu. Yásí náicháanápiná báawanama, naamíapináca nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de las diez muchachas

25 ¹Néeseté Jesús yéewáidaca wía comparación iyú, yá íimaca walí: “Néenialípiná, ipíchawáise Dios icùaca macáita wenàiwicanái, yá abénaméeyéi nacùapíná nùacawa néese, quéwa áibanái càmita nacua nùacawa néese. Càica níade iyúwa diez namanùbaca màncanái. Péemìacué comparación: Màncanái needáca nàasu lámparawa nàacaténáwa fiesta casamiento néré. Yá nabàlùacawa bàacháwáise capìi íicha, nacùaca abéeri asiali yàanàaca idécanáami yeedáca iríwa yàacawéetúawa, yéewanápiná nawàlùacawa náapicha fiesta iriculé. ²Cinco namanùbaca màncanái máiwitáiséeyéi. Aibanái cinco namanùbaca cáalíacáiyéi nacái. ³Níái máiwitáiséeyéica meedá natéca nàasu lámparawa, quéwa càmita naté lámpara ituní napuníadánápiná àniwa nàasu lámparawa. ⁴Níái cáalíacáiyéica natéca ituní yàalupíná nàasu lámpara yáapichawa. ⁵Néese idècuniacatéwa yái asiali yeedéericaté yàacawéetúawa, íná iwàwacutá màncanái icùaca nía máadáiní. Yá cadapùleca macáita màncanáica. Néese naimáca náichawa. ⁶Néeseta quéwa catá bamuchúami yáta màncanái yémíaca áibanái imáidaca nalí cachàiníiri iyú. Yá náimaca màncanái irí: ‘Aca níara, piacué píipunitáidaca nía’, náimaca. ⁷Yá nacawàacawa macáita níái màncanáica. Yá nachùnàaca nàasu lámparawa. ⁸Níái máiwitáiséeyéica meedá náimaca cáalíacáiyéi irí: ‘Piùcùacué walí achúmáana ituní, wàasu lámparacáiná ichacàca yàacawa’, náimaca. ⁹Quéwa cáalíacáiyéi íima nalí: ‘Càmíirita, canácáiná walí cayába wàasupíná, pirípinácué nacái. Piacué picutáca piríwa aléera nawéndacataléca’, náimaca nalí. ¹⁰Néese idècunitàacá máiwitáiséeyéi nàacawa nawènìacaténá nalíwa lámpara ituní, yá asiali yàanàaca yái yeedéericaté yàacawéetúawa. Néese níái cáalíacáiyéica màncanáica ichùnìyèyèicaté yàasuwa, nawàlùacawa náapicha fiesta casamiento néré. Yá nabàlìaca capìi inùma. ¹¹Néese níái máiwitáiséeyéica nàanàaca néré. Yá namáidaca capìi inùma néeni. Náimaca: ‘Wáiwacalì, piacua walíni yái capìi inùmaca’, náimaca irí. ¹²Néese quéwa íimaca nalí: ‘Péemìacué cayábani, càmitacué nualía nuicáca pía’, íimaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

¹³Néese Jesús íimaca walí iyéeyéica yáapicha: “Càita nacái iwàwacutácué picùaca nùanàaca néese àniwa. Picùacué cayába nùanàaca néese àniwa, núa, asiali Dios néeséerica, càmicáinácué píalíawa chácátáinápinácaalí èeri nùawa, càinácaalípiná hora iricu nacái, càmitacué píalíawa”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

14 Néeseté Jesús yéewáidaca wía áiba comparación iyú. Yá íimaca walí: “Néenialípiná ipíchawáise Dios icùaca macáita, càicanide iyúwa càasuíri asiali idènièrica yàasu wenàiwicanáywa. Péemiacué comparación: Ipíchawáise càasuíri asiali yàacawa áiba cáli nérépiná, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáywa. Yá yàaca nachàba yàasu platawa nacùanápíná iríni. 15 Yá náiwacali yàaca abéeri ichàba cinco mil namanùbaca moneda máiníiyéi cawènica. Yàaca nacái áiba ichàba pucháiba mil namanùbaca. Yàaca nacái áiba ichàba abéeri mil namanùbaca. Yái náiwacali yàaca nachàba càide iyúwa náalimáaná náibaidaca, namànicaténá nàasu wawàsiwa náiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yàacawa náicha áiba cáli néré. 16 Yái asiali idènièrica cinco mil namanùbaca, yàacawa caquialéta imànicaténá yàasu wawàsiwa íiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yeedáca áiba cinco mil namanùbaca moneda íiwacali irípináwa ipualé yái plata íiwacali yèericaté ichàba. 17 Càita nacái imànica yái áiba asialica idènièrica pucháiba mil namanùbaca imàníripiná iyú yàasu wawàsiwa. Yá yeedáca áiba pucháiba mil àniwa íiwacali irípináwa. 18 Quéwa yái asiali idènièrica abéeri mil meedá yàacawa, yá íicaca cáli yèewiré, yá ibàliaca plata cáli iriculé. Càita ibàacaca íiwacali yàasu platawa.

19 “Madécaná èeri idénáami, yá yèepùacawa néese àniwa yái náiwacalica. Néese imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáywa, níai yeedéeyéicaté fícha plata, yáalfacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali irípináwa. 20 Quéechacáwa yái asiali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái idènièricaté cinco mil namanùbaca moneda, yá yàaca diez mil namanùbaca moneda íiwacali iríwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pìacaté nuchàba cinco mil namanùbaca. Siùcade pidèniaca áiba cinco mil namanùbaca àniwa nuedéerica pirípiná’, íimaca irí. 21 Néese íiwacali íimaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméeríina iyú, íná numàaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núapicha’, íiwacali íimaca irí. 22 Néese àniwa, yái asiali yàanàaca nacái íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba pucháiba mil namanùbaca moneda, yá yèepùadaca báinúaca mil namanùbaca íiwacali iríwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pìacaté nuchàba pucháiba mil namanùbaca. Nudéca nuedáca pirípiná pucháiba mil namanùbaca àniwa’, íimaca

irí. ²³Néese íiwacali íimaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméerína iyú, íná numàacaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casfímáicaténá pía núapicha’, íiwacali íimaca irí.

²⁴⁻²⁵“Néese nacái yái asìali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba abéeri mil namanùbaca moneda. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, núalíacawa píwali caluérica píiwitáise, peedácáiná piríwa yàacàsi càmicataléca píbàna, píwacáida nacái piríwa càmicataléca píibaida. Iná cáaluca núa, yá nùaca nubàliaca píasu plata cáli iriculé. Siúcade nuèpùada pirí àniwa píasu plataca’, íimaca. ²⁶⁻²⁷Néese íiwacali íimaca irí: ‘Báawéeri píiwitáise, càmita píibaida nulí cayába, ínuca pía nacái. Píínáidacaalíwa nùwali nuedáaná yàacàsi càmicataléca nubàna, nùwacáidáaná nacái nulíwa càmicataléca nuíbaida, néese ícánáté càmita píwàaca nùasu plata caja néré, yéewanápiná ínísàacawa nulípiná achúmáana quirítatá àniwa?’ íiwacali íimaca irí. ²⁸Néese náiwacali íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Peedácué íicha níái abéeri mil namanùbaca monedaca. Píacué iríni yái idènièrica diez mil namanùbaca’, íimaca yái náiwacalica. ²⁹Níacáiná macáita íibaidéeyéica cayába nulípiná, yá numàacáanápiná nacùaca madécaná mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí càmiíyéica íibaida cayába, càmita numàaca náibaidaca nulípiná quirínama. ³⁰Píacué píúcaca yái wenàiwica canéerica iwèni méetàuculé máiníiri catácatalé. Wenàiwicanái náicháanípiná manuísíwata, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’ ”, íimaca yái Jesúsca.

El juicio de las naciones

³¹Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: “Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná cachàiníiri iyú, nucamalá irícuwa, cáimiétaquéeri iyú nacái, cachàiníiri nuíwítáise nacái nucùacaténá macáita èeri mìnánái. Yá nùanàapíná macái ángelnái yáapichawa. Yá núawinacawa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa nucùacaténá macáita. ³²Nàwacáidapíná nùatalé macái èeri mìnánái. Yá nùwacáidapíná náichawáaca nía pucháiba yàalusipíná càide iyúwa pírái icuèriná iwacáidacaalí ipíra ovejanáíwa cabranái íicha. ³³Yá nùwacáidapíná nulípináwa nùasunái ovejaca nuéwápuwáise mawiénita nulí, quéwa nùwacáidaca cabranái nuíchawa apáuwáisepiná meedá. ³⁴Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí iyéeyéica núapicha nuéwápuwáise. Yá núumapíná nalí:

‘Aquialécué núapicha, píacué Núaniri Dios yàasunáica, Dios imàaquéeyéica casímáica. Peedácué píriwa yái cayábéeri yàcaléca wamàníricatécué píripíná wadàbacaalíté èriquéi, yái yàcalé picùacatalépinácuéca macáita wenàiwica. ³⁵Bàaluitécáiná, máapicaalíté núa, píacatécué nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, píacatécué nuirapíná úni. Nùacaalítéwa déecuise nùasu cáli íichawa, peedácatécué píataléwa núa. ³⁶Canácaalíté nubàle, píatécué nubàlepiná. Cáluláicacaalíté núa, picùacatécué núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànaliculé, pianàacatécué písímáidaca núa’, càipíná núumaca nalí. ³⁷Néese níái cayábanaméeyéica íiwitáise náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapica pía, yáté wàaca piyáapíná? ¿Càicaalínáté waicá macàlaca piwàwa, yáté wàaca píiraca úni? ³⁸¿Càicaalínáté waicá píacawa déecuise píasu cáli íichawa, yáté weedáca wàataléwa pía? ¿Càicaalínáté waicá canáca pibàle, yáté wàaca pibàlepiná? ³⁹¿Càicaalínáté nacái waicá cáluláicaca pía, yáté wacùaca pía? ¿Càicaalínáté nacái píyaca presoíyéi ibànalicu, yáté wàaca wasíimáidaca pía?’ càipíná náimaca nulí. ⁴⁰Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí: ‘Péemiacué cayába. Pimànicáináitécué cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmfíyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái pimàníricuécá nalí càide iyúwacué pidéca nacáicaalí pimànica nulíni’, càipíná núumaca nalí.

⁴¹“Néese núumapíná nalí níái iyéeyéica apáuwáise nuícha: ‘Píacuéwa nuícha, píacué báawéeyéica Dios iicáca íiwitáise. Píacuéwa quichái iriculé càmfírica ichacàwa càiripinéerita iyaca Dios imànírica nalípiná, yái Satanásca, nía nacái Satanás yàasu ángelnáica. ⁴²Bàaluitécáiná máapicaalíté núa, càmitatécué pía nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, càmitatécué pía nuíra úni. ⁴³Nùacaalíté déecuise nùasu cáli íichawa, càmitatécué peedá píataléwa núa. Canácaalíté nubàle, càmitatécué pía nubàlepiná. Cáluláicacaalíté núa, càmitatécué picùa núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànaliculé, càmitatécué pía písímáidaca núa’, càipíná núumaca nalí. ⁴⁴Néese náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapicaté pía, macàlacaalíté piwàwa nacái, cáluláicacaalíté pía nacái? ¿Càicaalínáté waicá píacawa déecuise píasu cáli íichawa? ¿Càicaalínáté waicá píyaca presoíyéi ibànalicu nacái? ¿Càicaalínáté waicá canáca pibàle? ¿Càicaalínáté càmita wayúudàa pía?’ càipíná náimaca nulí. ⁴⁵Néese núumapíná nalí: ‘Péemiacué cayába, càmicáináité pimàni cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmfíyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái càmíinácuéca pimànica nalí cayábéeri càide iyúwacué càmicaalí nacái pimàni nulítáni’, càipíná núumaca

nalí. ⁴⁶Néese níái báawéeyéica íiwitáise nàapinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iriculé, yái yùuwichàacáisi càmfíríca imáalàawa. Níata quéwa cayábanaméeyéica íiwitáise nawàlùapinácawa yàcalé iriculé nadèniacataléca nacáucawa càmfíri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

Conspiración para arrestar a Jesús

26 ¹Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá íimaca walí:

²—Píalíacuécawa ìyaca wapíchalé pucháiba èeri ipíchawáise namànica Pascua yàasuná culto. Yánica abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái natàtàca núa cruz ìwali, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

³Néenialíté sacerdote íiwacanánái nàwacáidáyacacawa judío íiwacanánái yáapicha Caifás icapèe manuíri iriculé, yái sacerdote íiwacaliná íipidenéericaté Caifás. ⁴Yá nàináidacawa, natàanica nacái, namànica wawàsi náapichawáaca náibàanápínaté Jesús ibàacanéri iyú nanúacaténáni. ⁵Quéwa macáita náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé iricu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

⁶Néeseté Jesús ìyaca Betania ìyacàlená iricu, Simón icapèe iricu, yái Simón ichùnìericatéwa cháunási lepra íicha. ⁷Néese abéechúa inanái ùacawa Jesús yàatalé. Udèniaca achúméechúa catùca cawèníiri íba alabastro icatùalená, ipuniéchúawa séenási pumèníiri iyú, máiníiri cawènica. Idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa, yá ùucùaca yái séenási pumèníirica Jesús íiwita ìwali. ⁸Néese wía, Jesús yéewáidacaléca, waicácáiná yái umàníirica, yá calúaca wía. Yá wadàbaca wáimaca:

—Máiní báawéeriquéi úucáanáca meedá canéeri iwèni iyú yái pumèníirica isàni cawèníirimica. ⁹¿Cánaté càmita uwéndani, manùba platapínacáinatani, uyúudàanápíná catúulécanéeyéi wenàiwicatá? —wáimaca. ¹⁰Jesús yéemíaca yái wáimáanáca, yá íimaca walí:

—Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Yái umàníirica nulí máiníiri cayábacani. ¹¹Catúulécanéeyéi wenàiwica nàypínacué píapicha mamáalàacata càiripínáta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmfíríca ìyapíná píapichacué càiripínáta cháí èeri iricu. ¹²Udéca ùucùaca perfume

nùwali, nusànipiná nabàliacaténá nuinámi, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ¹³Péemiacué cayábani, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri iricu ímérica nuwàwaca nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá nacàlidapiná uináwaná ìwali úái inanáica, umànicáiná nulí cayábèeri, yá nawàwalipiná úa —íimaca yái Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴Néeseté abèeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca docenácate wamanùbaca, íipidenérica Judas Iscariote, yàaca itàanica sacerdote íiwacanánái yáapicha. ¹⁵Judas íimaca nalí:

—¿Càinacué imanùbaca pía nulí nutécaalícué pía Jesús yàatalé píibàacaténácuéni? —íimaca yái Judas Iscarioteca. Néese nacàlidaca írini nàanápínaté írí treinta namanùbaca moneda, níái plata cawèníyéica, báinúaca quéeri iwènicatái. ¹⁶Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càinacatáinápiná yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

¹⁷Idàbáanéeri èeri yàanàacaté judiónái yàasu culto Pascua yaalí, nayáacatáica pan càmiiri idènia levadura. Yátè èerica, wía Jesús yéewáidacaléca wasutáca wéemíawa Jesús. Yá wáimaca írí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapiná nacáíwa yàacàsi Pascua pinérica piyáacaténá wáapichani? —wáimaca. ¹⁸Yá íimaca walí:

—Piacuéwa Jerusalén iyacàlená iriculé, abèeri asiali icapèe néré, càide iyúwacué núumáanaté pirí. Píimacué írí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía íima pirí: Mawiénica nùasu èeri nuétáanápínáwa. Yá nùacawa picapèe néré nuyáacaténá yàacàsi Pascua pinérica nuéwáidacalénái yáapichawa, càì íimaca pirí’, càicué píimaca íríwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹Néese abénaméeyéi wéená wía yéewáidacaléca nàacawa néré, yá namànica càide iyúwa Jesús ichùulianátè nía. Yá nachùnìaca yàacàsi Pascua pinérica.

²⁰Néese catáca wàwali, yá Jesús iyaca mesa iwéré wáapicha wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca. ²¹Idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, yá íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, abèeri péenacué itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca. ²²Yá idàbaca achúmaca wawàwa manúsíwata, yá wadàbaca wasutáca wéemíawani abéerinamata:

—Nuíwacali, ñnúasica? —wáimaca. ²³Jesús íimaca walí:

—Yái yáapúadéerica núapicha pan quírápieli iriculé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa. ²⁴Iwàwacutá nuétácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalicúise, núa asialí Dios néeseérica; quéwa, imáiníiripiná yùuwichàacawa yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayábatésica irítáni càmicaalíté imusúa iicà èeritá —íimaca yái Jesúsca.

²⁵Néese Judas yái íináidéericatéwa itéenápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ñnúasica? —íimaca yái Judasca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, píacatani —íimaca yái Jesúsca.

²⁶Néese idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca walíni. Iimaca walí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca walí.

²⁷Néese yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa iricuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáidaca walíni, yá íimaca walí:

—Macáitacué píracuéní. ²⁸Yácáiná yái uva ituníca, yácata núíraná imusuéeripináca núa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéerica nacái báisiiricani yái wàlisàì wawàsi Dios imàníríca wenàiwicanái yáapicha iwasàanápiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuétácawa yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. ²⁹Quéwa núumacué pírí càmita nuèpua nuirapináca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuíracataléta wàlisàì uva ituní píapichacué yàcalé iricu Núaniri Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁰Néese idécanáamité wacántàaca máisibáwanáita salmos, yá wàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlìmanáca.

³¹Jesús íimaca walí:

—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa yáta catáquéi, néese pimàacapínacué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios íiméericaté nùwali. Dios íimacaté: ‘Nunúapiná yái icuèrica nupíra ovejanáíwa, néese nupíra ovejanái napíapínacawa nacàlìliacawa’, íimacaté yái Diosca. ³²Quéwa nudécanáami numichàacawa yéetácáisi íicha, yá nùapínacuécawa pípíchalé Galilea yàasu cáli néré,

yási nuípunitáidacuéca pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³³Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí pícha íiwitáisewa, càicáaníta càmita càì numànica —íimaca yái Pedroca. ³⁴Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría càmiínaca píalíawa nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca. ³⁵Quéwa Pedro íimaca:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmitanica nucàlida nuchìwawa càmiínaca núalíawa pìwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita wía Jesús yéewáidacaléca càì wáimaca nacái Jesús irí.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶Néese Jesús yàanàaca wáapicha wía yéewáidacaléca bànacalé inàlìmaná néré ípidenácatalé Getsemaní. Yá íimaca walí:

—Píawinacuéwa cháì idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁷Yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, nía nacái Zebedeo yéenibeca pucháiba ípidenéeyéica Santiago, Juan nacái. Yá Jesús yùuwichàacawa manuísíwata achúmacáiná iwàwa, cáalucáiná íináidacawa, yái Jesúsca. ³⁸Néese íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalicuíséwa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué piimá pìyaca. Nuwàwacué piacawéeridaca núa —íimaca yái Jesúsca.

³⁹Néese Jesús yàacawa napíchalé achúmánata. Yá Jesús yúuwàa iriacawa inumáawawa cáli iwéré. Yá íimaca Dios irí: “Núaniri, cayábacaalí piwasàanáca núa íicha yái manuíri nùuwichàanápínacawa, yá piwasàaca núa. Quéwa càmicaalí cayába piwasàaná núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, íimaca isutáca yáawawa Dios íicha yái Jesúsca.

⁴⁰Néese cáwa Jesús yèepùacawa àniwa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Yá Jesús íimaca Pedro irí:

—¿Cánacué càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná piacawéeridacaténacué núa? ⁴¹Picácué piimá pìyaca. Pisutácué píawawa Dios íicha ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía pimàníinápínacué pibáyawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicatacué piiná meedá —íimaca yái Jesúsca.

42 Néese àniwa Jesús yàacawa náicha pucháibáaná yàawirípiná. Yá isutáca yáawawa Dios ícha. Iimaca: “Núaniri, càmicaalí cayába piwasàaná núa ícha yái yùuwichàacáisica, yásí pimàni nulí càide iyúwa piwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

43 Néese Jesús yèepùà yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yá iicáca nía iiméeyéica àniwa máinicáiná cadapùleca nía báawanama. 44 Yásí Jesús imàacaca nía càita, yá yàacawa náicha àniwa isutácaténá yáawawa Dios ícha máisiba yàawiríánápiná àniwa càide iyúwa idéenáté isutácawaca. 45 Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa. Yá Jesús isutáca yéemíawawa nía:

—¿Cánacué piimá piyaca mamáalàacata? ¿Cánacué piyamáidacáitacuéwa? Idéca nùasu èeri yàanàaca, núa asìali Dios néeséerica, presocatáipiná namànica núa namàacacacaténá cabáyawanéeyéi inúaca núa. 46 Pimichàacuéwa wàanácuéwa. Aca néese yái asìalica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

47 Idècunitàacá Jesús itàaníca, yá Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica wía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Naté espada machete nacáiri, àicu nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íibèeyéipináca Jesús. 48 Judas, yái itéeripinacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalí quéecha càinápinácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: “Yái asìali nutàidéeripináca nusùsuèripináca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Yá píibàacuéni”, càité íimaca nalí yái Judasca. 49 Iná Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá Judas íimaca Jesús irí:

—iCatámiquéera, Nuíwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa wáiwitáise iyáaná watàidáaná wenàiwica cáininéerica waicáca, wía judíoca. 50 Jesús íimaca irí:

—Pía nùacawéerináca, pimàni caqualéta yái piwàwéerica pianàaca pimànica —íimaca yái Jesúsca. Néese níái yèeyéicawa Judas yáapicha nàacawa Jesús yàatalé, yá náibàacani. Yá nacùacani presoíri iyú.

51 Néese abéeri wéená wía Jesús yáapichéeyéica iwatàaca yàasu espadawa machete nacáiri. Yá yáalimáidaca ipéliacatató, yá inúacatatóni espada iyú abéeri sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita yùuwi abémàa. 52 Néese Jesús íimaca yéewáidacalé iríwa:

—Píiyàa piàsu espadawa yàalu iriculéwa. Càmita cayába càì pimànínáca, níacáiná macáita wenàiwica ipéliyéyéica espada machete nacáiri iyú

néetápiná nacáíwa espada iyúwa. ⁵³¿Càmita píalíawa nuwàwacaalí nusutáca Núaniri Dios íchawa iyúudàanápiná núatá, yásí ibànùaca nulí sesenta mil ichàbaníiseta ángelnáicatá iyúudèeyéipiná núatá? ⁵⁴Quéwa nupéliacaalí, nusutácaalí nacáí Dios ícha yàasu ángelnáí, yá càmita núalimá nùuwichàacawa càide iyúwaté profetanáí itànàanaté tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmaliçuise —íimaca yáí Jesúsca. ⁵⁵Néese Jesús isutáca yéemiawa níái wenàiwicaca:

—¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada, àicu nacáí píibàacaténá núa presoíri iyúpiná càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmícáinácué nupéliapiná píipunita. Macáí èeri imanùbaca nudéca nùyaca templo irícu, nuéwáidacaalíte wenàiwica, yáté càmitacué píibàa núa néeni. ⁵⁶Quéwa píalimácué píibàaca núa siùcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanáí itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmaliçuise —íimaca yáí Jesúsca. Néese macáita wía Jesús yéewáidacaléca wamàacaca Jesús abéerita. Yá wapiacawa náicha.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵⁷Níái íibèeyéicaté Jesús natécani Caifás icapèe néré, yáí sacerdote íiwacalináca. Nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, judío íiwacanánái nacáí nàwacáidáyacacatéwa Caifás icapèe irículé. ⁵⁸Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa irículé yáí sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá yáawinacawa úwináí yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro iyamáacawa néré íicácaténá cainácaalí ichàbacawa yáí Jesús.

⁵⁹Sacerdote íiwacanánái, nía nacáí Junta Supremanáí israelita íiwacanánáica nacutáca cachìwéeri wawàsi Jesús ìwali, namàacáanápiná úwináí nanúaca Jesús. ⁶⁰Quéwa canáta nàanèeri ìwali wawàsi nanúanápiná Jesús éwita madécaná nacàlidacáaníta nachìwawa nacháawàacaténá Jesús iináwaná ìwali. Atata nàanàaca pucháiba wenàiwica icàlidéeyéipináté ichìwawa. ⁶¹Náimaca:

—Yáí asìali íimacaté: ‘Núalimá numáalàidaca Dios yàasu templo, yásí nubàlùadapináni àniwa máisiba èeri irícu’, càì íimaca —náimaca. ⁶²Néese yáí sacerdote íiwacaliná imichàa ibàlùacawa. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita pitàaní? ¿Càiná píimaca ìwali yáí nacàlidéerica píwali nacháawàanáca piináwaná ìwali? —íimaca. ⁶³Quéwa, éwita càmícáaníta cabáyawanáca yáí Jesúsca, càicáaníta masànata náichani

mamáalàacata, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íwacalíná ímaca irí àniwa:

—Nuchùulia pía cáuri Dios ípidená ìwali picàlidáanápíná walí báisíri iyúni. Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrinápínáca, yái Dios Iirica? —íimaca. ⁶⁴Jesús ímaca irí:

—Yáca núa yái càide iyúwa píimáaná. Núumacué nacái pirí áibaalípíná piicápinácuéca núa, núa asíali Dios néeséerica. Piicápinácuéca núa yáawinéericawa Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàiníríca náicha canánama nucùacaténá yáapícha macáita. Yá piicápinácuéca nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíise chènuniise —íimaca yái Jesúsca.

⁶⁵Néese yái sacerdote íwacalíná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yásáidacaténá báawaca yéemíaca yái Jesús íimáanáca Dios ìwali. Yá sacerdote íwacalíná ímaca nalí:

—¡Yái asíali itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali! ¡Càmíta iwàwacutá wéemíaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! Pidécuéca péemíaca itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani. ⁶⁶¿Càinásicué wamànica irí? —íimaca. Néese náimaca:

—Cabáyawanácani. Iwàwacutá yéetácawa —náimaca. ⁶⁷Néese abénaméeyéi nàapísáidaca Jesús inàni. Nacapèedáidacani nacái. Aibanái nanúadáidaca nacái inàni ìwali. ⁶⁸Nabàlia nacái ituí, yá náimaca irí:

—Píasa Mesíasca, yái wacuèrinása Dios ibànùerisa walí, ipiwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí níái inúadáidéeyéica pía! —náimaca naicáaníca iquíniná.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹Pedro yáawinacawa iyaca bàacháwáise, yá inanái íibaidéechúa néré ùacawa Pedro yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pía nacái yèepuníritéwa Jesús yáapícha, yái Galilea néeséerica —úumaca. ⁷⁰Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa nèewi macáita níái wenàiwicaca. Yá íimaca:

—Càmíta núalíawa ìwali yái pitàaníríca nulí ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná nanúacani Jesús yáapícha.

⁷¹Néesecáwa Pedro yàacawa náicha iwáiná inuma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Yá áiba uicáca néréni, yá úumaca áibanái irí níái iyéeyéica néré:

—Yái asíaliquéi yèepuníitéwa Jesús yáapícha, yái Nazaret néeséerica —úumaca nalí. ⁷²Yá Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa báisí báisícata càmíináca yáalía iicáca Jesús. Imaca:

—iCàmita nùalía nuicácani yái asialica! —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani. ⁷³Achúmáana tàacáwa àniwa, áibanái iyéeyéica néré nàacawa Pedro yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báisíta píaca néená níái Jesús yéewáidacaléca pitàanicáiná càide iyúwa Galilea yàasu cáli néeséeyéi —náimaca irí. ⁷⁴Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa báawéeri tàacáisi iyú báawanama báisi báisisíwata Dios yáaliériwa. Pedro íimaca:

—iCàmita nùalía nuicácani yái asialica! —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni. Yáta cawámai itàaca. ⁷⁵Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íiméericaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría càmináca píaliawa nùwali’, càité íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro yàacawa náicha. Yá íicháanica cachàiníri iyú.

Jesús es entregado a Pilato

27 ¹Amalácaalíte nawicáu, yá macáita sacerdote íiwacanánái abédanamata náiwitáise náapicha níái judío íiwacanánái béeyéica nanúanápíná Jesús. ²Yá nadacùaca náichawa Jesús. Néese natécani Pilato yàatalé, yái gobernador romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

La muerte de Judas

³Néeseté Judas, yái itéericaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Judas iicáca natéca Jesús nadacuèrimi, gobernador romanosàiri yàatalé nasutácaténá gobernador ichùulianápiná úwinái inúaca Jesús. Iná Judas, iicácáiná nanúanápínaté Jesús, yá achúmaca Judas íináidacawa iwàwawa, báawaca iicáca yái imànínacaté. Yá Judas iwàlùacawa nàatalé níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Yá Judas iwàwacaté yèepùadaca nalí yái plataca nèericaté irí itéenacaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, níái treinta namanùbaca moneda plata cawèníyéi báinúaca quéeri iwènicatáica. ⁴Judas íimaca nalí:

—Nuèpùadacué pírí yái plataca ipíchaná cabáyawanáca núa ìwalíise. Nudéca numànica nubáyawanáwa nutéénacué pía yàatalé píibàacaténáni pinúanápinacuéni, yáara asiali mabayawanéerica —íimaca yái Judasca. Quéwa náimaca Judas irí:

—iCanápináta walíni cabáyawanáanaca pía! iPiasu wawàsicatéera! —náimaca.

⁵Iná Judas yúucaca íichawa níái monedaca templo iriculé. Néese yàacawa. Yá idacùaca icanápi ìwalísewa yéenúlusi iyú idacuèricaté

chènunfise. Yá ipisiacawa chènunfise, yéewacaténá yéénúlusi isidùà icanápi, yá yéetácawa.

⁶Néese sacerdote íiwacanánái ìwacáidaca níái monedaca Judasmi yúuquéericaté íichawa templo irìculé. Yá náimaca:

—Idéca yeedáca iríwa yái plata imàacacaténá nanúaca asiali, íná casacàaca Dios iicáca yái plataca. Canátacué yéewaná wamàacaca Dios iríni ofrenda iyú —náimaca.

⁷Iná náináidacawa nawèñianápiná cáli Judasmi yàasu plata iyú, abéeri cáli íipidenéri Campo del Alfarero (íimáanáca “yàasu cáli, asiali imàníirica mapuwáa”). Néese nadécanáami nawèñiacani, yá namàacaca yái cáli nabàliacatalépiná yéetéeyéimiwa cà míiyéica judío. ⁸Iná Jerusalén iyacàlená mìnanáí néemiacáináté càinácaalíté namànica Judas yàasu platami iyú, yá nàaca íipidená yái cálica Campo de Sangre (íimáanáca “Írái yàalu”) Judasmi yeedácáináté iríwa yái plataca imàacacaténáté nanúaca asiali. Mamáalàacata càí náimaca ìwali yái cálica, àta siùca nacáide. ⁹Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inòmaliçuise, abéeri néená níái profeta ìyéeyéicaté profeta Jeremías yéetácadénáamitéwa. Yái profeta íimacaté: “Needáca treinta namanùbaca moneda plata cawèníyéi, yái asiali iwènináami càide iyúwa israelita íiwacanánái ipáyaidáaná nawèñiacaténá asiali nàasu wenàiwicapinácawa. ¹⁰Yá nawèñiaca cáli platami iyú, yàasu cáli yái asiali imàníirica mapuwáa, càide iyúwa Wacuèriná Dios ichùulianá núa”, càí íimacaté yái profetaca Dios inòmaliçuise.

Jesús ante Pilato

¹¹Néeseté natéca Jesús gobernador romanosàiri yàatalé, yá gobernador isutáca yéemiawa Jesús. Gobernador íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. Néese Jesús íimaca:

—Báisíta, núacani, pidéca càí píimaca —íimaca yái Jesúsca.

¹²Néese sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica idècunitàacá nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata, yá masànacata náicha Jesús, éwita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa iyúwa nacháawàaná iináwaná ìwali. ¹³Iná yái Pilato gobernadorca isutáca yéemiawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa? Péemìa nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi ìwalíise —íimaca yái Pilatoca.

¹⁴Masànata quéwa yái Jesúsca, càmita icàlida iináwanáwa gobernador irí, ibatàa abéeri tàacáisi pináta. Iná yái Pilato gobernadorca íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵Camuí imanùbaca judiónái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yáté gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judiónái irípiná càirínácaalí presoíri nawàwéeri. ¹⁶Néeniaalíté iyaca caináwanéeri presoíri ípidenéericaté Jesús Barrabás. ¹⁷Néese idécanáami judiónái nàwacáidáyacacawa Pilato yàatalé, yá Pilato isutáca yéemíawa nía:

—¿Càirínácaalícué náicha piwàwa nuwasàaca pírí, Barrabástasica, càmicaalí nacái, Jesús áibatásica, yái náiméerica ìwali Mesíascani, yái nacuèrinásàirica Dios ibànùerica nalí? —cài íimaca yái Pilatoca.

¹⁸Pilato icàlidaca nalíni, yáalíacáinatéwa báawaca judío íiwacanánái iicáca Jesús, máinícáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca Jesús, íná judío íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali gobernador irí.

¹⁹Néese idècunitàacá Pilato yáawinacawa iyaca néré yàasu manuírí yàalubáisi íinatawa, yá Pilato yàacawéetúa ibànùaca irí tàacáisi. Yá úumaca irí: “Píwasàa caquialéta yáara asiali mabáyawanéerica, núamacanicáiná táiyápi bàwina. Yá núamacani irícuíse máiní cáaluca núa manuísíwata Jesús ìwalíise, ipíchaná pimànica irí báawéeri”, càì ubànùaca tàacáisi ùacawéeri Pilato iríwa.

²⁰Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánáica nawènúadaca manùbéeyéi wenàiwicanái íiwitáise nasutáanápíná Pilato íicha iwasàacaténá nalípiná Barrabás, ichùuliaca nacái yàasu úwináíwa nanúanápíná Jesús. ²¹Néese gobernador Pilato isutáca yéemíawa nía àniwa:

—¿Càiríná asiali pucháibéeyéica íicha piwàwacué numàaca yèepunícawa pírícué? —íimaca. Néese náimaca:

—iPíwasàa walí Barrabás! —náimaca. ²²Pilato isutáca yéemíawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pírí Barrabás, ¿càinásícué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméericuécá ìwali, Mesíascani, yái picuèrinápináca? —íimaca. Néese macáita náimaca:

—iPitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. ²³Néese Pilato isutáca yéemíawa nía:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri idé imànica? —íimaca yái Pilatoca. Quéwa nèepùa néemíanícawa:

—iPitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

²⁴Atata Pilato yáalíacawa càmita yáalimá iwènúadaca náiwitáise, iicáca nacái máiní calúaca nía cachàiníwanái mamáalàacata nawàwáanápínaté namànica ùwicái gobierno ípunita yàcalé irícu. Iná Pilato ichùuliaca yàasu wenàiwicawa itéénápíná irí úni. Yá Pilato íbaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica naicápiná yáasáidacaténá nalí yáawawa càide iyúwa canáca nacáiri ibáyawaná Jesús ìwalíise, quéwa cabáyawanéeri mamáalàacatani yái Pilatoca. Yá Pilato íimaca nalí:

—Canáca nubáyawaná pinúanácué yái asialica. Pìasu wawàsitacué pinúani —íimaca yái Pilatoca. ²⁵Macáita wenàiwicanái náimaca irí:

—iWía cabáyawanéeyéica ìwalíise, wéenibe nacái! —náimaca. ²⁶Iná Pilato iwasaàaca nalí Barrabás. Néese ichùuliaca yàasu úwináywa nacapèédáidaca Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Nadécanáami nacapèédáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha, yá Pilato yèepùadacani úwinái irí natàtàanápínáni cruz ìwali.

²⁷Néese gobernador yàasu úwinái natéca Jesús Pilato icapèè manuíri néré, bàacháwa iriculé. Yá namáidaca macáita néenánáywa úwináica nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. ²⁸Needáca Jesús ibàle. Yá náucaca ìwalíise cáaléeri ruana nacáiri quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèriná naicácaténásatáni, quéwa naicáanícáita meedá Jesús iquíniná. ²⁹Néese namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali. Namàacaca sitúa Jesús icáapi yéewápuwáiséeri irículé càide iyúwaté romano icuèriná idènianá yàasu àicu oroíriwa. Néese nabàlùacawa nàlulù ipùata iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná quéwa naicáanícáita meedá iquíniná. Càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca irí:

—iCasíimái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícáténá meedá Jesús iquíniná.

³⁰Nàapisáidacani, yá needáca sitúa icáapi íicha, yá nanúadáidaca íiwita ìwali sitúa iyú. ³¹Idécanáami càì naicáaníca Jesús iquíniná, yá needáca íicha yái ruana nacáiri quíiréerica. Néese náiyàaca ìwali ibàle, yá natéca natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

³²Nàacanáamiwa capíi íicha, càmita yéewa Jesús iwáacutaca yàasu cruz, canácáiná quirínama ichàini, úwináicáiná icapèédáidacani

báawanama. Iná úwinái íbàaca asìali ípidenéerica Simón, Cirene ìyacàlená néeséeri. Yá nachùuliaca Simón iwáacutaca cruz Jesús irípiná.

³³Natéca Jesús méetàuculé Jerusalén ìyacàlená fícha. Nàanàacaté Gólgota néré (íimáanáca “Iiwitasi yáapimi ìyacatalé”). ³⁴Yá nawàwacaté nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewiádéerica dabé yèewi ípidenéeri hiel wéebacatená Jesús iiná ipíchaná máiní yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa, idécanáami yáalimáidaca achúmáanata, yá cà míirita ìira náichani.

³⁵Idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá náibàaca ibàlemi, náucaca náichawa suerte naseríacatená nalíwáaca Jesús ibàlemi. ³⁶Néese úwinái iyamáa yáawinacawa néré nacùacatenáni ipíchaná áibanái yàanàaca yàatalé. ³⁷Nachanàidaca tàacáisi cruz ìwali Jesús íwita iwicáubàa. Yái tàacáisi icàlidacaté cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Yácata Jesús, yái judío icuèrináca”, íimacaté yái tàacáisica.

³⁸Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi cruz ìwali mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáuwáise Jesús irí. ³⁹Níai ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulicubàa natàanáca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanicaténá iquíniná. ⁴⁰Yá náimaca irí:

—iPíata imáalàidéeripinása templo, imichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irícu, pichàiniada píawawa yéetácáisi fícha ipíchaná péetácawa! iBáíscaalí Dios Iirica pía, yá pircùawa cruz fícha! —náimaca naicáanica Jesús iquíniná.

⁴¹Càita nacái naicáanica Jesús iquíniná níai sacerdote íiwacanánaica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái judío íiwacanánaí béeyéica. Náimaca nalíwáaca:

⁴²—Ichùnìacaté áibanái ipíchanaté néetácawa, quéwa càmita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi fícha. Báíscaalí Israel itaquénáinámi icuèrinácatáni, iyásí yáalimá iricùacawa cruz íichatá, weebáidacatená itàacái! ⁴³Iimacaté manuícasa íináidacawa iwàwawa Dios ìwali, íbàacatenása nacái iwàwawa Dios iwéré Dios icùanápínáténi báawéeri fícha. Quéwa báíscaalí cáinináca Dios iicácatáni, iyá Dios ichàiniadacatáni yéetácáisi fícha ipíchaná yéetácawa! iIná càmita yéewa Dios Iiricani càide iyúwaté icàlidáaná ichìwawa! —náimaca naicáanica Jesús iquíniná.

⁴⁴Nía nacái cayéedéeyéica natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàanáca nacái ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

45 Néeseté machacànicaalíté èeri, yá catáca macáita cháí èeri irícu máisiba horapíná catáca, àta las tresta táicalé. 46 Yásí horaquéí a las tres Jesús imáidaca cachàiníri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Elí, Elí, ¿lema sabactani?”, íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” còi íimáanáca.)

47 Abénaméeyéi néená níái ibàluèyécawa néré néemiàcáináni, yá náimaca nalíwáaca:

—Yái asíali imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca.

48 Yá abéeri náicha yàaca yeedáca esponja wáluma nacáiri íisapiadacaténáni uva ituní iyú càméeri ìiracaná. Yá idacùaca esponja isàbéerica sitúa ipùatalicu. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá Jesús ibèrùacani. 49 Aibanáita quéwa yáapichéeyéi náimaca irí:

—Tàacáwa, wacùacuécani waicáwa Elías yàanàacaalí yeedácani cruz íicha —náimaca naicáanica Jesús iquíniná.

50 Néese àniwa Jesús imáidaca cachàiníri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa. 51 Jesús yéetácanacáitawa, yáta manuírí yáawàanáca templo irícuíríca icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama, pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí íicha. Yá icacanácawa chènuníise cáli iwérénama, yái yáawàanáca. Cáli icusúaca nacáywa. Yá íba manuínaméeyéi nacái nasubèriacawa cáli icusúacái iyú. 52 Yáta madécaná càliculii inùma nàacùacatéwa, yá nacáucàacawa madécaná yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, níái yéetéeyéimicatéwa. 53 Néesetécáwa namusúacawa càliculii irícuíse idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácaisi íicha. Yá nawàlùacatéwa Dios yàasu yàcalé irículé, yái Jerusalén ìyacàlenáca, yáté madécaná wenàiwica naicáca nía néré.

54 Néese úwi íiwacalíná, nía nacái yáapichéeyéica icuèyéicaté Jesús, naicácaíná cáli icusúacawa, yái áiba wawàsi ichàbáaná nacáywa, yá cáaluca nía báawanama. Yá náimaca nalíwáaca:

—íBásícata yái asíalica Dios Iríca! —náimaca.

55 Nàyaca nacái néré manùba inanái íicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Níái inanáica nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli íicha Jerusalén ìyacàlená nérépíná. 56 Uyaca nèewi María Magdalenaca. Aiba María nacái ìya néré úái náatúaca, níái

Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ìya néré úái Zebedeo yéenibe yáatúaca.

Jesús es sepultado

⁵⁷Néeseté catáca yàacawa, yá abéeri càasuíri yàanàaca ìpidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái. ⁵⁸Yá José yàaca iicáca Pilato gobernador yàatalé. Yá isutáca Jesús iinámi Pilato íicha. Néese Pilato ichùuliaca namàacaca José itéca Jesús iinámi. ⁵⁹Ináté José yàacawa cruz néré, yeedáca Jesús iinámi, yá yéepùacani masaquèeri wáluma linoíri iyú, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca. ⁶⁰Yái José idèniaca yàasu càliculii wàlisàíwa. Yá iriàdaca Jesús iinámi càliculii iriculé. Yái càliculiiica áibanái ìiquéericaté dúli ibàlài irìcu, yéewacaténá càlicullicani, càide iyúwa capii imàdáná. José, áibanái nacái idécanáami nabàliaca càliculii inùma manuúri íba iyú, yá nàacawa íicha. ⁶¹Quéwa María Magdalena, áiba María nacái nayamáacawa néré, náawinacáwacawa abémàawáise càliculii íicha.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

⁶²Néeseté mapisáita àniwa, yái sábadò judiónái iyamáidacatáicawa, sacerdote ìiwacanánái, fariseonái nacái nàacawa Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté nàasu cáli. ⁶³Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, pía icuèrica wía, wadéca wawàwalica yái ìmáanácaté yáara cachìwéerica idècunitàacá cáucani. Iimacaté imichàanápínacatéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu. ⁶⁴Iná pichùulìa úwinái nacùaca cayábani yái càliculiiica àta imáalàacatáitawéi máisiba èeri ipíchaná yéewáidacalénái yàanàaca táiyápi yá nayéedùaca iinámi càliculii irìcuíse, ipíchaná nacái nacàlidaca nachìwawa wenàiwicanái irí idéénaca imichàacawa yéetácáisi íicha. Níacáiná yéewáidacalénái nacàlidacaalí iináwaná idécasa imichàacawa yéetácáisi íicha, yásí máiní yáawanáica báawaca íichani yái quéechéeri chìwáica yái nacàlidáanácaté nachìwawa ìwali Mesíascasani, yái judío icuèrinápináca —náimaca. ⁶⁵Néese Pilato ìimaca nalí:

—Pidèniacuéca úwinái pichùuliyéyípiná icùaca càliculii. Piacué pibàliacani picùacué píalimáanáta cayábani, yái càliculiiica, ipíchaná áibanái yàanàaca néré —ìimaca yái Pilatoca.

⁶⁶Néese nàacawa càliculii néré. Yá nachanàidaca sello ìyanási nacáiri íba ìwali, yái manuúri íba nabàlièerica iyú càliculii inùma.

Canáca yéewaná wenàiwica iwàlùacawa càliculii iriculé càmicaalícáwa imàdáida sello quéechacáwa, yái sello íyanási nacáiri nachanàidéerica càliculii inùma ìwali. Yá namàacaca néré nacái úwinái icuèyèipináca càliculii ipíchaná áiba wenàiwica iwàlùacawa néré.

La resurrección de Jesús

28 ¹Néese sábadó ichàbacatéwa judiónái iyamáidacatáicawa. Yáté amaláca yàacawa domingo, yá María Magdalena, áiba María úapicha nacái nàaca naicáca càliculii nérépiná. ²Yáta cáli icusúacawa cachàiníiri iyú, ángel Wáiwacali néeséeri yàanàacáiná chènuníise. Yàanàaca càliculii néré, yá yeedáca manuíri íba càliculii inùma íicha, yá yáawinacawa íba íinata. ³Yái ángel icànaca càide iyúwa énu icamaláná icànáná. Idènìaca nacái ibàlewa cabalèeri, mèlumèluíri càide iyúwa nieve. ⁴Uwinái naicácani, yá natatácawa nacalùniwa, yá náuwàa naliacawa cáli íinatalé càide iyúwa yéetéeyéimiwa. ⁵Néese ángel íimaca inanái irí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núaliácawa picutácuéca piacawa Jesús iinámi, yái natàtèericaté cruz ìwali. ⁶Canáca cháníi, idéca imichàacawa yéetácáisi íicha càide iyúwaté íimáaná. Aquialécué piacuéwa piicáca aléi càliculii iriculé naliadacatáimicani. ⁷Néese piacàatétacuéwa picàlidaca yéewáidacalénái iríni. Càicué píimaca nalí: “Wáiwacali idéca imichàacawa yéetácáisi íicha. Siúcade yàacawa pipíchalécué Galilea yàasu cáli néré. Nérépinácué piicáni”, càicué píimaca yéewáidacalénái iríwa. Yácata tàacáisi iwàwacutéericuéca nucàlidaca píri —íimaca yái ángelca.

⁸Néese níái inanáica napiacawa càliculii íicha, yá cáaluca nía quéwa casíimáica nawàwa manuísíwata. Yá napiacawa nàacaténá nacàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. ⁹Yáta Jesús imàacaca yáawawa naicácani, yá itàidaca nía. Yá nàacawa Jesús yàatalé, náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita, náibàaca yàabàli ìwali nàacaténá icàaluíniná, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca. ¹⁰Yá Jesús íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía. Piacué picàlidaca nuénánái iríni nàacaténáwa Galilea yàasu cáli néré, yásí néréca naicápiná núawa —íimaca yái Jesúsca.

Lo que contaron los soldados

¹¹Néeseté níái inanáica idècunitàacá nèepùaca nàacawa càliculii íicha, yá abénaméeyéi néená níái úwináica icuèyèicaté càliculii

nèepùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. Yá nacàlidaca sacerdote íiwacanánái iríni macáita yái ichàbáanacátéwa. ¹²Néese sacerdote íiwacanánái nàaca natàaníca judío íiwacanánái béeyéi yáapicha. Yáté abédanamacata náiwitáise. Néese nàaca madécaná plata úwinái irí masànacaténá níái úwináica. ¹³Yáté náimaca úwinái irí:

—Picàlidacué áibanái iríni, táiyápi bàwina idècunitàacá píimácuéca pìyaca, yásasí níái Jesús yéewáidacalénáimica nàanàcaté needáca ichéecami, càicué píimaca wenàiwicanái iríwa. ¹⁴Néese gobernador yéemiacaalícué piináwaná ìwali càmfínácué picùca cayába yái càlicullimica, yásí watàanícuéca yáapicha piwicáu ipíchanácué inúaca pía —náimaca nachùulíaca úwinái nacàlidáanápíná nachìwawa.

¹⁵Néeseté úwinái needáca nalíwa yái plataca, yá nàacawa nacàlidaca nachìwawa càide iyúwa sacerdotenái ichùulianáté nía. Càita nacái madécaná judíonái nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi Jesús ìwali àta siùca nacáide.

El encargo de Jesús a los discípulos

¹⁶Ináté wía Jesús yéewáidacaléca once wamanùbaca, wàacatéwa Galilea yàasu cáli néré, áiba dúli néré Jesús icàlidéericaté walí ìwali, wàwacáidáyacacatáipínacawa. ¹⁷Waicácaté Jesús, yá wàaca icàaluíná, quéwa abénaméeyéi wéená càmitatécáwa neebáida báisíca Jesús yái naiquéerica. ¹⁸Néese Jesús yàacawa wàatalé. Yá íimaca walí:

—Dios idéca imàacaca nulí íiwitáisewa nucùanápíná macáita iyéerica chènuniré, cháí èeri irícu nacái. ¹⁹Píacuéwa macái cáli íinatalé, péewáidacué macái wenàiwicanái neebáidáanápíná nutàacái. Pibautizácué nacái cawinácaalí yeebáidéeyéica Wáaniri Dios, núa nacái yái Dios Iirica, Espíritu Santo nacái. ²⁰Péewáidacué wenàiwica namànicaténá macáita càide iyúwa nuchùulianácué pía. Núatacué nacái píapicha, nùacawéeridapínácué píawa càiripínáta àta yái èeriquéi imáalàacatalépinátawa, nùanàapínácaalí àniwa —íimaca yái Jesúsca.